

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİ HUKUK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

MALİYE POLİTİKASI ARACI OLARAK
TEŞVİK POLİTİKALARI VE TÜRK TEŞVİK
SİSTEMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Osman Murat BAŞARAN

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Haluk TANDIRCIOĞLU

İZMİR - 2019

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Maliye Politikası Aracı Olarak Teşvik Politikaları ve Türk Teşvik Sisteminin Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../12/2019

Osman Murat BAŞARAN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**Maliye Politikası Aracı Olarak Teşvik Politikaları ve
Türk Teşvik Sisteminin Değerlendirilmesi**

Osman Murat BAŞARAN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

Mali Hukuk Programı

Devletler üretim, ihracat ve istihdamı artırmak ve özellikle ekonomik daralma dönemlerinde bu göstergelerin sert düşüşlerini engellemek amacıyla teşvik politikalarını maliye politikası aracı olarak etkin uygulamalarla kullanmaktadırlar. Bu politikalar uluslararası rekabetin önem kazandığı günümüz küreselleşen dünyada, bu yönüyle de büyük önem taşımaktadır.

Teşvik politikaları üretim artışı yoluyla ekonomik büyüme ve kalkınmayı sağlama, ülkenin rekabet gücünü arttırarak dünya ticaret hacminden daha fazla pay alma ve dolayısıyla dış ticaret açığını azaltma, bölgesel dengesizlik sorunuyla mücadele etme ve istihdam artışı sağlama fonksiyonlarına sahiptir.

Türkiye’de uygulanan teşvik sistemi 2012 yılında alınan Bakanlar Kurulu Kararı ile önemli değişikliklere uğramıştır. Bu yeni teşvik sistemi; yatırım teşvikleri için birden fazla mekanizmadan oluşurken, KOBİ’lere yönelik olarak verilen destekler ağırlıklı olarak proje bazlı destek mekanizmaları ile KOSGEB ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde uygulanmaktadır.

Yeni teşvik sistemi kapsamında bölge ve sektör bazlı uygulamalar ayrıştırılmakta, öncelikli bölge ve sektörler teşvik mekanizmalarıyla artan oranlı olarak desteklenmektedir. Bu şekilde devletin gelişmesini istediği bölge ve sektörlerle pozitif ayrımcılık uygulanmaktadır. Ancak destek mekanizmalarından da görüldüğü üzere, farklı kurumlar tarafından birbirine

benzer destekler uygulanmakta, ayrıca fazla sayıda kurumun uygulayıcı olması çok başlılığa sebebiyet vermekte ve sistemi karmaşık hale getirmektedir.

Bu çalışmanın amacı; bir maliye politikası aracı olarak teşvik politikalarını genel olarak ele alarak, Türk teşvik sistemini değerlendirmek ve sistemdeki mevcut sorunlarla ilgili çözüm önerileri sunmaktır. Çalışmada ana hatlarıyla teşvik politikaları, Türkiye’de uygulanan yatırım teşvikleri, ihracat teşvikleri ve KOBİ’lere sağlanan devlet teşvikleri ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yatırım, İhracat, KOBİ, Maliye Politikası, Teşvik Politikaları, Türk Teşvik Sistemi.

ABSTRACT

Master Thesis

Incentive Policies as a Fiscal Policy Instruments and Evaluation of the Turkish Incentive System

Osman Murat BAŞARAN

Dokuz Eylul University

Graduate School of Social Sciences

Department of Public Finance

Public Finance Law Program

Governments effectively use incentive policies as a financial policy in order to increase production, export and employment; and to prevent the sharp decline of these indicators especially during economic contraction periods. In the current globalized world where international competition gained huge strength, with this aspect incentive policies have great importance.

Incentive policies have the functions of ensuring economic growth and development through increase in production, gaining more shares from the world trade volume by increasing the competitiveness of the country and therefore reducing the foreign trade deficit, struggling the regional imbalance problem and providing increase in employment.

Incentive System applied in Turkey has undergone major changes in 2012 with Decisions of the Council of Ministers. This new incentive system; consists of multiple mechanisms for investment incentives, the supports given to SMEs are mainly implemented through project-based support mechanisms within the constitution of KOSGEB and the Ministry of Commerce.

Within the scope of the new incentive system, regional and sector-based practices are distinguished, priority regions and sectors are supported by incentive mechanisms with increased proportion. In this manner, positive discrimination is applied to the regions and sectors that the government wants to be developed. However, as it is seen from the support mechanisms, alike supports are implemented by different institutions, additionally due to the fact

of large number of executer institutions causes and makes the system more complex.

The aim of this study is to evaluate the Turkish incentive system as a fiscal policy tool in general and to provide solution suggestions for the current problems in the system. In the study, main concept of incentive policies, government supported investment incentives, export incentives and incentives for SMEs applied in Turkey, has been discussed.

Keywords: Investment, Export, SME, Fiscal Policy, Incentive Policies, Turkish Incentive System.

**MALİYE POLİTİKASI ARACI OLARAK
TEŞVİK POLİTİKALARI VE TÜRK TEŞVİK SİSTEMİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xiv
TABLolar LİSTESİ	xvii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xviii
EKLER LİSTESİ	xix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MALİYE POLİTİKASI ARACI OLARAK TEŞVİK POLİTİKALARI

1.1. İKTİSAT POLİTİKASI ARACI MALİYE POLİTİKASI	2
1.2. TEŞVİK KAVRAMI VE TEŞVİKLERİN TEMEL ÖZELLİKLERİ	3
1.3. MALİYE POLİTİKASI ARAÇLARI İÇERİSİNDE TEŞVİK POLİTİKALARININ ROLÜ VE ÖNEMİ	5
1.4. TEŞVİK POLİTİKALARININ AMAÇLARI	6
1.4.1. Üretim Artışını ve Hizmet Sektörünün Gelişmesi Yoluyla Ekonomik Kalkınmayı Sağlama	7
1.4.2. Küresel Rekabette Etkin Rol Alma	9
1.4.3. Bölgesel Gelişmişlik Düzeyi Arasındaki Farkları Azaltma	9
1.4.4. İstihdam Artışı Sağlama	10
1.4.5. Piyasa Başarısızlıklarını Giderme	11
1.4.6. Ülkeye Yabancı Sermaye Girişini Artırma	13

1.5. TEŞVİKLERİN SINIFLANDIRILMASI VE TEŞVİK POLİTİKASI	
ARAÇLARI	14
1.5.1. Amaçlarına Göre Teşvikler	15
1.5.2. Kapsamına Göre Teşvikler	15
1.5.3. Veriliş Aşamalarına Göre Teşvikler	16
1.5.4. Kullanılan Araçlara Göre Teşvikler	17
1.6. İKTİSADİ EKOLLERİN TEŞVİK POLİTİKALARINA İLİŞKİN	
GÖRÜŞLERİ	20
1.6.1. Merkantilizm	20
1.6.2. Fizyokrasi	21
1.6.3. Klasik İktisadi Düşünce	22
1.6.4. Keynesyen İktisat	22
1.6.5. Arz Yönlü İktisat	23
1.6.6. Kamu Tercihi İktisadı	24

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK TEŞVİK SİSTEMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. TÜRKİYE’DE UYGULANAN YATIRIM TEŞVİK TÜRLERİ	26
2.1.1. Türkiye’deki Yatırım Teşvik Uygulamaları	28
2.1.1.1. Yatırımların Teşvikinde Kullanılan Araçlar	30
2.1.1.1.1. Gelir/Kurumlar Vergisi İndirimi	30
2.1.1.1.2. Sigorta Primi İşveren Payı	34
2.1.1.1.3. Faiz Desteği	35
2.1.1.1.4. Yatırım Amaçlı Yer Tahsisi	37
2.1.1.1.5. KDV İstisnası ve/veya KDV İadesi	37
2.1.1.1.6. Gümrük Vergisi Muafiyeti	38
2.1.2. Yeni Teşvik Sistemindeki İlave Yatırım Teşvik Uygulamaları	38
2.1.2.1. Bölgesel Teşvik Uygulamaları	39
2.1.2.2. BÖY’lerin Teşviki	39
2.1.2.3. Stratejik Yatırımların Teşviki	40
2.1.2.4. Genel YTB Uygulamaları	40
2.1.2.5. Öncelikli Yatırımlar	41

2.1.2.6. Proje Bazlı Teşvik Sistemi	41
2.2. İHRACAT TEŞVİKLERİ	43
2.2.1 Genel İhracat Teşvik Uygulamaları	44
2.2.1.1. Uluslararası Nitelikteki Yurt İçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi	44
2.2.1.2. İstihdam Yardımı	45
2.2.1.3. Yurt Dışı Fuarlara Katılım Desteği	45
2.2.1.4. Yurt Dışı Fuarlara İlişkin Organizatör Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi	46
2.2.1.5. Bireysel Katılımların Desteklenmesi	46
2.2.1.6. İlave Fuar Desteği	47
2.2.1.7. Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi	47
2.2.1.8. Birim Kira Giderlerinin Desteklenmesi	47
2.2.2. Turquality®'nin Desteklenmesi	48
2.2.3.. Küresel Tedarik Zinciri Yetkinlik Desteği	49
2.2.4. Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi	50
2.2.4.1. Sağlık Turizmi, Bilişim, Eğitim, Film ve Yönetim Danışmanlığı Sektörlerine Yönelik Destek Unsurları	50
2.2.4.1.1. Tescil ve Korunma Desteği	51
2.2.4.1.2 Rapor ve Yurtdışı Şirket Alımına Yönelik Danışmanlık Desteği	51
2.2.4.1.3. Belgelendirme Desteği	51
2.2.4.1.4 Reklam, Tanıtım ve Pazarlama Desteği	52
2.2.4.1.5. Yurtdışı Birim Desteği	52
2.2.4.1.6. Danışmanlık Desteği	52
2.2.4.1.7 Acente Komisyon Desteği	53
2.2.4.2. Sağlık Turizmi ve Eğitim Sektörlerine Yönelik İlave Destek Unsurları	53
2.2.4.2.1. Tercümanlık Hizmetlerinin Desteklenmesi	53
2.2.4.2.2. Hasta Yol Desteği	54

2.2.4.3. Münhasıran Yurtdışına Yönelik Olarak Yurtiçinde Gerçekleştirilen Tanıtım ve Eğitim Faaliyetlerinin Desteklenmesi	54
2.2.4.4. Bilişim ve Film Sektörlerine Yönelik İlave Destek Unsurları	54
2.2.4.4.1. Pazara Girişin Desteklenmesi	55
2.2.4.4.2. Mobil Uygulamalar ve Bilgisayar Oyunlarının Komisyon Giderlerinin Desteklenmesi	55
2.2.4.4.3. Mobil Uygulama ve Bilgisayar Oyunlarının Geliştirilmesine Yönelik Faaliyetlerin Desteklenmesi	55
2.2.4.4.4. Film Platosu/Stüdyosu Kullanım Giderlerinin Desteklenmesi	56
2.2.4.4.5. Film Kapsamında Yapılan Reklam Giderlerinin Desteklenmesi	56
2.2.4.5. İşbirliği Kuruluşlarına Yönelik Destek Programı	56
2.2.4.6. Ticaret ve Alım Heyeti Programlarının Desteklenmesi	57
2.2.4.7. HİSER (Hizmet Sektörü Rekabet Gücünün Artırılması) Projesi Desteği	57
2.2.4.8. Yurtdışı Fuar/Kongre/Konferans/Seminer/Festival/Film Market Katılımlarına Yönelik Destek Programı	57
2.2.4.8.1. Bireysel Katılımların Desteklenmesi	58
2.2.4.8.2. Milli Katılım Organizasyonlarının Desteklenmesi	58
2.2.5. Dahilde ve Hariçte İşleme Rejimi	58
2.2.5.1. Dahilde İşleme Rejimi (DİR)	59
2.2.5.2. Hariçte İşleme Rejimi (HİR)	60
2.2.5.3. Vergi Resim Harç İstisnası	60
2.3. KOSGEB DESTEK MEKANİZMALARI	61
2.3.1. Girişimcilik Destek Programı	62
2.3.1.1. Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi	62
2.3.1.2. Yeni Girişimci Desteği	63
2.3.1.3. İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) Desteği	63

2.3.2. Gelişen İşletmeler Pazarı KOBİ Destek Programı	64
2.3.3. Kuruluş (İşletme Geliştirme) Destek Programı	64
2.3.4. Teknopazar Programı	65
2.3.5. İşbirliği Destekleme Programı	66
2.3.5.1. İşletici Kuruluş Modeli	66
2.3.5.2. Proje Ortaklığı Modeli	67
2.3.6. KOBİGEL Programı	67
2.3.7. Uluslararası Kuluçka Programı	68
2.3.7.1. Kuruluş Programı	68
2.3.7.2. Ülkelerarası Hızlandırıcı Programı	68
2.3.7.3. Organizasyonel Program	68
2.3.7.4. Bireysel Program	69
2.3.8. Kredi Faiz Desteği	69
2.3.9. Ar-Ge İnovasyon Destek Programı	70
2.3.10. KOBİ Teknoyatırım Programı	70
2.3.11. Stratejik Ürün Destek Programı	71
2.4. TÜRKİYE BİLİMSEL VE TEKNOLOJİK ARAŞTIRMA KURUMU (TÜBİTAK) DESTEKLERİ	72
2.4.1. 1501-Sanayi Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı	73
2.4.2. 1507- KOBİ Ar-Ge Başlangıç Destek Programı	73
2.4.3. 1509-Uluslararası Sınai Ar-Ge Projeleri Programı	74
2.4.4. 1511- Öncelikli Alanlar Destekleme Programı	74
2.4.5. 1515-Öncül Ar-Ge Laboratuvarları Destekleme Programı	74
2.4.6. 1505- Üniversite-Sanayi İşbirliği Destek Programı	75
2.4.7. Sanayi Tezleri Programı (SAN-TEZ)	75
2.4.8. 1602- TÜBİTAK Patent Destek Programı	76
2.4.9. 1005- Ulusal Yeni Fikirler ve Ürünler Araştırma Destek Programı	76
2.4.10. 1007- Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Destekleme Programı	77
2.5. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI DESTEKLERİ	77
2.5.1. Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı	77
2.5.1.1. Makine ve Teçhizat Desteği	78

2.5.1.2. İşletme Gideri Desteği	78
2.5.2. Özel Sektör Ar-Ge ve Tasarım Merkezleri	78
2.5.3. Kümelenme Destek Programı	79
2.5.4. Emlak Vergisi Muafiyeti	80
2.5.5. Bina İnşaat Harcı ve Yapı Kullanma İzni Harcı İstisnası	80
2.5.6. Tevhid ve İfraz Harcı İstisnası	80
2.5.7. Yapı Denetim Ücreti İndirimi	80
2.5.8. Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi	80
2.6. KALKINMA AJANSLARI DESTEKLERİ	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK TEŞVİK SİSTEMİNİN DÖNEMSEL VE MALİYE POLİTİKASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. TÜRK TEŞVİK SİSTEMİNİN DÖNEMSEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ	85
3.1.1. 1980-2000 Döneminde Türk Teşvik Sistemi	85
3.1.2. 2000 Sonrası Dönemde Türk Teşvik Sistemi	88
3.2. TÜRK TEŞVİK SİSTEMİNİN MALİYE POLİTİKASI AMAÇLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	96
3.2.1. Türk Teşvik Sisteminin Mali Açıdan Değerlendirilmesi	96
3.2.2. Türk Teşvik Sisteminin Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi	101
3.2.3. Türk Teşvik Sisteminin Sosyal Açıdan Değerlendirilmesi	110
3.2.4. Türk Teşvik Sisteminin Devletin Düzenleyici ve Denetleyici Rolü Bağlamında Değerlendirilmesi	115
3.3. SEÇİLMİŞ TEŞVİK ARAÇLARINDA GİRİŞİMCİLERİN KARŞILAŞTIKLARI ÖZEL DURUMLAR	117
3.3.1. Finansal Kiralama İşlemlerinin Yatırım Teşvik Belgesi Kapsamında Değerlendirilmesi:	118
3.3.2. Kullanılmayan Yatırıma Katkı Tutarının Sonraki Yıla Devri	118
3.3.3. Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında Telafi Edici Verginin Öngörülmemesi Uygulaması	120

3.3.4. Kalkınma Ajansı Desteklerinde Uygulama Alanı Dışına Çıkılması	121
3.3.5. Hibe Sözleşmesi Öncesi Yapılan Harcamaların Destek Kapsamı Dışında Tutulması	121
SONUÇ	123
KAYNAKÇA	130

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
BİST	Borsa İstanbul
BİT	Bilgi ve İletişim Teknolojileri
BKK	Bakanlar Kurulu Kararı
Bkz.	Bakınız
BÖY	Büyük Ölçekli Yatırımlar
BTYK	Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu
DİR	Dahilde İşleme Rejimi
DYY	Doğrudan Yabancı Yatırımlar
EPO	Avrupa Patent Ofisi
EYDEP	Endüstriyel Yetkinlik Değerlendirme ve Destekleme Programı
GOÜ	Gelişmekte Olan Ülkeler
GV	Gelir Vergisi
HİR	Hariçte İşleme Rejimi
İKV	İktisadi Kalkınma Vakfı
İŞGEM	İş Geliştirme Merkezi
JPO	Japonya Patent Ofisi
KDV	Katma Değer Vergisi
KDVİRA	KDV İadesi Risk Analiz Sistemi
KEP	Kayıtlı Elektronik Posta
KGF	Kredi Garanti Fonu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KV	Kurumlar Vergisi
MAR	KDV İadesi Makro Analiz Raporu
MKK	Merkezi Kayıt Kuruluşu

NACE	Nomenclature des Activités Économiques dans la Communauté Européenne (Avrupa Birliği'nde Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiki Sınıflaması)
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
RİTAP	Riskli İade Takip ve Analiz Programı
R.G.	Resmi Gazete
RSP	Rekabetçi Sektörler Programı
RYOP	Rekabetçilik ve Yenilik Operasyonel Programı
s.	Sayfa Numarası
SDŞ	Sektörel Dış Ticaret Sermaye Şirketi
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SPIHD	Sigorta Pirimi İşveren Hissesi Desteği
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
ss.	Sayfadan Sayfaya
TEYDEB	Teknolojik Yenilik Değerlendirme Başkanlığı
TİM	Türkiye İhracatçılar Meclisi
TL	Türk Lirası
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TPE	Türk Patent Enstitüsü
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TTGV	Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TTK	Türk Ticaret Kanunu
TTO	Teknoloji Transfer Ofisi
TUYSGM	Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜRK PATENT	Türk Patent Enstitüsü
UR-GE	Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesi Desteği
USPTO	Amerika Birleşik Devletleri Patent ve Marka Ofisi
vb.	Ve Benzeri
VİO	Vergi İndirim Oranı

VRHİ	Vergi Resim Harç İstisnası
WIPO	Dünya Fikri Haklar Örgütü
YKO	Yatırıma Katkı Oranı
YOİHK	Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Hakkında kanun
YT	Yatırım Tutarı
YTB	Yatırım Teşvik Belgesi

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Teşviklerin Kullanılan Araçlar İtibarı İle Sınıflandırılması	s. 26
Tablo 2: Yeni Teşvik Sisteminde Teşvik Türleri	s. 28
Tablo 3: Teşvik Bölgelerinde Yer Alan İller	s. 29
Tablo 4: Vergi İndirimi Uygulaması (1.1.2014 Tarihinden İtibaren)	s. 31
Tablo 5: Vergi İndirimi Uygulaması (31.12.2013 Tarihine Kadar)	s. 31
Tablo 6: Spihd Destek Süresi	s. 34
Tablo 7: Proje Bazlı Teşvik Sistemi Kapsamında Sağlanan Destekler	s. 42
Tablo 8: İşletme Geliştirme Destekleri	s. 65
Tablo 9: Kobigel Desteği Kapsamı	s. 67
Tablo 10: Gelir Vergisi Uygulamasındaki Vergi Teşvikleri Kaynaklı Vergi Harcamaları Listesi	s. 99
Tablo 11: Kurumlar Vergisi Uygulamasındaki Vergi Teşvikleri Kaynaklı Vergi Harcamaları Listesi	s. 99
Tablo 12: Kdv Uygulamasındaki Vergi Teşvikleri Kaynaklı Vergi Harcamaları Listesi	s. 100
Tablo 13: 2018 Yılları Cari Transfer Harcamaları İçerisinde Sağlanan Teşvikler	s. 101
Tablo 14: Stratejik Yatırım Teşviklerindeki Değişim (2012 İle 2018 Yılları Karşılaştırması)	s. 106
Tablo 15: 1996 – 2018 Yılları Arasında Dir Kapsamında Öngörülen Ve Gerçekleşen İthalat – İhracat Rakamları	s. 108
Tablo 16: Yatırım Teşvik Belgeleri, Sabit Yatırım Tutarları Ve İstihdam Sayıları Karşılaştırması	s. 112
Tablo 17: Bölgedeki Yatırım Teşviklerindeki Değişim (2012 İle 2018 Yılları Karşılaştırması)	s. 113
Tablo 18: Yıllar İtibarıyla Desteklenen Engelli Girişimcilere Ait İşletme Sayısı Ve Sağlanan Destek Tutarı	s. 115
Tablo 19: Yıllar İtibarıyla Kadın Girişimci Sayısı Ve Sağlanan Destek Tutarı	s. 115

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Yatırım Teşvik Haritası s. 29

Şekil 2: Yatırım Bölgesi Sınırlaması Örneği s. 95

EKLER LİSTESİ

Ek 1: 4. Bölge Desteklerinden Faydalanabilecek Orta-Yüksek Teknolojili Yatırım Konuları (İlk Yayınlanan Şekli)	ek s. 1
Ek 2: Kosgeb Ar-Ge İnovasyon Destek Programı	ek s. 3
Ek 3: Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı Öncelikli Ürün Listesi	ek s. 4
Ek 4: Yatırım Teşvik Belgesi	ek s. 10
Ek 5: Sanayi Teknoloji Bakanlığı Görüş	ek s. 13

GİRİŞ

Ülkemizde girişimcilerin ve halihazırda faaliyette olan işletmelerin gelişim gösterebilmeleri için, pek çok devlet organı değişik mekanizmalar ile müteşebbisi teşvik edecek uygulamalar sunmaktadır.

Temel destek sağlayan kurumlar arasında “Kalkınma Ajansları”, “Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı”, “Ticaret Bakanlığı”, “KOSGEB”, “İŞKUR”, “TÜBİTAK”, “TTGV” ve diğer destek veren kurumların gerek proje bazlı gerekse de standart programlar vasıtası ile destek mekanizmaları mevcuttur.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sitemine geçişle beraber teşvik sisteminde yer alan bakanlıklar ve bu bakanlıklar arasında bazı ve kurum ve kuruluşlar arasında görev değişiklikleri olmuştur. Bu değişiklikler sonrası devlet destekleri (teşvikler) konusunda; yerli ve yabancı yatırımcılar için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, ihracatçı firmalar için Ticaret Bakanlığı ana sorumlu bakanlıklar haline gelmiştir.

Hibe ve kredi veren kurumlar arasında; TÜBİTAK- İŞKUR- KOSGEB- Kalkınma Ajansları- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Ticaret Bakanlığı bünyesinde bulunan ilgili Genel Müdürlükler tüm sektörlerle açıktır. Ayrıca Savunma Sanayii Müsteşarlığı’nın da kendi sektörüne özel “Nitelikli Ürün Kredisi” ve “EYDEP” gibi destek mekanizmaları bulunmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde “Maliye Politikası Aracı Olarak Teşvik Politikaları” ile “Teşvik Politikalarının Amaçları, Sınıflandırılması ve Teşvik Politikası Araçları” teorik bazda incelenmiştir.

İkinci bölümde; Türkiye’de uygulanan hibe, kredi ve vergisel destek mekanizmaları ile öncelikle “KOBİ”ler için uygulamada bulunan güncel mevzuat çerçevesinde açıklanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Türk teşvik sistemi önce dönemsel olarak, daha sonra mali, ekonomik, sosyal ve devletin düzenleyici ve denetleyici rolü açısından değerlendirilmiştir.

Sonuç kısmında ise sistem içerisinde müteşebbise yönelik algı karmaşası çıkarabilecek çok başlılığa ilişkin ve uygulamacı kurum ve kuruluşlara yönelik tespit ve öneriler ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MALİYE POLİTİKASI ARACI OLARAK TEŞVİK POLİTİKALARI

Birinci bölümde öncelikli olarak iktisat politikası aracı olarak maliye politikası incelenecektir. Daha sonra sırasıyla teşvik kavramı ve teşviklerin genel özellikleri, maliye politikası araçları içinde teşvik politikalarının rolü ve önemi, teşvik politikalarının amaçları, teşvik politikası araçları ve araçlarına ve teşviklerin sınıflandırılması konularına yer verilecektir. Son olarak bazı iktisadi ekollerin teşvik politikalarına ilişkin görüşleri açıklanacaktır.

1.1. İKTİSAT POLİTİKASI ARACI MALİYE POLİTİKASI

İktisat politikası, önceden belirlenmiş iktisadi amaçları gerçekleştirme yolunda karar alınması ve uygulanmasıdır¹. İktisat politikasının temel amaçları şunlardır²:

- Tam istihdamı sağlama,
- Ekonomik büyüme ve kalkınmayı gerçekleştirme amacı,
- Fiyat istikrarını sağlama ve koruma,
- Ödemeler dengesini düzenleme,
- Gelir ve servet dağılımını düzeltme,
- Kaynakların etkin kullanımını sağlama.

İktisat politikasının söz konusu amaçlarını gerçekleştirebilmesi için birtakım araçlardan yararlanır. Bu araçlar; para ve kredi politikası, maliye politikası, dış ticaret politikası, kamu girişimciliği politikası ve dolaysız kontroller politikası olarak sıralanabilir. Bu araçlar içerisinde maliye politikası önemli bir yer tutmaktadır.

Maliye politikası, iktisat politikasının amaçlarını gerçekleştirmek için kamu gelirleri, kamu harcamaları, borçlanma ve bütçe politikalarının kullanılmasını ifade eden bir iktisat politikası aracıdır.

“Maliye politikası” kavramı, Latince “para toplamada kullanılan sepet” anlamına gelen “fiscalis” sözcüğüne dayanmaktadır. Maliye politikası Keynes’e

¹ Hüsnü Erkan, **İktisat Politikasının Temelleri**, Aydın Yayınevi, İzmir, 1990, s. 18.

² Vural Savaş, **İktisat Politikasına Giriş**, Ar Yayın, İstanbul, 1982, s.21-22.

kadar, kamu gelirleri ve özellikle vergi politikasını ifade ederken, Keynes ile birlikte bütçenin gelir ve harcama boyutunu kapsar hale gelmiştir³. Keynesyen iktisadi yaklaşım iktisat politikası amaçlarını gerçekleştirmede para politikasına göre maliye politikası araçlarının daha etkin araçlar olduğunu savunmuşlardır. ve böylece para politikasının önemi azalmıştır.

Aktif bir politika aracı haline gelen maliye politikasının dört temel aracı bulunmaktadır. Bunlar; kamu gelirleri (özellikle vergi politikası), kamu harcamaları, borçlanma ve bütçe politikalarıdır. Bu politika araçları ile devlet ekonomiyeye müdahale etmekte ve bu suretle iktisat politikası amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Maliye politikası iktisat politikasının araçlarından biri olduğu için, iktisat politikasının amaçları aynı zamanda maliye politikasının da amaçlarını oluşturmaktadır.

Maliye politikasının iktisat politikasının amaçlarını gerçekleştirmede bir araç olarak kullanmasına örnek verecek olursak; ekonomik büyüme ve kalkınmayı gerçekleştirme amacına yönelik olarak maliye politikası araçlarından etkin bir şekilde yararlanılabilir. Özellikle kamu harcamaları ve vergiler ekonomik büyüme hızını artıracak şekilde ve dolayısıyla ekonomik kalkınmaya katkı sağlayacak şekilde kullanılabilir.

Bir başka örnek olarak ekonomik istikrarı sağlamak amacıyla da maliye politikaları etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Örneğin deflasyonist süreçte ekonominin durgunluktan çıkarılmasında maliye politikası aracı olarak kamu harcamaları ve vergiler kullanılmaktadır. Yine stagflasyonist ortamda özellikle durgunluğun yaşandığı sektörler aynı şekilde kamu harcamaları ve vergi politikaları ile desteklenebilmekte ve bu sektörlerle özel teşvikler uygulanabilmektedir.

1.2. TEŞVİK KAVRAMI VE TEŞVİKLERİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Teşvik Arapça kökenli bir kelime olup, “isteklendirme, özendirme” anlamına gelmektedir⁴.

³ Vito Tanzi, “Fiscal Policy: When Theory Collides with Reality, Centre for European Policy Studies”, **Ceps Working Document**, 246, June 2006, 1-18’den aktaran Hüseyin Şen ve Ayşe Kaya, “Ekonomik Krizlerin Değişmeyen İmdatçısı: Maliye Politikası”, **Sosyoekonomi**, Ocak-Mart, 2015-1, s. 61.

⁴ Türk Dil Kurumu Sözlüğü

Teşvik kavramı ile devlet yardımı, devlet desteği, sübvansiyon, mali yardım gibi kavramlar eş anlamı olarak kullanılmaktadır. Fakat bazı durumlarda bu kavramlar birbirinden az da olsa farklı anlamlar içerebilmektedir. Ekonomik anlamıyla teşvik, *“belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve daha hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla, devlet tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi ve maddi olmayan destek, yardım ve özendirmeler”*⁵ olarak tanımlanmaktadır.

Teşvikler, asıl itibarı ile müteşebbisin risk almasını kolaylaştıracak özendirmelerdir. Bu özendirmeler yapılırken devletin amacı; üretim, ihracat, istihdam ve milli geliri artırmaktır. Bu amaçla doğrudan veya dolaylı olarak destek verecek kurumları organize etmek ve bu kurumlarda da teşvik tedbirlerini geliştirmek ve uygulamak yine devletin politikaları arasındadır.

Teşviklerin maliye politikası araçları içindeki yerinin daha iyi belirlenebilmesi için bazı kıstaslara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu kıstaslar teşvik kavramının tanımsal unsurlarından çıkarılabilir. Teşvik kavramı, belirli bir sektörün ve/veya bölgenin başkaca bölgelere nazaran yatırım ve istihdam yönünden güçlenmesini temin edebilmek için devlet tarafından değişik yöntemlerle verilen maddi ve/veya maddi olmayan destek, yardım veya özendirmeler olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan hareketle teşviklerin özellikleri şu şekilde sıralanabilir⁶:

- Teşvikler çeşitli kamu kurum ve kuruluşları tarafından verilir.

- Teşvikler kamu için bir maliyet unsurudur. Ortaya çıkan maliyet hem transfer harcaması hem de vergi harcaması şeklinde dolaylı olarak ortaya çıkmaktadır. Finansal teşviklerde ucuz kredi ve hibeler şeklindeki transferler nedeniyle kamu fonlarının azalmasına neden olurken, vergisel teşviklerde tahakkuk etmiş veya sonraki dönemlerde elde edilebilecek gelirin bağışlanması sebebi ile ortaya çıkan gelir düşüşü şeklinde bir maliyet unsuru oluşturmaktadır. Bu nedenle teşvikler devlet bütçesi üzerinde önemli bir yük oluşturan araçlardandır.

⁵ Ahmet İncekara, **Türkiye’de Teşvik Sistemi (Genel Değerlendirme)**, İTO Yayınları, İstanbul, 1995, s.9.

⁶ Mustafa S. Duran, **Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları**, Hazine Müsteşarlığı, Ankara, 2003, s.6-7; Ufuk Selen, **Maliye Politikası Aracı Olarak Teşvik Uygulamaları**, Ekin Yayıncılık, Bursa, 2011, s.24; Coşkun Can Aktan, **Kirli Devletten Temiz Devlete**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 159.

- Teşvikler her ne kadar devlet açısından bir maliyet oluştursa da, ekonomik ve sosyal açıdan uygulanmakta ve ekonomik birimlere fayda sağlamaktadır.

- Teşvikler, ekonomideki kaynakların kullanımında sektörel ve bölgesel açıdan yardımcı olur. Dolayısıyla devletin kaynak kullanımında ve dağılımında etkinliği sağlama fonksiyonuna da hizmet etmiş olur.

- Teşvikler dolaylı (gizli) veya dolaysız (açık) nitelikte olabilir. Örneğin ihrac ürünlerine uygulanan vergi muafiyet ve istisnaları dolaylı teşviklerdendir. İhracatçı firmalar verilen ucuz ihracat kredileri ise dolaysız niteliktedir.

-Teşvikler genel, bölgesel ve/veya sektörel nitelikte olabilir.

-Teşvikler aynı ya da nakdi nitelikte olabilir. Tarımsal firmalara bedelsiz gübre desteği aynı bir teşvik iken, düşük faizli kredi desteği nakdi bir teşviktir.

1.3. MALİYE POLİTİKASI ARAÇLARI İÇERİSİNDE TEŞVİK POLİTİKALARININ ROLÜ VE ÖNEMİ

Devletin ekonomideki temel görevleri; kaynak kullanımında ve dağılımında etkinliği sağlamak, ekonomik büyüme ve kalkınmayı gerçekleştirmek, adil bir gelir dağılımı sağlamak, ekonomik istikrarı sağlamak ve ödemeler bilançosunda denkliği (dış istikrarı) sağlamak olarak özetlenebilir. Devlet söz konusu amaçları gerçekleştirebilmek için bazı araçlardan yararlanmaktadır. Bu araçların başında; para, maliye, dış ticaret, regülasyon ve kontroller ile kamu girişimciliği politikaları gelmektedir.

Keynesyen iktisadın temel görüşlerinin uygulamada yaygınlık kazanmaya başlamasıyla birlikte, yukarıda belirtilen kamu politikası araçlarından maliye politikası ön plana çıkmış ve maliye politikasının araçları da hükümetler tarafından sıkça uygulanır hale gelmiştir. Maliye politikası araçları ise; kamu harcamaları politikası, vergi politikası, borçlanma politikası ve bütçe politikası olarak sınıflandırılmaktadır. Teşvik politikaları hem kamu harcamaları hem de vergisel açıdan maliye politikası içerisinde önemli bir konum teşkil etmektedir.

Devlet teşvik politikaları aracılığıyla bazı makro ekonomik amaçları gerçekleştirmeye çalışır. Özellikle kaynak kullanımı ve dağılımında etkinliği sağlama, ekonomik büyüme ve kalkınmayı gerçekleştirme, ekonomik istikrarı

sağlama ve ödemeler bilançosunda denklığı sağlama amaçlarını gerçekleştirmede teşvik politikalarının önemi büyüktür. Örneğin birçok ülke için önemli bir sorun olan bölgesel dengesizlik sorununun azaltılmasında teşvik politikalarının kullanımı, ekonomideki kaynakların yetersiz olduğu coğrafi bölgelere akmasını sağlayabilir. Özel sektöre verilen devlet teşvikleri üretim artışını sağlayarak ekonomik büyüme ve kalkınmayı hızlandırabilir. Üretimin yetersiz olduğu sektörlerde, teşvikler yoluyla üretim artışı sağlayarak fiyat artışlarının dizginlenmesine yardımcı olur. Böylece ekonomik istikrarın sağlanması amacına katkı sağlar. Aynı zamanda teşvikler yoluyla gerçekleşen üretim artışı, istihdam seviyesi üzerinde olumlu katkılar sağlayacaktır. İhracata yönelik devlet teşvikleri dış ticaret açığının azaltılmasına katkı sağlayarak ödemeler bilançosunda açığın azalmasına destek sağlayacaktır.

Teşvik politikalarının üretim de dolayısıyla istihdam artışı yoluyla gelir dağılımındaki iyileşmeye de dolaylı olarak katkı sağlaması mümkündür. Transfer harcamaları içerisinde iktisadi teşviklerin artması, çeşitli sosyal grupların ya satın alma güçlerinin korunması veya bu sosyal tabakaların belirli gelir düzeylerine ulaştırılması sonucunu doğurmakta, kişiler, sosyal tabakalar ve sektörel bazda servet ve gelir oranlarının iyileştirilmesi dolaylı bir şekilde sağlanmaktadır⁷.

Teşvikler hem kamu harcaması hem de vergi boyutuyla uygulandığında, ekonomik büyüme ve kalkınmayı gerçekleştirme yönünde önemli etkileri olan bir maliye politikası aracıdır. Özellikle özel sektör yoluyla toplam üretimin artırılması istendiğinde, bu sektöre yönelik devlet teşviklerinin özel sektör üretimindeki artışa katkı sağladığı bilinmektedir. Teşvik politikalarını diğer politika araçlarına göre üstün yönü, ekonomi üzerinde doğrudan ve daha kısa sürede etkisini göstermesidir.

1.4. TEŞVİK POLİTİKALARININ AMAÇLARI

Devlet, iktisat politikası amaçlarını gerçekleştirmeye çalışırken, tüm maliye politikası araçlarını ve özelde de teşvik politikalarını araç olarak kullanmaktadır.

Teşvik politikası amaçları gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklılık arzedeabilmektedir. Örneğin gelişmiş ülkeler, daha çok özel sektörün ar-ge

⁷ İsmail Türk, **Maliye Politikası**, 9. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 1992, s.21.

faaliyetlerini destekleme, çevrenin korunması ve bölgelerarası dengesizliklerin azaltılması, uluslararası rekabet güçlerinin korunması ve sermaye çıkışının önlenmesi gibi amaçları güderken, gelişmekte olan ülkeler yatırımların, üretimin ve ihracatın artırılması, yatırım ve iş ortamlarının iyileştirilerek yerel firmaların uluslararası rekabet gücünün artırılması, doğrudan yabancı yatırımlarının ülke içine çekilmesi gibi gerekçelerle teşvik politikalarını uygulamaktadır⁸.

Teşviklerin kamu harcaması olma, vergi harcaması olma ve regülasyon politikasının bir aracı olma özelliklerinin yanında; kayıt dışılığı azaltma, mükellefi sisteme dahil etme amacı olduğu da göz ardı edilmemelidir.

Teşvik politikalarının amaçları; üretim artışını ve hizmet sektörünün gelişmesi yoluyla ekonomik kalkınmayı sağlama, küresel rekabette etkin rol alma, bölgesel gelişmişlik düzeyi arasındaki farkları azaltma, istihdam artışı yoluyla gelirin yeniden dağılımını sağlamak, ar-ge faaliyetlerini desteklemek, kaynak tahsisinde etkinliği sağlamak, ödemeler bilançosunda denkliliği sağlamak, ekonomik istikrarı sağlamak şeklinde sıralanabilir.

1.4.1. Üretim Artışını ve Hizmet Sektörünün Gelişmesi Yoluyla Ekonomik Kalkınmayı Sağlamak

Teşvik politikalarının özünde ülkenin kıt kaynaklarının devlet kurumlarının öngörülleri ve kalkınma planları paralelinde ülke için en fazla faydanın sağlanabileceği sektör ve bölgelere kanalize edilmesi yatmaktadır. Buradan hareketle teşvik politikaları ülkelerin sosyo-ekonomik, demografik ve ihracat ve/veya ithal ikamesi önceliklerine göre farklılık arz edebilmektedir.

Ekonomik büyüme, bir ülkede bir yılda meydana gelen toplam üretim artışını ve dolayısıyla milli gelir artışını ifade eden bir kavramdır. Bugün piyasa ekonomisinin benimsendiği bütün ülkelerde üretim artışı yoluyla ekonomik büyümenin sağlanmasında özel sektörün önemli bir payı bulunmaktadır. Bu nedenle özel sektör üretimini teşvik edici politikalar da yaygınlık kazanmaktadır.

⁸ Mehmet H. Topal, “Teşvik Politikalarının Gerekçeleri ve Etkinliği: Kuramsal Bir Yaklaşım”, *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2016,1(2), s. 36.

Ekonomik kalkınma ise, bir ülkede yıllık üretim artışı ile birlikte, birtakım sosyal göstergelerde iyileşme olmasını ifade eden bir kavramdır. Eğitim, sağlık ve maddi altyapı hizmetlerinin gelişmesi ekonomik kalkınmanın sağlanması için gereklidir. Dolayısıyla ekonomik kalkınmanın sağlanması için teşvik politikaları, hem üretim artışını hem de insanların yaşam kalitesini artırmaya yönelik sosyal ve kültürel alandaki iyileşmeleri de sağlayacak bir araç olarak kullanılabilir. Teşvik politikaları toplam üretim artışını sağladığı ölçüde ekonomik büyümeye, bununla birlikte bireylere yüksek gelir düzeyi, kaliteli eğitim ve sağlık hizmeti, daha düşük oranda yoksulluk ve daha temiz bir çevre sağladığı ölçüde de ekonomik kalkınmaya katkı sağlayacak bir maliye politikası aracıdır.

Ekonomik büyüme ve kalkınma ile vergi politikası yakından ilgilidir. Bu ilgide etkinlik teşvik politikası şeklinde ortaya çıkmaktadır⁹. Ekonomik büyüme ve kalkınmada katma değeri yüksek, uluslararası pazarda satış şansı olan rekabetçi ürünlerden geçtiği yadsınmaz bir gerçektir. Bu amaçla politika uygulayıcıları, rekabetçi özelliği yüksek teknolojik ürünleri teşvik için uygulamada yeni modeller geliştirmektedirler ki, Türkiye’de uygulamaya konulan “Hamle Programı¹⁰” bunun en çarpıcı örneklerindendir.

Ayrıca doğrudan yabancı sermaye yatırımları da yine ekonomik büyüme ve kalkınmanın olmazsa olmazları arasında yer almaktadır. Bu amaçla Türkiye’de hem “Hamle Programı” hem de “Proje Bazlı Teşvikler” ile özendirmeler artan oranlı olarak sürdürülmektedir. Son yıllarda Volkswagen firmasının Manisa ilinde yatırım kararı alması da proje bazlı teşviklerin uygulamada ki en güncel ve çarpıcı sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Proje bazlı teşvikler başlığında da inceleneceği üzere, bu tedbir ile yatırımcının istihdam sağlama düzeyi, yapacağı yatırım tutarı ve ülkemiz için oluşturacağı katma değer bu yatırımlar için mevzuatın esnetilmesi ve yatırımcı ile pazarlık yapılarak desteklerin verilmesi imkanı teşvik tedbirlerinin esnek olması gerekliliğinin de bir göstergesidir. Ancak bu esnekliğin suiistimal düzeyine getirilmemesi de önlem alınması gereken hususlardandır.

⁹ İsmail Tanrıöven, “Vergi Teşvikleriyle Hazinesinin Kaybına Karşılık Ekonominin Sağladığı Faydaların Mukayesesi”, **İktisat Fakültesi Mecmuası**, C:47, Sayı:1-4, İstanbul, 1998, s. 332-333. ss.331-344.

¹⁰ Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi

1.4.2. Küresel Rekabette Etkin Rol Alma

Küreselleşmenin hız kazandığı günümüzde, rekabet gücü kavramı öne çıkan olgulardan biridir. Bu süreçte hem firmalar hem devlet geliştirdiği politikalarla küresel rekabette etkin bir rol alma ve sürekli olarak rekabet gücünü artırmak zorundadır.

Firma düzeyinde rekabet gücü, herhangi bir firmanın fiyat, kalite, dakiklik, maliyet, farklılık v.b. açısından açık ekonominin gerektirdiği standart ve nitelikleri karşılayan ürünleri kârlı ve sürdürülebilir bir biçimde üretme yeteneği olarak tanımlanabilir¹¹. Firma düzeyinde rekabet gücü, firmaların dünya pazarına rakiplerine oranla daha düşük maliyet ve fiyatla, daha kaliteli ve farklı özelliklere sahip, tüketicilerin sürekli gelişen beklentilerine uygun ürünler sunabilmesine bağlıdır.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde hem yerli firmaların ülke içine gelen yabancı firmalarla rekabetini, hem de ihracatçı firmaların uluslararası alandaki rekabet günü artırmak için devletin uygulayacağı teşvik politikalarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Günümüz ekonomileri arasındaki rekabetçi yapı, dış piyasalara yönelik yatırımların özel olarak teşvik edilmesi gerekmektedir. Zira günümüzde bu tür piyasalarda büyük ölçekli firmaların ticaretteki payı oldukça yüksektir. Ülke içinde küresel piyasaya açılacak firmalar yoksa oluşumunun önü açılması, varsa rekabetçi bir yapıda ayakta kalabilmeleri için teşvik edilmelidir.

1.4.3. Bölgesel Gelişmişlik Düzeyi Arasındaki Farkları Azaltma

Devletin temel görevlerinden biri de, bölgesel gelişmişlik düzeyleri arasındaki farkın azaltılması ve bu yolla bölgesel kalkınmanın sağlanmasıdır.

Bölgesel kalkınma; bir ülkedeki geri kalmış bölgelerde üretimin artması ve bölgenin sosyal açıdan gelişmesi olarak tanımlanabilir.

¹¹İstiklal Y. Vural, “Uluslararası Rekabet Gücünün Teşvikinde Devletin Rolü”, **Kamu Ekonomisi ve Kamu Politikası**, Ed. C. Can Aktan, Dilek Dileyici, İstiklal Y. Vural, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2006, s.262.

Bölgesel kalkınma, bir ülkedeki belirli coğrafi bölgelerde, hem çevresindeki diğer bölgeler hem de dünya ile entegre olarak refahın arttırılmasına yönelik çalışmalar olarak da ifade edilebilir¹². Bölgesel dengesizlik ise ekonomik ve sosyal fırsat eşitsizliği olarak tanımlanmakta ve gerek bölgelerin sahip olduğu özellikler, gerekse gelişme sürecine yön veren iktisadi ve sosyal faktörlerin ülke içinde dengesiz dağılımı şeklinde meydana gelen bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır¹³.

Bölgesel kalkınma politikaları ile bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması yanında geri kalmış bölgelerin ekonomik potansiyelinin açığa çıkarılması ve ülkenin ekonomik büyüme ve kalkınmasına olan katkılarının artırılması da hedeflemektedir. Bölgesel dengesizlik sorunu bugün hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin bir sorunudur. Üretim faktörlerinin ve doğal kaynakların ülke içerisindeki dengesiz dağılımı, iklim koşulları, sanayileşmenin yetersizliği vb. faktörler bölgesel dengesizliğin nedenleri arasında sayılabilir.

Bölgesel gelişmişlik farklarının yoğun olduğu ülkelerde, bölgeler arasındaki bu farklılıkların giderilmesi amacı ile bazı bölgelere diğerlerinden daha fazla teşvik verilmekte ve bölgenin iktisadi kaynakları da dikkate alınarak bölgesel ve sektörel teşvik tedbirleri uygulanabilmektedir.

1.4.4. İstihdam Artışı Sağlama

Bir ülkede ekonomik istikrarın bir boyutunu fiyat istikrarı oluştururken, diğer bir boyutunu da tam istihdamı sağlama amacı oluşturmaktadır. Devletin ekonomik istikrarı sağlama fonksiyonu içerisinde istihdam artışı sağlama ve dolayısıyla işsizlikle mücadele şeklinde bir amacı bulunmaktadır. İşsizlik ekonomik olduğu kadar, gelir dağılımını olumsuz yönde etkileme boyutuyla aynı zamanda sosyal bir sorundur.

İşsizliğin nedenleri arasında yer alan kırsal kesimlerden kentlere göç, bölgesel dengesizlik sorunu ve üretim sürecindeki yapılan sorunların

¹² Haktan Sevinç, “Bölgesel Kalkınma Sorunsalı: Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları” **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, Sayı: 6, No: 2, 2011, s.40.

¹³ Cevat Gerni, Selahattin Sarı, Haktan Sevinç ve Ömer Selçuk Emsen, “Bölgesel Dengesizliklerin Giderilmesinde Yatırım Teşviklerinin Rolü ve Başarı Kriteri Olarak Yakınsama Analizleri: Türkiye Örneği”, **International Conference on Eurasian Economies Bildiri Kitabı**, Kazan-Rusya, 9-11 Eylül 2015, Ed.:Selahattin Sarı, Alp H. Gencer, İlyas Sözen, 2015, s. 312.

giderilmesinde maliye politikası araçlarından yararlanılabilmektedir. Yani bu sorunlarla mücadeleye yönelik alınacak mali önlemler aynı zamanda işsizlikle mücadeleye de katkı sağlamaktadır.

İstihdam artışı sağlanmasında, gerek doğrudan yatırım teşvikleri gerekse de istihdam teşvikleri vasıtası ile teşvik politikaları kullanılmaktadır. Özellikle ekonomik durgunluk dönemlerinde işsizlik oranlarında sert düşüşlerin önüne teşvik tedbirleri ile geçilebilmektedir. Devlet hem verdiği yatırım teşvikleri ile yeni istihdam alanlarının ortaya çıkmasına neden olabilmekte, hem de doğrudan sağladığı istihdam teşvikleriyle özel sektörün işgücü istihdamını desteklemektedir. İşgücü eğitime yönelik verilen teşvikler, nitelikli eleman istihdam desteği, işbaşı eğitim programları, özürü ve hükümlü işgücü çalıştırmaya yönelik desteklerle istihdam artışı sağlanmaya çalışılmakta ve işgücünün niteliklerinin artmasına katkı sağlamaktadır.

1.4.5. Piyasa Başarısızlıklarını Giderme

Teşvik politikasının amaçlarından biri de piyasa başarısızlıklarını gidermektir. Neo-Klasik iktisatçıların ileri sürdüğü “Piyasa Başarısızlığı Teorisi”, devletin müdahalesinin olmadığı bir ekonomide, piyasa ekonomisinde ortaya çıkabilecek aksaklıkları incelemektedir. Buna göre devletin ekonomide müdahalesinin olmadığı bir ortamda piyasada etkin rekabet gerçekleşmeyecek, rekabeti ihlal edici firma davranışları görülebilecek, bazı sektörlerde özel tekeller oluşacak, pozitif ve negatif dışsallıkların bulunması nedeniyle bazı mal ve hizmetler eksik üretilecek, bazıları da topluma sosyal maliyet yükleyecektir. Bu gerekçelerle devlet bu alanlarda ortaya çıkan sorunları gidermelidir.

Teşvik politika araçları piyasadaki etkinsizlikleri gidermede kullanılan maliye politikası araçlarından biridir. Devlet özellikle rekabetçi bir piyasa yapısı ortaya çıkarmak teşvik politikası araçlarından yararlanabilmektedir. Örneğin özel tekelin olduğu bir sektörde, özel tekeli ortadan kaldırmak için sektöre yeni firmaların girmesini teşvik edebilmektedir. Bunun için vergi teşvikleri ve parasal teşvikler kullanılabilmektedir. Rekabetin yetersiz olduğu sektörlerde de benzer

şekilde teşvik politikalarıyla rekabetçi bir yapının ortaya çıkmasını destekleyebilmektedir.

Pozitif dışsallığın söz konusu olduğu eğitim, sağlık gibi sektörlerde de özel sektörün tek başına üretimi yetersiz kalabilmektedir. Bu tür hizmetleri sunan özel sektör, hizmeti fiyatlandıracağından ve bu hizmetlerin sosyal faydası fazla olduğundan, bu alanlara devlet müdahalesi şarttır. Günümüzde çoğu ülkede bu tür hizmetler çeşitli gerekçelerle sadece devlet tarafından sunulmamaktadır. Devlet sosyal faydası özel faydasından fazla olan bu hizmetlerin özel sektör tarafından daha fazla üretimini sağlamak için teşvik politikası araçlarını kullanabilmektedir.

Teşvik türlerinden biri olan vergi teşviklerinin, olumlu dışsallıklardan yararlanma şeklinde mali olmayan amaçlar için kullanılması mümkündür. Örneğin; yüksek teknolojiye sahip sektörlerin desteklenmesi neticesinde, söz konusu sektörlerde görülen olumlu dışsallıklar ekonominin diğer kısımlarına da yayılacaktır¹⁴.

Buna örnek olarak Ar-Ge indirimi uygulaması gösterilebilir. Türkiye’de halen Ar-Ge harcaması yapan kurum ve kuruluşlar, bu harcamalara ilişkin herhangi bir devlet kurumundan destek alıp almadıklarına bakılmaksızın, yapmış oldukları Ar-Ge giderlerini TÜBİTAK tarafından onay alınması mukabili % 100 oranında gider yazabilmektedirler.

Bu konuya bir diğer örnek olarak da, Ar-Ge ve tasarım merkezlerinde yapılan araştırma harcamalarına yönelik olarak verilen vergi muafiyetleri ile teknoparkta yazılım faaliyeti gösteren firmalara verilen proje bazlı KDV istisnası uygulaması gösterilebilir.

Bu şekilde özellikle teknolojik ürün üreten kuruluşlar üzerlerindeki vergi yüklerinden arındırılarak pozitif ayrımcılığa tabi tutulmakta ve daha fazla Ar-Ge gideri ile teknolojik ürün geliştirmeleri özendirilmektedir.

¹⁴ Ahmet Tekin, “Vergi Teşvikleri ve Ekonomik Etkileri”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:16, Aralık 2006, s.310.

1.4.6. Ülkeye Yabancı Sermaye Girişini Artırma

Küreselleşmenin yoğunluk kazandığı günümüzde, ülkeler teşvik politikalarını yabancı sermayeyi çekmek için bir araç olarak kullanmaktadır. Küreselleşmede itici güç olan ve eskisine göre daha mobil bir üretim faktör olan sermaye, bugün daha kolay bir şekilde ülkelere giriş ve çıkış yapabilmektedir. Ülkeler için daha cazip olan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını ülke sınırlarına çekme çabaları yoğunluk kazanmış ve birçok ülke teşvikleri bu alanda geniş ölçüde kullanmaya başlamıştır. Şüphesiz yabancı sermaye bir ülkeye gelirken, o ülkede uygulanan teşvikleri tek kriter olarak esas almamaktadır. Fakat yine de yabancı sermayeyi çekmede teşvik politikalarının da etkili olduğu bilinmektedir. Ülkeler arasındaki doğrudan yabancı sermayeyi çekme açısından rekabet o kadar kızışmıştır ki, bu durum “yabancı sermaye rekabeti”, buna yönelik teşvik politikası araçlarının yaygınlık kazanması ise “teşvik rekabeti” olarak adlandırılmaktadır.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları nedeniyle ülkelerin yatırımcılara gittikçe artan miktarlarda mali ve finansal teşvikler sunmak zorunda kaldıkları maliyeti çok yüksek bir mezat savaşı ile karşı karşıya kalıp, yatırımların getirisini aşacak düzeyde bir maliyeti üstlenmek zorunda kalmalarına neden olabileceği yönünde görüşler de bulunmaktadır¹⁵. Teşvikler, yeni doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını ülkeye çekmek (yerel teşvikler) için veya yabancı sermayenin ülke içinde eğitim, yerel kaynak bulma, Ar-Ge ya da ihracat gibi fonksiyonlar üstlenmesini sağlamak (davranışsal teşvikler) için kullanılabilir¹⁶.

Teşvik türleri içerisinde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına yönelik olarak en sık kullanılan teşvikler, vergi teşvikleridir. Vergi teşvikleriyle, yabancı yatırımlara uygulanan efektif vergi oranı azaltılmak suretiyle yatırımın getiri oranı artırılmaya çalışılır¹⁷. Özellikle küreselleşme sürecinin yaşandığı günümüzde vergi

¹⁵ C. Can Aktan, İstiklal Y. Vural, “Globalleşme ve Maliye Politikasında Değişim”, **Kamu Maliyesinde Çağdaş Yaklaşımlar**, C. Can Aktan, Dilek Dileyici, İstiklal Y. Vural, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2004, s.65.

¹⁶ UNCTAD, **Incentives**, UNCTAD Series on Issues in International Investment Agreements, United Nations Conference on Trade and Development, 2004, https://unctad.org/en/Docs/iteiit2003-5_en.pdf, s.5.

¹⁷ UNCTAD, s.57.

teşviklerinin uygulanma nedenlerinde biri de, ülkeler arasındaki vergi rekabetinin varlığıdır. Benzer koşullara sahip ülkelere biri, yabancı sermaye açısından daha cazip hale gelebilmek için vergi teşviklerine başvurduğunda, diğer ülkeler de o ülkeden daha cazip vergi teşvik politikası araçlarını uygulamaya koyma durumunda kalabilmektedirler. Vergisel teşvikler, vergisel rekabetin yoğun yaşandığı bölgelerde, benzerlik arz eden ülkelerle mukayese edildiğinde teşvik tedbirlerini etkin olarak uygulayan ülkeye doğrudan yatırım getirebildiği takdirde savunulabilecektir. Buna mukabil daha önce de belirtildiği gibi, yabancı sermayenin yatırım kararını belirleyen tek unsur vergi teşvikleri değildir. Buradan hareketle, yabancı sermayenin vergisel teşvikler gözetilerek mi, yoksa başka faktörlerin gözetilmesi ile mi o ülkeye yatırım kararı aldığı somutlaştırılabilmiş bir sonuç değildir. Yapısal ve coğrafi olarak biri birine benzeyen ülkelere biri vergisel teşvikleri uygulamaya koyduğunda diğerlerinin de aynı şekilde refleks gösterdiği ve bu rekabete giren tüm ülkelerin kendilerini bazen oldukça düşük seviyeli yatırım artışları karşılığında çok daha önemli nispette vergi gelir kayıplarına katlandıkları “dibe doğru yarış” içinde bulduklarına dair görüşler de vardır¹⁸.

Özellikle belirtilmesi gerekir ki, bugün birçok ülkede yabancı sermayeye yönelik ayrı teşvikler uygulanmamakta ve teşvik politikaları açısından yerli ve yabancı yatırımcı arasında bir ayırım yapılmamaktadır.

1.5. TEŞVİKLERİN SINIFLANDIRILMASI VE TEŞVİK POLİTİKASI ARAÇLARI

Teşvikler, ekonomide kaynakların toplumsal refahı artıracak şekilde yönlendirilmesi ve kullanılması açısından önem taşıyan ve çok boyutlu olarak uygulanabilen bir maliye politikası aracıdır. Teşvikler farklı açılardan sınıflandırılmakta ve buna göre uygulanan teşvik politikası araçları farklılıklar arz etmektedir.

Teşvikler ve bu bağlamda teşvik politikası araçları farklı kriterler dikkate alınarak sınıflandırılabilir.

¹⁸ Tekin, s.310.

1.5.1. Amaçlarına Göre Teşvikler

Teşvikler ve teşvik politikası araçları, veriliş amaçlarına göre iki farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Birinci sınıflandırma, devletin teşvik verdiği alana yönelik olarak yapılan sınıflandırmadır. Buna göre teşvikler; yatırım teşvikleri, ihracat teşvikleri, yabancı sermayeye yönelik teşvikler, bölgesel kalkınmaya yönelik teşvikler, Ar-Ge teşvikleri, istihdam teşvikleri, girişimcilik teşvikleri, enerji teşvikleri, KOBİ'lere yönelik teşvikler, turizm teşvikleri, çevresel teşvikler olarak sınıflandırılabilir.

Birinci sınıflandırma içerisinde yer alan teşvik türleri, kendi içerisinde birçok teşvik politikası araçlarını barındırmaktadır. Örneğin yatırım teşvikleri; yatırım indirimi, KDV istisnası, bina inşaat harcı istisnası, arsa tahsis, enerji desteği vb. araçları içermektedir. Aynı şekilde ihracat teşvikleri de; Ar-Ge, piyasa araştırması, yurtdışı ofis ve mağaza yardımı, yurtdışı fuar yardımı, uluslararası nitelikte yurt içi fuar yardımı, eğitim ve istihdam yardımı vb. teşvik politikası araçlarını kapsamaktadır.

Amaçlarına göre teşvikler; ekonomik amaçlı teşvikler, sosyal amaçlı teşvikler ve teknik ve idari amaçlı teşvikler olarak ikinci bir sınıflandırmaya da tabi tutulabilir. Buna göre yatırım, ihracat ve KOBİ'lere sağlanan teşvikler ekonomik amaçlı; bölgesel kalkınma amacına ilişkin teşvikler, çevresel teşvikler ve kültür ve sanata yönelik teşvikler sosyal amaçlı; vergi idaresinin uygulamaları açısından gerekli görülen çifte vergilemeyi önlenmeye yönelik iştirak kazançları istisnası, küçük kira gelirlerinin vergiden istisna edilmesi gibi uygulamalar teknik ve idari amaçlı teşvikler olarak sınıflandırılmaktadır¹⁹.

1.5.2. Kapsamına Göre Teşvikler

Teşvikler kapsamına göre özel (seçici) ve genel (otomatik) teşvikler olarak bir başka ayırıma da tabi tutulabilir.

¹⁹ Recep Bıyık ve Aydın Kıratlı, **Vergi Teşvikleri ve Korumaları**, 2. Baskı, Yıldız Ofset, İstanbul, 2001, s.9-10.

Özel teşvikler, teşvik veren kurumun bazı öncelikleri esas alarak, bu önceliklere göre belirli bölge veya sektörler için özel teşvikler uygulamasıdır²⁰. Ar-Ge yatırımlarına yönelik verilen krediler, KOBİ'lere yönelik faiz desteği ve turizme yönelik teşvikler özel teşvikler kapsamındaki teşvik politikası araçlarındandır. Devlet teşviklerinin büyük bir bölümünün özel teşviklerden oluştuğu söylenebilir.

Özel teşvikler; bölgesel teşvikler ve sektörel teşvikler olarak ikiye ayrılmaktadır. Yatırım teşvikleri içerisinde yer alan ve belirli bölgelere yönelik uygulanan vergi indirimi, sigorta primi desteği, faiz desteği ve yatırım yeri tahsis gibi teşvik politikası araçları bölgesel nitelikteki teşviklerdir. Hizmet sektörü faaliyet gösteren firmaların ihracatına yönelik olarak eğitim, sağlık turizmi, ulaştırma vb. alanlarda verilen destekler, sektörel teşviklere örnek olarak verilebilir.

Genel teşvikler ise; tüm bölge ve sektörler için uygulanarak uygulanan, dolayısıyla firmalar arasında bir ayırım yapılmaksızın uygulanan teşviklerdir. Örneğin ekonomideki genel bir durgunluk durumunda kurumlar vergisi oranında bir indirim yapılması halinde, bu vergi indirimi genel bir teşvik olacaktır. Aynı şekilde gümrük muafiyeti ve KDV istisnası genel teşvikler içerisinde yer alan teşvik politikası araçlarındandır.

1.5.3. Veriliş Aşamalarına Göre Teşvikler

Teşvikler hangi aşamalarda verildiğine göre üçe ayrılmaktadır. Bu sınıflandırmada teşvikler; yatırım öncesi, yatırım dönemi ve işletme dönemi teşvikleri şeklinde ayırıma tabi tutulmaktadır.

Yatırım öncesi teşvikler, girişimcilerin doğru yatırım kararları alması ve yatırım yapmaya yönlendirilmesine yönelik olarak ayni, nakdi veya teknik nitelikli yardımları kapsar²¹.

Yatırım dönemi teşvikleri, KDV istisnası, gümrük muafiyeti, arsa tahsis ve yatırım indirimi gibi teşvik politikası araçlarını kapsayan ve yatırımın devam ettiği süreçte sağlanan desteklerdir.

²⁰ Emre Eser, **Türkiye’de Uygulanan Yatırım Teşvik Sistemleri ve Mevcut Sistemin Yapısına Yönelik Öneriler**, DPT, Uzmanlık Tezi, No: 2822, 2011, s.17.

²¹ Hasan Aykın, “Teşviklerin Sınıflandırılması”, **Vergi Dosyası**, 03.03.2017, <https://vergidosyasi.com/2017/03/03/tesviklerin-siniflandirilmesi-amaclari-kapsami-verilis-asamalari-ve-niteliklerine-gore-tesvikler/>

İşletme dönemi teşvikleri ise; nitelikli eleman desteği, gelirden elde edilen vergilerden indirim, SPIHD, danışmanlık teşvikleri gibi teşvik politikası araçlarını kapsamaktadır.

1.5.4. Kullanılan Araçlara Göre Teşvikler

Teşvikler kullanılan araçlara göre; aynı teşvikler, finansal (nakdi) teşvikler, mali (vergisel) teşvikler, garanti ve kefaletler ve diğer teşvikler olarak 5 gruba ayrılmaktadır. Aynı teşvikler kapsamında; parasal nitelikte olmayan arsa, arazi ve bina temini, işgücü eğitimi gibi destekler bulunurken, finansal (nakdi) teşvikler içinde kaynak kullanımını destekleme primi, hibeler, KDV iadesi gibi teşvik politikası araçları bulunmaktadır.

Teşvik araçları içerisinde vergi teşvikleri önemli bir yer tutmaktadır. Vergi teşvikleri, “devlet tarafından makroekonomik amaçlar erişmek için, vergi mevzuatında değişikliklere gitmek yoluyla toplumdaki bazı kesim ve bazı iktisadi faaliyetlere vergisel imtiyazlar sağlanması” olarak tanımlanabilir²².

Vergi teşvikleri; yasal vergi teşvikleri ve efektif vergi teşvikleri olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır. Yasal vergi teşvikleri, “özel veya ayrıcalıklı vergisel hükümlere tabi olmayan yatırım projelerine uygulanan yasal ve daha elverişli vergisel uygulamalar” olarak tanımlanabilir. Başka bir ifadeyle, tüm yatırım projelerinin tabi olduğu bir vergi uygulaması vergi teşviki olarak nitelenemez. Örneğin, dolaysız yabancı sermaye yatırımlarını çekmek amacıyla kurumlar vergisi oranının yarı yarıya azaltılması bir vergi teşviki değildir; ancak, yabancı sermaye yatırımlarından elde edilen kârların yasal kurumlar vergisi oranının yarısına tabi tutulması bir vergi teşvikidir. Vergi teşviklerinin efektif olması için, herhangi bir vergisel teşvikin olmadığı bir durumda yatırımcıların karşı karşıya kalacağı efektif vergi yüküne kıyasla, belirli yatırım projelerine sağlanan teşviklerin yatırımcıların efektif vergi yükünü azaltması gereklidir²³. Vergi mevzuatında belirli yatırımları teşvik için yapılan değişiklikler (yasal vergi teşviki) hükümetin ilgili yatırımlar için elverişli bir iş ortamı oluşturmayı istediğini gösterir; yapılan değişiklikler sonucu

²² Serkan Benk, “Vergisel Teşvikler ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları”, **Vergi Sorunları**, S:206, 2005, s.184. ss.183-191.

²³ Tekin, s. 301-302.

söz konusu yatırımlar açısından vergi yükü gerçekten azalmışsa teşviklerin etkilerinin (efektif vergi teşviki) istenilen yönde gerçekleştiği ortaya çıkar²⁴.

Vergi teşvikleri yatırımlardan elde edilen vergi sonrası karı artırır ve genellikle yatırımcı daha az vergisel sorumluluklar üstleneceği yerleri tercih eder. Vergi teşvikleri aynı zamanda bir ülkede DYY'nın önündeki engelleri azaltarak ev sahibi ülkelerin yabancıları kendi ülkelerine kabul düzeylerini arttırarak o ülkedeki iş yapma kolaylığını işaret etmek içinde kullanılmaktadır²⁵.

Vergisel teşvikler ise; dolaysız ve dolaylı vergi teşviklerinden oluşmaktadır. Dolaysız vergi teşvikleri kapsamında; GV ve KV oranlarının indirilmesi, vergi tatili, hızlandırılmış amortisman, yatırım indirimi, GV stopajı teşviki gibi teşvik politikası araçları yer alır. Dolaylı vergi teşvikleri kapsamındaki teşvik politikası araçları; gümrük vergisi muafiyeti, KDV istisnası, ihracat işleme bölgelerine sağlanan teşviklerden oluşmaktadır.

Dolaysız vergi teşviklerinden GV ve KV oranlarının indirilmesi; yatırımcıların vergi sonrası karlarını arttırmaya yönelik olarak genel bir oran indirimi şeklinde uygulanabileceği gibi, sadece bazı bölgelere veya sektörlerle mahsus olarak oranların düşürülmesi şeklinde de uygulanabilir.

Vergi tatili, vergi oranını azaltmak için kullanılan en önemli vergi teşviklerindendir. Vergi tatilinde kurumlar belli bir süre içinde vergi ödemezler. Vergi tatili ile ilgili en önemli şey bu tarz vergi teşviklerinin ne zaman başladığıdır. Yatırımların geri dönüşünde vergi tatilleri özellikle önemlidir²⁶.

Genel olarak amortisman uygulamasının amacı; iktisadi kıymetin maliyetinin, iktisadi kıymet kullanıma hazır hale getirilmek koşuluyla aktive girdiği yıldan itibaren faydalı kullanım süresine dağıtılması iken, hızlandırılmış amortismanın (azalan bakiyeler amortisman yönteminin) amacı; iktisadi kıymetlerin faydalı kullanıldıkları sürelerin ilk yıllarında, sonraki yıllara göre daha yüksek tutarlarda amortisman ayrılabilmesidir²⁷. Hükümet tarafından varlıkların

²⁴ Tekin, s. 302.

²⁵ Melek Akdoğan Gedik, "Vergi Teşvik Araçları ve Yatırımlar: OECD Ülkeleri İçin Bir Değerlendirme", **Ç.Ü. SBE Dergisi**, Cilt 28, Sayı 2, 2019, s. 425. ss. 421-435.

²⁶ İhsan Günaydın ve Barış Yıldız, "Vergi Politikası İle Yoksulluk Azaltılabilir Mi?", **Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 5 Sayı: 9 (90-104), 2016, s. 96.

²⁷ Murat Türk ve F. Coşkun Ertaş, "Maliye Politikası Aracı Olarak Vergi Teşviki Ve Hızlandırılmış Amortisman Yöntemi: Bir Firma Örneği", **Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives**, 6 (2), 2018, s. 70. ss. 67-78.

hızlandırılmış amortisman tabi tutulmasına izin verilmesi vergi indirimi gibi değerlendirilmelidir. Burada sübvansiyon miktarı, normal amortisman cetveline göre ödenmesi gereken vergi ile hızlandırılmış amortisman cetveline göre ödenmiş olan vergi arasındaki farktır. Hızlandırılmış amortisman yöntemi firmaya vergiden tasarruf etme olanağı sağladığı sürece firma için fayda doğuyor demektir²⁸.

Yatırım indirimi* ise yatırımları teşvik etmek ve ekonomideki sermaye birikimini ve kalkınmayı hızlandırmak için, aslında vergilendirilmesi gereken bir mali güçten bazı sınırlamalar çerçevesinde vergi alınmamasını öngörmektedir. Ticari ve zirai kazançlar üzerinden vergiye tabi gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin yaptıkları yatırımlar, ilgili kazançtan indirilmek suretiyle uygulama alanı bulmaktadır²⁹.

GV stopajı teşviki ise, yeni istihdam sağlayan yatırımcılara yönelik olarak, genellikle bu istihdam nedeniyle hesaplanacak GV'nin, verecekleri muhtasar beyanname üzerinden tahakkuk eden GV'ne mahsup edilerek terkin edilmesi şeklinde uygulanmaktadır.

GV stopajı teşviki, ücret tabanlı bir istihdam teşviki olup, belirli bölge, yöre ve merkezlerde istihdam edilen personelin ücretleri üzerinden sağlanan; işverenlerin ve çalışanların yararlanabildiği; istihdam, ilave istihdam, ihracat gibi koşullara bağlı olarak ve tahakkuktan terkin yöntemiyle işverenlerin istihdam maliyetlerini düşüren; belirli bölgelerde çalışan nitelikli personelin de gelir vergisi yüklerini azaltan bir teşvik uygulamasıdır³⁰.

Dolaylı vergi teşvikleri içerisinde en yaygın kullanılan teşvik politikası araçları gümrük vergisi muafiyeti ve KDV istisnasıdır. Gümrük vergisi muafiyeti, yatırım kapsamında yurt dışından ithal edilecek yatırım malı makine ve teçhizat için gümrük vergisinin ödenmemesini ifade eder. KDV istisnası ise; yurt içinden ve yurt dışından temin edilecek yatırım malı makine ve teçhizat, yazılım ve gayri

²⁸ 2008/6 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ ile İlgili Uygulama Usul ve Esasları, https://ticaret.gov.tr/data/5b92753c13b8761364665ccd/Uygulama_Usul_Esasları.pdf, s.3.

* Türkiye'de yatırım indirimi istisnası, 1963 yılında uygulanmaya başlamış olup, 1 Ocak 2006 tarihi itibarıyla kaldırılmıştır.

²⁹ Mehmet Tosuner, Zeynep Arkan ve A. Burçin Yereli, **Türk Vergi Sistemi**, 8. Bası, İzmir, 2003, s.66.

³⁰ Yunus Demirli, "Türk Vergi Sisteminde Ücret Tabanlı İstihdam Teşvikleri: Gelir Vergisi Stopajı Teşviki/Desteği ve Ücret İstisnası", **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, Cilt 11, Sayı 25, 2015, s. 142. ss.141-162.

maddi hak satış ve kiralamaları için KDV ödenmemesidir. Yine dolaylı vergi teşvikleri içerisinde değerlendirilen ihracat işleme bölgesi teşvikleri, yurt içi piyasaya sunulmaksızın sadece ihracat amaçlı işlenen tüm ürünlere yönelik vergisel teşviklerdir.

İhracat işleme bölgelerinin serbest bölgelerden farkı, gümrük vergisi ve gümrük formalitelerinden arındırılmış olan bölgede yerli ve yabancı yatırımcılara yatırım yapma olanağının tanındığı büyük sanayi siteleri görünümünde olmalarıdır. Aynı zamanda bu bölgelere yatırım yapmak isteyen firmalara mali ve idari teşvikler sağlanmakta, mamullerinin tümünü ihracata yöneltecek firmalara ise ücret-maliyet, alt yapı olanakları ve vergi ayrıcalıkları tanınmaktadır. Bu yönüyle ihracat işleme bölgeleri, Türkiye'deki serbest bölgeler uygulamasına çok benzemektedir³¹.

Garanti ve kefaletler kapsamında; kredi garantileri ve riskli projelere kamu kaynaklı risk sermayesi katılımı vb. teşvikler bulunmaktadır.

Diğer teşvikler ise, ucuz enerji desteği, yatırım projesinin hazırlanması ve yönetimi, piyasa araştırması, pazarlama yöntemleri vb. konularla ilgili destekleri kapsamaktadır.

1.6. İKTİSADİ EKOLLERİN TEŞVİK POLİTİKALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Teşvik politikaları devletin ekonomiye müdahale araçlarından biri olduğu için, devletin ekonomideki payı ve üstlendiği görevlere bağlı olarak teşvik politikalarının yeri ve önemi de değişiklik arz etmiştir. Bazı iktisadi ekollerin teşvik politikalarına ilişkin görüşleri aşağıda özetlenmiştir.

1.6.1. Merkantilizm

Yaklaşık olarak 16. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar hakim olan Merkantilizm'in bir yansıması olarak devlet ekonomide aktif olarak yer almıştır. Merkantilistler, ülkenin zenginliğini sahip olduğu değerli madenlere bağlarlar. Bu

³¹ **Karaman Serbest Bölgesi Projesi Fizibilite Etüdü Raporu**, Türkiye Kalkınma Bankası, Mart 2017, Ankara, <https://www.mevka.org.tr/Yukleme/Uploads/Dsy0mqcHP53201942417PM.pdf> , s.21.

nedenle ülkeye değerli madenlerin girişini artıracak ve mümkün olduğunca bu madenlerin çıkışını engelleyecek devlet politikaları uygulanmalıdır. Bunun sağlanması dış ticaret politikalarının ayrı bir önemi vardır. Buna göre ülkeye değerli maden girişini artırmak için mümkün olduğunca yurt dışına mal satılmalı, fakat maden çıkışını önlemek için mal ithali engellenmelidir.

Merkantilizme göre devlet alacağı önlemlerle ülkedeki değerli madenleri artırabilir. Bu önlemlerden bazıları; değerli madenlerin ülkeye girişini sağlayarak çıkışını yasaklamak, ticaret hacmini ülke lehine çevirmek, mal ihracatını artırmak için sanayiye geliştirmek, yeni pazarlar ve sömürgeler elde etmektir. Merkantilizmin hakim olduğu dönemde, kamu harcamalarında artış trendi gözlenmiştir. Milli birliklerini kuran, sömürge elde etmek ve yeni keşfedilen kıtaları bölüşmek için savaşan devletler savunma harcamalarını artırmışlardır. Bu harcamaların dışında eğitim, sağlık, ticareti kolaylaştırıcı bayındırlık hizmetleri ve çeşitli teşvikler kamu harcamalarını önemli  l de artırmıřtır³².

1.6.2. Fizyokrasi

18. yüzyıla gelindiğinde, ekonomide bir doğal düzen varlığını savunan Fizyokrasi hakim iktisadi düşünce haline gelmiştir. Devletin ekonomiye müdahalesine karşı olan Fizyokratların temel ilkesi “bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler”dir. Bu ilkeye göre; çalışma hürriyetine varabilmek için her çeşit sınırlamalar, her çeşit teşebbüsün oluşturulmasını engelleyen ve teşebbüslerin yayılmasını durduran kanunlar ve malların serbest dolaşımına engel olan tüm sınırlayıcı unsurlar, özellikle gümrükler kaldırılmalıdır³³. Tek verimli alan olan tarımdan vergi alınmalı (tek vergi görüşü), ticareti engelleyen vergiler ise kaldırılmalıdır. Tarafsızlığı savunan fizyokratların teşviklerle ilgili net tespitleri bulunmamaktadır.

³² Hakan Ay, **Kamu Maliyesi**, 5. Baskı,  zmir, 2018, s.37.

³³ Ay, s.41.

1.6.3. Klasik İktisadi Düşünce

18. yüzyılın son çeyreğinde ise Adam Smith'in "Milletlerin Zenginliği" isimli kitabıyla başlayan Klasik iktisadın egemen olduğu dönemde, devletin ekonomiye sınırlı alanda müdahalesi öngörülmüş ve "tarafsız devlet" anlayışı savunulmuştur. Bu devlet anlayışının bir yansıması olarak devlet piyasanın işleyişine müdahalede bulunmamalı, kamu harcamaları ve vergiler de tarafsız olmalıdır. Devlet gerek kamu harcamaları gerekse vergiler yoluyla ekonomik birimlerin tasarruf, tüketim, yatırım gibi ekonomik karar ve faaliyetlerini etkilememeli ve ekonomiyi yönlendirmemelidir. Dolayısıyla teşvikler Klasik iktisadi düşüncede savunulan bir araç değildir.

1.6.4. Keynesyen İktisat

1929 Buhranı ile birlikte dünya ekonomilerinde görülen ekonomik depresyen, devletin ekonomideki yerinin yeniden değerlendirilmesine yol açmış ve 18. yüzyıldan itibaren hakim olan klasik iktisadi düşünce sorgulanmaya başlanmıştır. Klasik iktisadın savunduğu tarafsız devlet anlayışı ve buna bağlı olarak devletin ekonomiye müdahalesinin mümkün olduğunca sınırlı olması görüşü eleştirilmiş ve John M. Keynes'in kaleme aldığı "İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi" (1936) isimli kitabı ile birlikte bu alanda Keynes'in görüşleri uygulamada hakim olmaya başlamıştır. Keynes ve Keynesyen İktisat ile birlikte, özellikle maliye politikası araçlarının aktif kullanımı gündeme gelmiş ve devletin makro ekonomik amaçları gerçekleştirebilmesi için başta vergi ve kamu harcamaları olmak üzere tüm maliye politikası araçlarının etkin bir şekilde kullanmasına yönelik politikalar uygulamaya konulmuştur.

"Talep Yönlü İktisat" da denilen Keynesyen iktisada göre; devlet maliye politikası araçlarını kullanarak toplam talebi etkilemek suretiyle ekonomiyi düzenleyebilir. Bunun için de talep üzerinde etkili olmak üzere; dolaylı teşvikler sağlama, kamu harcamaları ile talebi artırma, faiz oranlarında değişiklik yaparak

özel sektör yatırımlarını destekleme, uygun koşullarda kamu kredileri verme ve kamu yatırımlarında bulunma vb. araçlarla ekonomiye müdahale eder³⁴.

Keynesyen iktisatla birlikte, vergi “devlete gelir sağlama ve böylece kamu harcamalarını finanse etme” şeklinde ifade edilebilecek olan mali amacı dışında, birtakım ekonomik ve sosyal amaçları gerçekleştirmek için kullanılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda; tasarruf ve yatırımların teşviki, aşırı ve lüks tüketimin kısılması, ihracatın teşviki, bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesi, gelir dağılımındaki dengesizliklerin azaltılması, çevre sorunlarıyla mücadele edilmesi gibi ekonomik ve sosyal amaçları ön plana çıkmaya başlamıştır³⁵.

1929 Büyük Buhranı’nda yaşanan ekonomik depresyondan çıkışta “teşvik edici vergi politikaları”nın ayrı bir önemi bulunmaktadır. Teşvik edici vergi politikaları, “bir kazanç veya iradın vergiden müstesna tutulması ya da verginin bazı yöntemlerle ertelenmesi” olarak tanımlanabilir³⁶. Keynes’e göre devletin durgunlukla mücadelede vergi politikalarından geniş ölçüde yararlanması gerekmektedir. Vergisel teşvikler bu açıdan önem taşımaktadır. Kamu harcamaları yanında vergi muafiyet, istisna ve indirimleri yoluyla ekonominin canlandırılması mümkündür.

1.6.5. Arz Yönlü İktisat

1980’li yıllarda birçok ülkede uygulanan ekonomi politikalarına damgasını vuran ve başını Arthur Laffer’in çektiği Arz Yönlü İktisat, ekonomilerdeki temel sorunu arz yetersizliğine bağlamıştır. Arz yönlü iktisatçılara göre özel sektör eliyle üretim artışını sağlayacak ve milli ekonomi içinde piyasa ekonomisinin payını artıracak üç temel politika vardır: Vergi indirimleri, serbestleşme politikaları ve özelleştirme uygulamaları. Buna vergi oranlarının düşürülmesi durumunda toplam piyasa üretimi artacak ve böylece uzun vaat edede devletin vergi gelirlerinde artış sağlanacaktır. Dolayısıyla Arz Yönlü İktisadi düşüncede özel sektör üretiminin vergi oranlarının düşürülmesi suretiyle desteklenmesini savunulmaktadır.

³⁴ Gencay Şaylan, **Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi**, İmge Yayıncılık, Ankara, 2003, s.97.

³⁵ Ay, s.156.

³⁶ Ziyaettin Bildirici, **Çeşitli Ülkelerde ve Ülkemizde Yatırımları Özendirici Vergi Teşvikleri**, Anadolu Ün.: 329, Eskişehir, 1989, s.27.

Para arzı sabit bir hızla artarken, emek arzını, tasarrufu ve yatırımı teşvik edici bir vergi politikası, fiyatlarda daha düşük bir yükselme hızına neden olacaktır. Vergi indirimleri yoluyla tasarruf ve sermaye birikiminin artırılması, sermaye/emek oranını yükselterek, emeğin verimliliğinin ve reel üretimin artmasına neden olacaktır³⁷. Jean B. Say'ın “ Her arz kendi talebini yaratır” şeklinde ifade ettiği Mahreçler Kanunu'na bağlı kalan Arz Yönlü İktisatçılar devletin tüketimi değil, üretimi desteklemesi gerektiğini savunmuşlardır.

1.6.6. Kamu Tercihi İktisadı

Politika biliminin ekonomik analizi yapan Kamu Tercihi İktisadi, piyasa sürecindeki aktörler olan üretici ve tüketiciler ile siyasal süreçte yer alan seçmenler, politikacılar, kamu bürokrasisi ve özel çıkar gruplarının davranışları arasındaki benzerlikleri esas almışlar ve siyasal süreci “bir politik piyasa” olarak adlandırmışlardır. Özel çıkar varsayımına dayanan analizlerinde, siyasal süreçte yer alan bu aktörlerin davranışlarını incelemişlerdir. Buna göre siyasal süreçte yer alan bu aktörler, birey temelli kurumlar olduğu için piyasada kendi çıkarını maksimize etmeye çalışan bireyler, siyasal süreçte de benzer bir davranış göstereceklerdir. Buna göre seçmenlerin amacı devletin sunduğu hizmetlerden en çok faydayı sağlamak, politikacıların amacı oylarını maksimize etmek, bürokrasinin amacı devlet bütçesinden alacakları payı artırmak ve özel çıkar gruplarının amacı ise uygulanacak kamu politikalarından rant sağlamak olacaktır.

“Sınırlı Devlet” anlayışını savunarak devletin ekonomiye aktif müdahalesine karşı olan Kamu Tercihi iktisatçıları, teşvik politikalarına karşı temkinli bir bakış açısı sergilemişlerdir. Kamu Tercihi iktisatçıları teşvik politikalarını, çıkar ve baskı gruplarının rant kollama faaliyetleri açısından ele almışlardır.

Rant kollama; *“bireylerin ve çıkar ve baskı gruplarının devletten üretken bir hizmet karşılığı olmaksızın bir ekonomik transfer sağlamaya çalışmaları”*nı

³⁷ Vural Savaş, **Politik İktisat**, 4.Baskı, Beta Yayın, İstanbul, 2000, s. 255.

ifade ederken, rant kollamanın bir türü olarak teşvik kollama; “devletten çeşitli türde teşvik elde etmek için yapılan lobicilik faaliyeti” olarak tanımlanmaktadır³⁸.

Rant kollama faaliyetleri politikacılar ve özel çıkar grupları arasında gerçekleşen bir politik mübadelenin bir ürünüdür. Buna göre hükümetlerin uyguladığı özellikle maliye politikalarından menfaat elde etmek isteyen özel çıkar grupları, siyasal etiğe aykırı davranışlarla (rüşvet, seçim kampanyalarını destekleme vb.) bu menfaatleri elde etme çabasına gireceklerdir. Bu gruplardan özellikle iyi organize olmuş (kurumsallaşmış), parasal güce sahip ve/veya üye sayısı fazla olan çıkar gruplarının bu menfaatleri elde etme olasılığı daha fazladır. Dolayısıyla politikacılar çıkar gruplarından sağlayacakları menfaatler karşılığında, bu gruplara ayrıcalıklı politikalar uygulayabileceklerdir.

Dolayısıyla özel çıkar grupları kamu politikalarından sağlayacakları özel imtiyazlar karşılığında birtakım maliyetlere katlanmayı da göze almaktadırlar. Özel çıkar gruplarının rant elde etme çabaları kapsamında katlandıkları maliyetlere “rant kollama maliyeti” adı verilmektedir.

Kamu tercihi iktisatçılarına göre politikacılar ile özel çıkar grupları arasındaki bu karşılıklı çıkar ilişkisinde teşvik politikalarının ayrı bir yeri bulunmaktadır. “Teşvik kollama” olarak nitelendirilen bu rant kollama türü kamu kaynaklarının etkinsiz kullanımına ve dağılıma neden olmaktadır.

Öncülüğünü James M. Buchanan’ın yaptığı Kamu Tercihi İktisadi ‘devletin geri kalmış bölgelere yaptığı yardımların ekonomik olarak etkin olmadığı’ tezini savunarak devletin kişisel ve/veya bölgesel gelir dağılımına müdahale edici politikalar uygulamasına karşı çıkmaktadırlar³⁹.

³⁸ Aktan, s. 162.

³⁹ İsa Sağbaşı, Saffet Erdoğan ve Hüseyin Şen, “Türkiye’de Sektör Bazlı Bölgesel Teşvik Sistemi ve Ekonomik Etkileri”, **Bölgesel Kalkınma ve Kamu Politikaları**, 26. Türkiye Maliye Sempozyumu (2-5 Mayıs 2011), Tebliğler Kitabı, Harran Üniversitesi, İ.İ.B.F., Maliye Bölümü, Şanlıurfa, s. 388.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK TEŞVİK SİSTEMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türk Teşvik Sistemi sanayileşme çabalarının başladığı günden bu yana oldukça dinamik bir süreç geçirmiş, önceleri yabancı ülkelerin teşvik politikalarının birebir kopyalanması ile süreç başlatılmıştır. Ancak zamanla bu tarz uygulamalardan yeterli verimin alınamaması sebebiyle, ülke gerçek ve dinamikleri de analiz edilerek mevzuat geliştirilmiş ve her mevzuat da süreç içerisinde sürekli değişim göstermeye devam etmektedir. Bu dinamik süreç aşağıda ana hatları ile ele alınarak incelenecektir.

2.1. TÜRKİYE’DE UYGULANAN YATIRIM TEŞVİK TÜRLERİ

Teşvikler devletlerin kalkınma stratejileri ile belirlenen amaçlar doğrultusunda yatırımcıları ve/veya ihracatçıları kanallı etmek hedefini gütmektedir. Tablo 1’de 2012 yılı öncesi Klasik Teşvik Türleri yanında 2012 yılı sonrasında uygulamaya alınarak Türk Teşvik Sistemine eklenen ve halen güncellemesi devam etmekte olan Yenil Nesil Teşvikler’in sınıflandırılmasına yer verilmiştir.

Tablo 1: Teşviklerin Kullanılan Araçlar İtibarı ile Sınıflandırılması

Teşvik Türü	Klasik Teşvikler			Yeni Nesil Teşvikler
	Vergisel Teşvikler	Doğrudan Finansal Teşvikler	Dolaylı Finansal Teşvikler	
Temel Özellikler	Genellikle belirli kriterlerin yerine getirilmesi kaydıyla otomatik olarak uygulanır. En yaygın biçimde yatırımların ve istihdamın teşvikinde kullanılır.	Spesifik olarak uygulanır. Detay fizibilite etütleri istenilebilir. Büyük ölçekli ve/veya stratejik yatırımlarda devletle yatırımcının uzlaşması ile destek miktarları belirlenebilir. Kamu faydasına yönelik projelerde özel sektörün desteklenmesidir. Yenilikçilik ve Ar-Ge faaliyetleri ve teknoloji odaklı yatırımlar için kullanılır. Firmalara ulusal/uluslararası piyasada rekabet alt yapısı hazırlanır.	Doğrudan yatırımcıya değil ama ona hizmet eden kamu kurumlarına verilen desteklerdir.	Yenilik ve Ar-Ge faaliyetleri ve kümelenme amaçlı kullanılır. Firmalara ulusal/uluslararası piyasada rekabet alt yapısı hazırlanır.
	K.V./G.V. vergisi indirimi, vergi tatili, amortisman	Karşılıksız destekler, sıfır faiz ve/veya indirimli faiz uygulamaları, kredi garantileri, nakdi istihdam destekleri.	Altyapı sübvansiyonları, ortak kamu hizmetlerine yönelik	Girişimcilik programları, Ar-Ge teşvikleri,

Örnekler	sürelerinin yarıya indirilmesi, yatırım indirimi (2009 öncesi), sosyal güvenlik katkı payı indirimi, , KDV ve Gümrük V. vergisi muafiyeti		sübvansiyonlar, bireysel işgücü geliştirme/işbaşı programları	işgücü eğitimi, kuluçka merkezleri, KOBİ'lere danışmanlık destekleri Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı
-----------------	---	--	---	---

Kaynak: Emre Eser, **Türkiye’de Uygulanan Yatırım Teşvik Sistemleri ve Mevcut Sistemin Yapısına Yönelik Öneriler**, DPT, Uzmanlık Tezi, No: 2822, 2011’den yararlanarak hazırlanmıştır.

Teşvik politikalarının düzenlemesi ve uygulaması amacı ile görev verilen kamu kurum ve kuruluşları şunlardır:

- Yatırımlarda Devlet Yardımları, Yatırım Teşvikleri: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı TUIYSGM;
- Yabancı Sermaye Yatırım İzinleri ve Teşvikleri: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı – TUIYSGM
- Ar-Ge Teşvikleri, Teknolojik Yatırım Teşvikleri, Ar-Ge/Tasarım Merkezleri: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı - Ar-Ge Teşvikleri Genel Müdürlüğü
- Yerelde özel sektör yanında kamu kuruluşlarına doğrudan yatırım desteği veren kuruluşlar: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı - Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü
- İhracata Yönelik Teşvik Sistemi Dahilinde Verilen Destekler: Ticaret Bakanlığı – İhracat Genel Müdürlüğü – İhracatçı Birlikleri (DİR, HİR, VRHİ)
- Serbest Bölge Muafiyetleri: Ticaret Bakanlığı – Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü
- KOBİ Kredi Mekanizması: Halkbank, Ziraat Bankası, Vakıflar Bankası
- Yarım Kalmış Yatırımlar Mekanizması: Kalkınma Bankası
- İhracat Kredileri: Eximbank
- Ar-Ge Projeleri İçin: TÜBİTAK, İKV, TTGV gibi
- KOBİ’lere yönelik yatırım, Ar-Ge, girişimcilik, fuar, nitelikli istihdam tanıtım vb. destekler: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı – KOSGEB

2.1.1. Türkiye’deki Yatırım Teşvik Uygulamaları

15 Haziran 2012 tarih ve 3305 sayılı B.K.K. ile “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar uygulamaya alınmış; uygulama esasları ise “2012/1 sayılı Tebliğ” de açıklanmıştır. Buna yeni geçilen sistemin hedefleri;

- Yatırımcıların birikimlerinin katma değerli ürün üretimine kanalize edilmesi,
- Sanayi sektöründe katma değerli üretim ve kalifiye istihdamın artırılması,
- Yatırımcının ve devletin küresel rekabet gücünü artırabilmek amacı ile yatırımların ar-ge içeriği yüksek, bölgesel ve sektörel bazda, Büyük Ölçekli Yatırımlar ve stratejik yatırımlara yönlendirilmesi,
- Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ülkeye çekilmesi,
- Bölgeler arası gelişmişlik düzeyindeki farkların indirgenmesi,
- Müteşebbisler arasında iş birliğinin ve çevre korumaya yönelik yatırımların miktarının artırılması,
- Ar-Ge’nin özendirilmesi olarak sıralanmıştır.

Ülkemizdeki uygulamalara yönelik olarak konuya ilişkin teşvik tedbirleri aşağıda kısaca özetlenmiştir (Bkz. Tablo-2):

Tablo 2: Yeni Teşvik Sisteminde Teşvik Türleri

YENİ TEŞVİK SİSTEMİ			
Genel Teşvik Uygulamaları	Bölgesel Teşvik Uygulamaları	BÖY 'ın Teşviki	Stratejik Yatırımların Teşviki
KDV İstisnası	KDV İstisnası	KDV İstisnası	KDV İstisnası
Gümrük Muafiyeti	Gümrük Muafiyeti	Gümrük Muafiyeti	Gümrük Muafiyeti
	Vergi İndirimi	Vergi İndirimi	Vergi İndirimi
	Sigorta Piriimi İşveren Hissesi Desteği	Sigorta Piriimi İşveren Hissesi Desteği	Sigorta Piriimi İşveren Hissesi Desteği
	Yatırım Yeri Tahsisi	Yatırım Yeri Tahsisi	Yatırım Yeri Tahsisi
	Faiz Desteği		Faiz Desteği
			KDV İadesi

Kaynak: “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar”, 19 Haziran 2012 tarih ve 28328 sayılı R.G.

Bölgeler bazında Yatırım Teşvik Haritası Şekil-1’de sunulmuştur (Bkz. Şekil-1):

Şekil 1: Yatırım Teşvik Haritası

Kaynak: “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar”, 19 Haziran 2012 tarih ve 28328 sayılı Resmi Gazete.

Şekil-1’de yer alan teşvik haritasından da görüleceği üzere, sıralama il bazlı olarak yapılmış ve illeri gelir düzeyi ve milli gelirden aldıkları pay doğrultusunda altı bölgeye ayrılmıştır. Teşvik haritasına dayalı olarak teşvik bölgelerinde bulunan iller Tablo-3’te yer almaktadır.

Tablo 3: Teşvik Bölgelerinde Yer Alan İller

Bölgeler	İller	İl Sayısı
1. Bölge	Ankara, Antalya, Bursa, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Kocaeli ve Muğla	8
2. Bölge	Adana, Aydın, Bolu, Çanakkale, Denizli, Edirne, Isparta, Kayseri, Kırklareli, Konya, Sakarya, Tekirdağ ve Yalova	13
3. Bölge	Balıkesir, Bilecik, Burdur, Gaziantep, Karabük, Karaman, Manisa, Mersin, Samsun, Trabzon, Uşak ve Zonguldak	12
4. Bölge	Afyonkarahisar, Amasya, Artvin, Bartın, Çorum, Düzcce, Elazığ, Erzincan, Hatay, Kastamonu, Kırıkkale, Kırşehir, Kütahya, Malatya, Nevşehir, Rize ve Sivas	17
5. Bölge	Adıyaman, Aksaray, Bayburt, Çankırı, Erzurum, Giresun, Gümüşhane, Kahramanmaraş, Kilis, Niğde, Ordu, Osmaniye, Sinop, Tokat, Tunceli ve Yozgat	16
6. Bölge	Ağrı, Ardahan, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkâri, Iğdır, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak ve Van	15

Kaynak: “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar”, 19 Haziran 2012 tarih ve 28328 sayılı RG.

Yeni yatırım teşvik sistemi, yayımlandığı günden bu yana çok defa değişiklik geçirmiş, içerik itibariyle teknolojik ürün yatırımlarına yönelik olarak yapılacak yatırımlar öncelikli kapsama alınmıştır. Bu yatırım türleri aşağıda belirtilen bölgesel sınıflamanın dışında tutularak bazı yatırım türleri hangi bölgede yapılırlarsa yapılınsınlar bölge farkı gözetilmeksizin 4. Bölge (5 ve 6. Bölgelerde o

bölgenin destekleri uygulanmaktadır) desteklerinden faydalanmaktadır. Bazı yatırım türleri ise yine bölge farkı gözetilmeksizin 5. Bölge (6. Bölgelerde o bölgenin destekleri uygulanmaktadır) desteklerinden faydalanmaktadır.

Bu yatırım konuları çalışmanın ileride geçen kısımlarında her bir destekleme mekanizması açıklanırken detay olarak verilmiştir. Buradan, mevzuatın ilk yayımlandığı sırada alt bölgede yatırım yapmayı özendirerek bu yatırımların istihdamın ve görece olarak gelişmişlik düzeyinin düşük olduğu bölgelere taşınması hedefinin yatırımcıda yeterince karşılık bulmadığı kolaylıkla anlaşılabilmektedir. Buradan hareketle özellikle 1. ve 2. Bölgelerde teknolojik, stratejik ve ithalat girdisi yüksek olan mallara yönelik olarak yatırım yapan yatırımcıların bulunduğu bölgelerde alt bölgedeymiş gibi desteklenmesinin; yatırımcı için daha özendirici olduğu ve ülke menfaatleri ile örtüştüğü sonucu da çıkarılabilmektedir.

2.1.1.1. Yatırımların Teşvikinde Kullanılan Araçlar

İlgili kararın uygulama tebliğine göre yatırım teşvik tedbirleri; aşağıda maddeler halinde sıralanmış ve açıklanmaktadır.

Anılan “teşvik” tedbirleri arasına münhasıran 6. Bölgelerde “çalışanlar için ücret gelirleri üzerinden tevkif edilen vergilere yönelik destekleme ve SGK işçi hissesi primi desteklemesi” getirilmiş, Katma Değer Vergisi iade/mahsubu ise sadece stratejik yatırımlarda uygulanabilecektir. Söz konusu desteklere ilişkin açıklamalar aşağıda sunulmaktadır.

2.1.1.1.1. Gelir/Kurumlar Vergisi İndirimi

Mezkur BKK. 15. Maddesi ile; BÖY ile bölgesel teşviklere uygulanacak oranlar tarih bazında **Tablo-4** ve **Tablo- 5’te** belirtilmiştir.

Tablo 4: Vergi İndirimi Uygulaması (1.1.2014 Tarihinden İtibaren)

Bölgesel Uygulamalar		
Bölge	YKO (%)	Vergi İndirimi (%)
1	15	50
2	20	55
3	25	60
4	30	70
5	40	80
6	50	90

Kaynak: “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar”, 19 Haziran 2012 tarih ve 28328 sayılı R.G.

Ancak bahse konu karar kapsamında ilk etapta özendirici olması anlamında 31/12/2013 tarihine kadar yatırıma başlanılması halinde⁴⁰ **Tablo-4’te** gösterilen oranların hesaplanacağı hükme bağlansa da daha sonra süre kısıtı kaldırılarak **Tablo-3’de**ki oranlar tüm yatırımlar için benimsenmiştir. BÖY’lere ilişkin hükümler tamamen kaldırılmış yerine Hamle Programı ile yeni oranlar getirilmiş. Bu oranlara Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi başlığı altında çalışmamız içerisinde yer verilmiştir.

Tablo 5: Vergi İndirimi Uygulaması (31.12.2013 tarihine kadar)

Bölgesel Uygulamalar			BÖY’ler	
Bölge	YKO (%)	Vergi İndirimi (%)	YKO (%)	Vergi İndirimi (%)
1	15	50	25	50
2	20	55	30	55
3	25	60	35	60
4	30	70	40	70
5	40	80	50	80
6	50	90	60	90

Kaynak: “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar”, 19 Haziran 2012 tarih ve 28328 sayılı R.G.

Buna ilave olarak 28.02.2019 tarihli RG. ile “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar - 2012/3305’te değişiklik yapılmıştır:

⁴⁰ Yatırım başlangıcının belirlenmesi için belgede kayıtlı yatırım tutarının %10’unun YMM gerçekleşme raporu ile belirlenmesi gerekmektedir.

Mezkur Karar'da 31.12.2018 tarihi 31.12.2019 olarak güncellenmiştir. (Bu tarihin 2020 yılını kapsamaması için de güncellenmesi yatırımcıların beklentileri arasındadır). Böylece, sınai yatırımlar için %15 ek YKO uygulanması, sınai yatırımlar için %100 kurumlar/gelir vergisi indirimi uygulanması, diğer kazançlardan sağlanan hasıllata, yatırım ile elde edilen gelirlerle sınırlanmaksızın vergi indirimi uygulanması ve yine sınai yatırımlar için yapılan inşaat giderleri için yüklenilen KDV'nde devir çıkması halinde iade ve/veya mahsup uygulaması getirilmiştir. Bu hususlar 2019 yılındaki harcamalar için de geçerli olacaktır (Bu değişiklik 2019 yılının başından itibaren geçerli olacaktır).

Yapılan bu değişiklik ile imalat sanayiinde faaliyette bulunan müteşebbisler için YTB'ye bağlanmış olmak ve 31.12.2019 tarihine kadar yatırımın gerçekleşmiş olması kaydı ile;

- a- İnşaat yatırımları için KDV iadesi,
- b- Yine imalat sanayi yatırımları için 31.12.2019 tarihine kadar YKO'na 15 puan ilavesi ve VİO'nın %100 olarak hesaplanması ve bunu için YTB üzerinde başkaca bir işlem tesisine gerek olmadığı hükme alınmıştır.

YKT, vergi indirimi yolu ile yatırımın Devletçe karşılanacak tutarını, çıkan değer toplam yatırım tutarına oranlaması ile bulunacak oran ise YKO'nı gösterir.

Örnek: Yatırımın yapıldığı il Balıkesir 3. Bölge, komple yeni yatırım tutarı 1.000.000TL, ilgili bilanço yılı vergi öncesi kar 250.000 TL (Yatırımın fiili başlangıcı için YMM Raporu ile tespit edilen tarih 31.12.2016 öncesi)

$$\underline{YKT} = YT \times YKO$$

$$YKT = 1.000.000 \times 0,25 = 250.000 \text{ TL}$$

$$\underline{\text{Kurumlar Vergisi Hesabı}} = \text{Cari Oran} - (\text{Cari Oran} \times \text{VİO})$$

$$\text{Hesap Edilecek Kurumlar Vergisi Oranı} = \% 22 - (\%22 \times \%60) = \% 8,8 \text{ hesaplanacaktır.}$$

$$\text{Kurumlar Vergisi Ödemesi} = 250.000 \text{ TL} \times \% 8,8 = 22.000 \text{ TL}$$

$$\text{Tahsilinden vazgeçilen vergi tutarı} = 250.000 \times \%22 - 22.000 \text{ TL} = 33.000 \text{ TL}$$

Aynı örneği yukarıda bahsedilen değişik karar kapsamında artırılan VİO (%100) ve YKO (%25+15=40) ile yeniden yaparsak;

$$\underline{YKT} = YT \times YKO$$

$$YKT = 1.000.000 \times 0,40 = 400.000 \text{ TL}$$

$$\text{Kurumlar Vergisi Hesabı} = \text{Cari Oran} - (\text{Cari Oran} \times VIO)$$

$$\text{Hesap Edilecek Kurumlar Vergisi Oranı} = \% 22 - (\%22 \times \%100) = \% 0$$

hesaplanacaktır.

$$\text{Kurumlar Vergisi Ödemesi} = 250.000 \text{ TL} \times \% 0 = 0 \text{ TL}$$

$$\text{Tahsilinden vazgeçilen vergi tutarı} = 250.000 \times \%22 - 0 \text{ TL} = 50.000 \text{ TL}$$

$$\text{Devreden YKT} = \text{Hesaplanan YKT} - \text{Kullanılan YKT} = 150.000 \text{ TL}$$

Örnekten görüldüğü üzere iki uygulama arasında yatırımcının Kurumlar Vergisi yönünden % 8,8 (33.000 TL) karı olduğu gibi sonraki yıla da 150.000 TL tutarında bir YKT devri söz konusudur.

Burada yapılan mevzuat değişiklikleri baz alınarak öne çıkan husus, konu hakkında ilk yayımlanan karar ve tebliğler ile verilen destek unsurlarının, müteşebbis/yatırımcı lehine genişletilmesi olarak dikkat çekmektedir. Ekonomik konjonktür, dönemin kanun koyucularının belirlediği ekonomi politikaları, sektörel ve bölgesel kalkınma hamleleri ve en önemlisi ulusal ve küresel krizler bu uygulamaların müteşebbis/yatırımcı lehine genişletilmesi sonucunu doğurmuş olabilir.

Burada dikkat edilmesi gereken konulardan birisi de yıl veya ay değil gün bazında yapılan mevzuat değişiklikleri nedeniyle önceki dönemde benzer yatırımları yapan yatırımcıların desteklerden eksik faydalanması sonucunu doğurmasıdır. Bu da yatırımcının müteşebbis ruhunda kırılganlığa yol açabilecek ya da yatırımcıyı uğradığı haksızlık (kendi fikrinde) karşısında başkaca vergiden kaçınma yollarına itecektir. Bu amaçla özellikle en azından mantıklı bir süre sınırlandırması ile yasalarda lehe gelen hükümlerin özellikle öncelikli yatırım ve/veya stratejik yatırım konularında geriye yürütülmesi ile dezavantajlı kılınan yatırımcıyı özendirmek ve gücendirmemek teşvik mevzuatının ruhuna aykırı olmayacaktır.

Çalışmanın geride kalan bölümlerinde bahsedilecek olan, “Proje Bazlı Teşvik Sistemi” ve “Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı” (bundan böyle Hamle Programı olarak anılacaktır) ile yapılan iyileştirmelerinde yine bu fikir doğrultusunda oluşturulduğu açıkça izlenebilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde milli gelirin ve büyüme hızının artırılabilmesi amacı ile bir kaldıraç olarak

kullanılan teşvik politikaları müteşebbis ruhun canlılığının korunması psikolojik amacını da gütmelidir.

2.1.1.1.2. Sigorta Primi İşveren Payı

Söz konusu destek istihdam artışı karşılığında artan işçi sayısı mukabilinde ödenecek işveren prim payının “asgari ücret” baz alınarak SGK’ya işveren tarafından değil, Bakanlıkça transferini içerir.

Anılan destek için uygulama başlangıcı yatırımın bitişini mukabil Bakanlıkça yatırım tamamlanma onayı akabinde başlar. Yatırım tamamlama vizesi esnasında eksperlerce belirlenecek istihdam artışına bu destek uygulanır.

- Komple Yeni Yatırım hüviyeti taşıyan yatırımlarda yatırıma konu makineler ve diğer yatırım kalemleri kapsamında istihdam edilen personele vardiyalı çalışma durumu da dikkate alınarak istihdam hesabı yapılır ve belirlenen sayı için Tablo-6’da verilen sürelerde destek uygulanır.

- Tevsi⁴¹, Tevsi Nakil⁴², Modernizasyon⁴³, ürün çeşitlendirme yatırım cinslerinde, Yatırım Teşvik Belgesi yatırıma başlama tarihi öncesi istihdam ile tamamlama vizesi sonrası artan istihdam mukayese edilerek, yatırımla artan istihdam için bu destek uygulanır. Prim Hizmet Belgeleri ile beyan edilerek eksik yatırılan prim tutarı Bakanlıkça SGK’na ödenir.

Tablo 6: SPİHD Destek Süresi

<i>Bölge</i>	<i>31/12/2013 öncesi</i>	<i>31/12/2013 sonrası</i>
1	2 yıl	-
2	3 yıl	-
3	5 yıl	3 yıl
4	6 yıl	5 yıl
5	7 yıl	6 yıl
6	10 yıl	7 yıl

Kaynak: “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar”, 19 Haziran 2012 tarih ve 28328 sayılı R.G.

⁴¹ Mevcut kapasitenin üzerine ilave kapasite artışı ihtiva eden yatırım.

⁴² Kapasite artışının yanında yatırım yeri değişikliği ihtiva eden yatırım.

⁴³ Kapasite artışı olmaksızın eski ve atıl makine ve teçhizatın aktif hale getirilmesi.

07 Ağustos 2019 tarihli R.Gazete ile yürürlüğe alınan mezkur kararda değişiklik yapılması hakkında karar hükmü gereğince yararlanılacak SGK İşveren Primi desteği toplam yatırım tutarı üzerinden bölgelere göre aşağıdaki şekilde uygulanacaktır.

1. Bölge Toplam Yatırım Tutarının % 10'u
2. Bölge Toplam Yatırım Tutarının % 15'i
3. Bölge Toplam Yatırım Tutarının % 20'si
4. Bölge Toplam Yatırım Tutarının % 25'i
5. Bölge Toplam Yatırım Tutarının % 35'i

“Teknoloji odaklı sanayi hamlesi programı” ile destek altına alınan “stratejik yatırımlarda” bu kısıt uygulanmaz.

Burada politika belirleyicilerin yatırım yapılmasının yanında bir diğer amacı olarak da istihdamın artırılması konusundaki titizliği ön plana çıkmaktadır. Özellikle Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi ile istihdam artışının yanında “nitelikli” istihdam artışının da önceliklendirilmesi hususu dikkat çekicidir. Önceki yıllarda sadece istihdam artışı amacı gözetilirken artık nitelikli istihdam artışının gözetilmesi ise ülkemizin teşvikler yolu ile sonuç aldığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir ve yeni amacın katma değerli ürün artışı ve üretimde millileşme olarak yorumlanması sonucunu doğuracaktır.

2.1.1.1.3. Faiz Desteği

Faiz desteği ihtiva eden YTB'ne konu yatırımlardan leasing yöntemiyle gerçekleştirilecek yatırımlarda, ödeme planı oluşturulması şartı ile aynen kredilerde uygulandığı gibi faiz ve/veya kar payı uygulaması yapılabilmektedir.

Bu kapsamda yapılacak yatırımlarda uygulanacak faiz/kar payı desteği miktarlarının tavanları Mezkur B.K.K.'nın 11. maddesinde şu şekilde belirlenmiştir: 3.,4.,5. ve 6. bölgeler için yararlanılacak faiz/kar payı tutarları; sırası ile 500 Bin TL, 600 Bin TL, 700 Bin TL ve 900 Bin TL limitini aşamayacaktır. Yine ilgili destek tavanı, araştırma geliştirme ve çevre yatırımlarında Beş yüz Bin TL'nı, stratejik olarak belirlenen yatırım türlerinde ise yatırım tutarının yüzde 5'ini ve Elli Milyon TL ile sınırlandırılmıştır.

Burada belirtilen tutarlar daha sonra 22.06.2018 tarih ve 30456 Sayılı R.G.'de yayımlanan 2018/11930 Sayılı BKK ile şu şekilde artırılmıştır: Bölgesel teşvik uygulamaları kapsamında yapılacak yatırımlarda proje bazında sağlanacak faiz veya kar payı desteği tutarları 3., 4., 5. ve 6. bölgelerde sırasıyla birmilyon, birmilyonikiyüzbin, birmilyondörtüyüzbin ve birmilyonsekiyüzbin Türk Lirası'nı geçemez.

07 Ağustos 2019 tarihli RG.'de yayımlanan mezkur kararda değişiklik yapılması hakkında karar ile aşağıdaki değişiklik yapılmıştır. Buna göre, sağlanacak kredi faiz desteği; karar metnine bu değişiklikle eklenen “*Hamle Programı*” kapsamında “*Stratejik Yatırımlar*” için, TL bazında yüksek teknoloji ihtiva eden yatırımlarda 10 puanı, diğerlerinde 8 puanı yabancı para cinsinden kullanılan finansman yöntemlerinde ise 2 puanı geçemeyecektir. Önceki uygulamada bu oran yüksek teknolojili olup olmadığına bakılmaksızın TL cinsi krediler için 5 puandı.

Bu desteğin amacı; özellikle yatırım teşviklerinin bir karakteristiği olarak ortaya çıkan vergi indirim ve muafiyetlerinin yanında bu yatırımın finansmanında da devlet katkısının çeşitlendirilmesi ve yatırımcının finansman maliyetlerinin düşürülmesi olarak ortaya çıkmaktadır.

Görüleceği üzere, gelişmişlik düzeyi ve milli gelirden aldığı payın yüksek olduğu 1. ve 2. bölgelerde bulunan yatırımcılar faiz desteği kapsamının dışında tutulmuştur. Ancak burada bir tezat oluşmaktadır ülkemizde bulunan orta/büyük ve büyük ölçekli yatırımların büyük bir yüzdesi 1. ve 2. Bölgelerde yer almaktadır. Hatta bu yatırım konuları orta/yüksek ve yüksek teknoloji yatırımları ihtiva etmektedir. Bu şekilde yine bu bölgelerde faaliyet gösteren yatırımcılar bir nevi 2. Sınıf yatırımcı muamelesi görmektedirler.

Yine bu kapsamda çalışmanın devamında detayları verildiği üzere, “Öncelikli Yatırım Konuları”, “Stratejik Yatırım Konuları” ve Hamle Programı kapsamına giren yatırım konuları baz alınarak bölge ayrımının gözetilmemesi politikası, teşvik politikalarında önemli bir değişiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması hedeflenirken, yatırımcının görece olarak gelişmemiş bölgelerde yatırım yapmasının özendirilebileceği bir varsayımdan ibarettir. Yatırımcı daha fazla teşvik tedbirinden faydalanmamayı göz

önüne alarak, özellikle pazara ve lojistik merkezlere (liman, havalimanı, demiryolu taşımacılığı vb) yakınlığı tercih ettiği görülmektedir. Bu doğrultuda katma değerlerli ürüne yönelik yatırımlar ve ithal girdisi yüksek olan yatırım konularına yönelik yatırımlar için yine mevzuatın esnetildiği görülmektedir.

2.1.1.1.4. Yatırım Amaçlı Yer Tahsis

Sadece YTB düzenlenmiş BÖY'ler, "*stratejik/bölgesel yatırımlar*" için "Hazine ve Maliye Bakanlığı"na belirlenecek uygulama tebliğleri paralelinde "yatırım amaçlı yer tahsis" yapılabilecektir. Ancak BÖY'ler ve stratejik yatırımlar haricinde bu destek 3. Bölgelerden itibaren uygulanabilecek 1. ve 2. Bölgelerde bu destek uygulaması yapılamayacaktır.

Yer tahsis desteği kapsamında temel amaç, hem kamunun elinde atıl olarak kalmış arazilerin ekonomiye kazandırılması hem de yatırımcının maliyetinin azaltılarak, kaynağını doğrudan gerekli makine ekipman ve işletme sermayesine aktarmasını sağlayabilmektir. Burada tahsis doğrudan Teşvik Belgesi kapsamında yapılmamakta, yatırımcının kendi imkan ve araştırmaları ile bulduğu tahsise uygun yer Milli Emlak veya Çevre ve Şehircilik Bakanlığı vasıtası ile yatırım büyüklüğü, istihdam sayısı, üretilecek katma değer vb. kıstaslar gözetilerek uygulama gerçekleştirilmektedir.

2.1.1.1.5. KDV İstisnası ve/veya KDV İadesi

Mezkur BKK.'nın 10. maddesiyle; 3065 sayılı KDV Kanunu çerçevesinde;

- *Kullanılmamış yerli makine teçhizat teslimleri KDV istisnası kapsamındadır.*
- *Kullanılmış ve/veya kullanılmamış ithal makine teçhizat teslimleri KDV istisnası kapsamındadır.*
- *YTB kapsamındaki yerli ithal makine teçhizat devirleri KDV istisnası kapsamındadır.*
- *Bunların komple veya parçalar halinde teslimleri KDV istisnası kapsamındadır.*

- *500 Milyon TL üzeri Stratejik yatırımlar ile US 97 sınıflamasına göre imalat sanayiinde faaliyet gösteren yatırımcıların bina inşaat harcamaları KDV iadesi kapsamındadır.*

Burada yine kanun koyucu; yatırımcıyı finans ve nakit akışı yönünden rahatlatmayı hedeflemiştir. Yatırımcı makine yatırımlarında KDV ödemeksizin yatırım yapabilecek, inşaat harcamalarında ise Nace REV2 sınıflandırmasına göre sınai üretim gerçekleştiriyor ise inşaat dolayısı ile ödemiş olduğu KDV'yi Yapı Kullanın İzin Belgesini almasını müteakip mahsup veya iade yoluna gidebilecektir. Özellikle ihracat piyasa, savunma sanayi, geri dönüşüm gibi sektörlerde KDV istisnası ve/veya KDV tevkifatı ile çalışan firmalar için KDV günümüzde artık yansıtılabilecek bir yük değil direk maliyet haline geldiğinden bu destek unsuru ile yatırımcının önünün açılması hedeflenmiştir.

2.1.1.1.6. Gümrük Vergisi Muafiyeti

YTB'si içerisinde olan ekipmanlar için Gümrük Birliği dolayısı ile AB'den getirilecek yatırım malları (makine teçhizat) için gümrük vergisi bulunmamakta sadece KDV uygulanmaktadır. Belge kapsamında üçüncü dünya (AB dışında kalan) ülkelerinden getirilecek yatırım malları ise gümrük vergisinden müstesnadır. Bakanlıktan izin alınmak kaydı ile kullanılmış makine ve teçhizat ile komple tesislere de bu istisna uygulanabilir.

Aynı KDV istisnası hükmünde olduğu gibi idare yatırım malı (yeni, kullanılmış münferit veya kullanılmış komple tesis) ithalatı sırasında, Ticaret Bakanlığının kullanılmış ve/veya yenileştirilmiş makinelerin yurda giriş konusunda yapmış olduğu düzenlemeler içerisinde izin verilmek kaydı ile Gümrük Vergisi'nden doğrudan muaf tutularak yatırımcının yükünün azaltılması hedeflenmiştir.

2.1.2. Yeni Teşvik Sistemindeki İlave Yatırım Teşvik Uygulamaları

Bu kapsamda öncelikle 2012 yılı öncesi mevzuatta yer almayan ve ilk defa uygulamasına başlanılan Yatırım Teşvik araçlarına yer verilmiştir. Her ne kadar

Büyük Ölçekli Teşvik Uygulaması yürürlükten kaldırılmış olsa da çalışmanın başlangıcı aşamasında mevzuatta yer alması dolayısı ile mukayese ve bilgilendirme amacı ile çalışmamızda yer verilmiştir.

2.1.2.1. Bölgesel Teşvik Uygulamaları

“Yatırımlara Bölgesel Olarak Uygulanacak Destek Oran Ve Tutarları Yatırımlarda Devlet Yardımlarının Uygulamasına İlişkin Tebliğ” in Ek-2 listesinde sektörel ve bölgesel ayırım dikkate alınarak detay olarak verilmiştir.

Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında bölgesel desteklerden yararlanacak sektörler şu tedbirlerden faydalanırlar:

- KDV İstisnası,
- Gümrük Vergisi Muafiyeti,
- Vergi İndirimi,
- Sosyal Güvenlik Primi İşveren Hissesi Desteği,
- Faiz/Kar Payı Desteği (3. Bölgelerden itibaren),
- Yatırım Yeri Tahsisi,
- Sosyal Güvenlik Prim Desteği (6. Bölge),
- Gelir Vergisi Stopajı Desteği (6. Bölge).

Bölgesel teşvik uygulamasında dikkati çeken husus, iler bazında hem bölge hem de sektör ayırımı yapılmış olmasıdır.

Örneğin 1. Bölge İzmir ilinde US Teknoloji Sınıflandırması’na göre 25 (Metal Eşya Sanayi) hemen komşu ili 2. Bölge Aydın ili ve yine 3. Bölge Manisa ilinde bölgesel desteklerden faydalanmaktadır. Teşviki yasaklanan sektörler haricinde bulunduğu bölge itibarı ile bölgesel desteklerden faydalanamayan sektörler “Genel Teşvik Uygulamaları”ndan faydalandırılabilir.

2.1.2.2. BÖY’lerin Teşviki

Büyük ölçekli yatırımların teşviki, 07.08.2019 tarih ve 30855 Sayılı RG. ile yayımlanan “*Hamle Programı*” kapsamında benzer destekler ihtiva ettiğinden yürürlükten kaldırılmış, ancak çalışmamızın dönemi içerisinde yer aldığından ve

Çalışma bütünlüğünü bozmamak amacıyla çalışmamız içerisinde bilgi olarak yer verilmiştir. Burada en dikkat çekici husus hamle programı kapsamında BÖY’ler için uygulanan değerlerin 50 -500 Milyon TL bandından 10 Milyon TL. gibi çok daha düşük seviyeye çekilmesi olmuştur. Bu konuyla ilgili detaylar Hamle Programı başlığı altında verilmiştir.

2.1.2.3. Stratejik Yatırımların Teşviki

Yatırımlarda devlet yardımları hakkında karar madde sekiz hükümleri çerçevesinde; stratejik yatırım kapsamına girecek yatırım türleri ve yatırım tutarları belirtilmiştir. Buradan amaç katma değeri yüksek ürün üretimi ile dış ticaret açığının azaltılabilmesidir. Özellikle çalışmamızın devamında açıklayacağımız Hamlesi Programı ile ülkemize ithal girdisi yüksek olan teknolojik mallar stratejik ürün olarak sınıflandırılmış ve bu ürünlerin imali için yapılacak yatırımlara basın dili ile “süper teşvikler” uygulamada ise en yüksek değerler üzerinden teşvik tedbirleri uygulanmaktadır.

Bu amaçla yine Hamle Programı kapsamında stratejik yatırım olarak belirlenen yatırım konuları ve destekleme miktarları detay olarak verilmiştir.

2.1.2.4. Genel YTB Uygulamaları

Bölge ve Sektör bazında herhangi bir ayırım gözetmeksizin bölgeye mahsus en az yatırım miktarını sağlamak kaydı ile yasaklanmayan yatırım türleri YTB’ye bağlanarak “*Genel Teşvik Uygulamaları*” kısıtında desteklenebilir.

Bunların yanında YTB’ye bağlanamayacak yatırım konuları da mevcuttur. Örneğin; araç kiralama yatırımları, tütün ve alkollü içecek yatırımları vb. Burada kıstas konu ile ilgili arz boşluğunun olmaması ve/veya insan ve çevre sağlığı gibi faktörler olarak belirlenmiştir.

2.1.2.5. Öncelikli Yatırımlar

Yatırımlarda devlet yardımları hakkında karar madde dokuz hükümleri çerçevesinde; bazı yatırım konuları öncelikli yatırım kapsamına alınmış ve dönem içerisinde bu yatırımlara bazı ilaveler yapılmıştır, konuya ilişkin kapsam ve değişikliklere ilişkin yeni düzenlemeler kapsamında bazı yatırım konuları özellikle NaceREV2 listede yazan mallar için öncelikli hale getirilmiştir.

1.2. ve 3. bölgede olan illerde aşağıda belirtilen yatırım konuları 4. Bölge desteklerinden faydalandırılmaktadır. Bahse konu yatırımların daha alt bölgede yer alması durumunda bulunduğu bölge destek oranları uygulanmaktadır. 4. Bölge olarak değerlendirilecek yatırım konuları ilk yayımlanan şekli ve değişen şekli ile EK-1 de sunulmaktadır. Öncelikli olarak verilen bir Yatırım Teşvik belgesi örneği Ek-4 de sunulmaktadır.

2.1.2.6. Proje Bazlı Teşvik Sistemi

Çalışmanın önceki kısımların da genel hatlarıyla belirtilen yatırım teşvik sisteminin oldukça genele yayılan bir sistem olması hasebiyle, müteşebbisin gereksinim duyduğu desteklerin yapılacak yatırımın Ar-Ge, öncelikli ürün, stratejik ürün vb. kıstaslarına bağlı olarak özel olarak teşviki oldukça güç hale gelmiştir. Ancak bu tarz özel yatırımların özellikle yabancı sermayenin ülkemize çekilebilmesi amacıyla özel olarak desteklenebilmesi gerekliliği “Proje Bazlı Teşvik Sistemi”nin ayrı olarak değerlendirilmesi ve teşvik edilmesi sonucunu doğurmuştur.

Tablo-7’de proje bazlı teşvik sistemi kapsamında sağlanan destekler kapsamı yer almaktadır. Bu teşvik sistemiyle, ithalat girdisi yüksek spesifik ürünler ihtiva eden yatırımların daha diğerlerine göre daha ölçekli teşvik tedbirleri ile desteklenebilmesi alt yapısı kurulmuştur. Bunun yanında hali hazırda uygulanmakta olan teşvik sistemi ile kıyaslandığında Proje Bazlı Teşvik Sistemi ile öncelikle ithalat girdisi yüksek, Ar-Ge ve inovasyon içeren, NACE Rev2 sınıflandırmasına göre yüksek teknoloji grubunda yer alan ürünlerin üretimine yönelik olarak yapılacak yatırımlara basın dili ile “süper teşvikler” uygulanarak yatırımcının özendirilmesi imkanı sağlamaktadır.

Yürürlükte bulunan mevcut teşvik sistemine ilaveten, belirli yatırımların proje bazında desteklenmesi ile ilgili olarak 6745 sayılı Yatırımların Proje Bazında Desteklenmesi ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 7 Eylül 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁴⁴. Yatırımlara Proje Bazlı Devlet Yardımı Verilmesine İlişkin 2016/9495 sayılı Karar 26 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁴⁵.

Tablo 7: Proje Bazlı Teşvik Sistemi Kapsamında Sağlanan Destekler

Vergisel Destekler	İstihdam Destekleri	Finansman Destekleri	Yatırım Yeri İle İlgili Destekler	Diğer Destekler
KDV İstisnası	SPIHD	Enerji Desteği	Alt Yapı Desteği	İzin, Tahsis, Ruhsat, Lisans ve Tescil Kolaylığı veya İstisnası
G.V. Muafiyeti	Gelir Vergisi Stpj. Desteği	Faiz Desteği	Yatırım Yeri Tahsisi	Kamu Alım Garantisi
Vergi İndirimi veya İstisnası	Nitelikli Personel Desteği	Sermaye Katkısı		
KDV İadesi				

Kaynak: [https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/proje-bazli-tesvik-aistemi/9807\(21.11.2019\)](https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/proje-bazli-tesvik-aistemi/9807(21.11.2019))

Çalışmanın içerisinde detayları sunulan halihazır teşvik sisteminde, yatırım tutarının en fazla %70'i yatırıma katkı tutarının hesabında dikkate alınırken, proje bazlı teşvik sisteminde bu oran yatırım tutarının % 200'ü olarak dikkat çekmektedir. Yine Y.K.O'na ilaveten yatırımcılar bu tutara ulaşana kadar kurumlar vergisinden müstesna tutulabilmektedir. Yine dikkat çeken husus 6. Bölgeler haricinde inşaat giderleri için KDV iadesi müessesesi çalıştırılmazken yine bu sistemle bölge farkı gözetilmeksizin inşaat giderleri için yüklenilen KDV'nin iade edilebilmesi söz konusu olabilmektedir.

⁴⁴ 6745 sayılı Yatırımların Proje Bazında Desteklenmesi ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (07 Eylül 2016 Tarih ve 29824 Sayılı RG.)

⁴⁵ Yatırımlara Proje Bazlı Devlet Yardımı Verilmesine İlişkin 2016/9495 sayılı Karar (26 Kasım 2016 Tarih ve 29900 Sayılı RG.)

Bu farklılıklara ilaveten, proje bazında verilen YTB'ler kapsamında 5 yılı süre ile (brüt asgari ücret/ay tutarının yirmi misline ulaşıncaaya değin) nitelikli personel için maaş teşviki, enerji giderlerinin % 50'sine kadar 5 yıl ile sınırlı enerji teşviki, yatırım kredisi için orta uzun vadeli kredilerde faiz indirimi, toplam sabit yatırım tutarının en fazla % 49'u ile sınırlı olarak şirket payların 10 yıl içerisinde sermaye piyasalarına açılması veya başka bir yatırımcıya devri ile sermaye desteği, 49 yıl süreyle arsa veya bina tahsis desteği ve yatırım sonrası planlanan istihdamın 5 yıl süre içinde gerçekleştirilmesi şartına bağlı olarak tahsis edilen arsa veya binanın bila bedel yatırımcıya devri ile proje bazında ihtiyaç duyulması halinde altyapı desteği ve süre veya miktar kısıtı ile kamu tarafından satın alma garanti desteği, tüm bu işlemlere ilişkin ödenmesi gereken harç bedellerinden istisna veya kolaylık indirim desteği sağlanmaktadır.

Burada özellikle dikkat çeken husus nitelikli personel için maaş teşviki ilk defa yatırımlar için bir teşvik tedbiri olarak ortaya çıkmaktadır. Personel için genellikle vergiden ve/veya primden vazgeçme olarak uygulanan desteklere ilk defa nakdi bir destekleme kalemi eklenmiştir.

Yine karşımıza ilk defa çıkan diğer bir destekleme de Kamu Alım Garantisi'dir. **Zira bugüne değin hiçbir uygulamada bu konuda bir çalışma yapılmamıştır.** Özellikle ithal girdisi yüksek mallarda devlet alım garantisi vererek hem yatırımcıyı destekleme hem de kamu kaynaklarının ekonomik olarak kullanılarak döviz kaybının önüne geçilmesi hedefi belirgin olarak ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca altyapı desteği; doğrudan yatırımcıya bir destekleme yapılmasa da yine yatırımcı için alt yapı hazırlanması ile verilen dolaylı bir destek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu husus hakkında yerel yönetimlerle iş birliği ve gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılması konusu detay bir mevzuat düzenlemesi ve idarelerarası ortak çalışma ve süreç yönetimi gerektirmektedir.

2.2. İHRACAT TEŞVİKLERİ

Çalışmamızın önceki kısımlarında doğrudan yatırımlara yönelik destekler ele alınmıştır. Şüphesiz yatırım safhası sonrası devletin yatırımcıdan beklediği

konulardan birisi de ürettiği ürünleri ihraç piyasaya sunmasıdır. Yine bu amaçla belirli teşvik araçları geliştirilmiştir. Aşağıda ihracatçı ve döviz kazandırıcı firmalara verilen destekler izah edilmiştir. Bu destek unsurları için müracaat için KEP portalı üzerinden elektronik imza sertifikası kullanarak ve zaman damgası ile ilgili ihracatçı birlikleri ve/veya ilgili bakanlık bölge müdürlüklerine müracaat esastır.

2.2.1 Genel İhracat Teşvik Uygulamaları

Aşağıda açıklamaya çalışacağımız teşvik tedbirleri sektör ayrımı yapılmaksızın (teşvik kapsamı dışında bırakılan alkollü içecekleri tütün mamulleri vb. ürünlerin imali hariç) tüm imalatçı, imalatçı/ihracatçı ve ihracatçı firmalara sağlanan desteklerdir. Firmalar destek neviine göre desteğe konu harcama öncesinde veya sonrasında bu desteklere KEP portalı üzerinden nitelikli elektronik imza uygulamalarını kullanarak müracaat edebilmektedirler.

2.2.1.1. Uluslararası Nitelikteki Yurt İçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi

Uluslararası kategorideki yurtiçindeki ihtisas fuarlarının desteklenmesi amacıyla söz konusu fuarın organizatörler için 150 Bin ABD Doları, uluslararası tanıtım faaliyetleri ve yerel tanıtım çalışmaları için 50 Bin ABD Doları olmak üzere toplamda 200 Bin ABD Doları katkı sağlanmaktadır.

Fuar katılımcıları için ise destek tutarı 30 Bin ABD Doları'dır. Bu destek tutarları maksimum tutarlardır. Destek alt limiti ise bulunmamaktadır.

Temel destek % 50'dir. Buna göre; maksimum destek tutarlarını alabilmek için destek tutarının iki katı düzeyinde harcama yapmış olmak gerekmektedir.

Bu desteğin amacı; bu tür ihtisas fuarlarına katılacak firmaların kendilerini yurt dışında tanıtmaları ve uluslararası katılımcı sayısının yükseltilmesidir. Müracaatlar KEP üzerinden yapılmakta fuar öncesi bildirim zorunluluğu bulunmamakta ancak fuar sonrası en geç üç ay içinde müracaat edilmesi gerekmektedir.

2.2.1.2. İstihdam Yardımı

SDŞ'lerin sadece ihracata yönelik işlemlerinde kullanılmak üzere, kalifiye eleman istihdamının gerçekleştirilerek sürdürülebilir hizmet vermesinin sağlanması hedeflenmektedir.

Bu destekten sadece Sektörel Dış Ticaret Sermaye Şirketleri faydalanabilmekte bireysel firmalar bu destek kapsamında değildir.

Desteğe Haiz Harcamalar: En çok bir yönetici ve iki kalifiye personel.

Bu kapsamda ilk kez istihdamı sağlanacak personelin;

- Yönetici Brüt Maaşının % 75'i (18.000 ABD Doları'nı geçemez).
- Personel Brüt Maaşının % 75'i (9 .000 ABD Doları'nı geçemez).

SDŞ'ler belirli bir sektörde bulunan en az 5 KOBİ'nin katılım sağlaması ile ihracat ilgili konularda destek sağlamak amacı ile kurulmuş organizasyonlardır. İhracatı geliştirmek amacı ile uygulanan istihdam desteği SDŞ'lere sağlanırken münferit olarak firma bazında uygulaması bulunmamaktadır. Özellikle yurt dışı ofis açma konusunda faaliyette bulunacak firmaların en çok beklenti içerisinde oldukları desteklerden biri istihdam yardımı olmasına karşın, bu desteklemenin uygulaması sadece SDŞ'ler bazında yapılabilmektedir.

2.2.1.3. Yurt Dışı Fuarlara Katılım Desteği

İhracat teşvikleri içerisinde bir başka destek kalemi yurtdışı fuarlara katılım desteğidir. Bu destek; katılımcı firmaya yönelik destek ve organizatör tanıtım desteği olarak iki alanda verilmektedir. Yurt Dışı Fuarlara Katılım Desteği genel ticareti fuarlarına, sektörel fuarlara ve prestijli fuarlara katılım için verilmektedir.

Yurt Dışı Fuarlara Katılım Desteği kapsamında desteklenen fuar türlerine göre destek tutarları ve üst destek tutarları fuarın sektörel/nitelikli olma durumuna göre Ticaret Bakanlığı tarafından her yıl ilan edilmektedir.

İlan edilen fuar listeleri yine katılımcıların en az iki ay öncesinde bildirmesi ve talebi kaydı ile güncellenebilmektedir. Özellikle bu desteklerin bazı çıkar grupları tarafından suiistimal edilmesi nedeni ile 2020 yılı için yayınlanan listeler kısıtlı tutulmuş, bakanlık müracaat halinde listeyi genişletme yoluna giderek bir otokontrol

sağlamayı hedeflemiştir. Burada yurt dışı fuarlara katılacak firmaların önceden yayımlanan ve sürekli güncellenen bu listeleri sürekli olarak Ticaret Bakanlığı sayfasından kontrol etmeleri beklenmektedir.

2.2.1.4. Yurt Dışı Fuarlara İlişkin Organizatör Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi

Bakanlık tarafından yetkilendirilen fuar organizasyonu düzenleyen kuruluşlarca gerçekleştirilen tanıtım giderlerinin, organizasyona katılan katılımcıların ödediği bedellerin %25'ini aşmamak kaydıyla; % 75'i destek kapsamında organizasyon kuruluşlarına hibe olarak verilmektedir.

Uluslararası fuarlara firma bazında katılım olabileceği gibi organizatör kuruluşlar tarafından düzenlenen organizasyonlarla da bu fuarlara katılım mümkündür. Bu durumda firma tarafından katılım sırasında doğrudan firmalara verilen destek bu başlık altında organizatör kuruluşlara verilmekte bu kuruluşlarda bu destekleri firmalara yansıtmakta yine nihai olarak son kullanıcı olarak firmalar bu destekten faydalanmaktadır.

2.2.1.5. Bireysel Katılımların Desteklenmesi

Organizatör firma aracılığı olmaksızın doğrudan uluslararası fuarlara iştirak eden ihracatçı firmalara yapılan desteklemedir. Bu kapsamda bireysel olarak katılım sağlayan iştirakçi firmanın fuar sonrası KEP üzerinden elektronik imza ile en geç üç ay içinde müracaatta bulunması gerekmektedir.

Sektörel özellikli uluslararası fuarlarda firmanın stand kirasının ve nakliye giderlerinin yarısı (15.000 ABD Doları'nı aşmamak üzere), bu fuarlara bireysel katılım halinde ise bu katılımcının SDŞ olması halinde, kira ve nakliye için ödenen meblağın % 75'i (15.000 ABD Doları'nı aşmamak üzere) ödenmektedir.

2.2.1.6. İlave Fuar Desteği

Her yıl hedef ülkeler belirlenmekte ve bu ülkelerde düzenlenen fuarlara katılım desteklenmektedir. Buna göre bu ülkelerde düzenlenen fuarlara katılım için %60'dır. NACE Rev2 sınıflamasına göre yüksek teknoloji grubunda faaliyet gösteren firmalar için bu oran % 75'e çıkmaktadır.

Böylelikle yüksek teknoloji ve katma değeri yüksek ürün gruplarının imali konusunda faaliyet gösteren firmalara pozitif ayrımcılık yapılarak firmaların cari açığa katkıda bulunması konusunda gayretli olmaları özendirilmektedir.

Yine ilave fuar desteği için her yıl için öncelik kapsamına alınan ülke ve fuarlar Ticaret Bakanlığı web sayfasında sürekli olarak yenilenerek katılımcı adayları bilgilendirilmektedir.

2.2.1.7. Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi

Firmaların ve SDS'lerin ülke dışında yaptıkları reklam giderleri, yine ülke dışındaki birimlerinin kira harcamaları ve marka tescili masrafları bu kapsamda desteklenen harcamalardır.

Söz konusu desteğe ilişkin mevzuat 2010/6 sayılı "Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ" olup, bu tebliğde 12.12.2014 tarihinde bir değişiklik yapılmış ve Türkiye Ticaret Merkezlerinin oluşturulmasına yönelik hukuksal dayanak oluşturulmuştur.

Türk Ticaret Merkezleri vasıtası ile firmaların dönemsel olarak değil sürekli olarak ilgili pazarda kendilerini temsil etmeleri için alt yapı oluşturulması hedeflenmektedir. Bu şekilde süreç içerisinde çekingen olan firmalar özendirilerek uluslararası pazarda temsil gücümüzün kuvvetlendirilmesi hedeflenmiştir.

2.2.1.8. Birim Kira Giderlerinin Desteklenmesi

Firmaların doğrudan kendileri ile bu firmalarla kurumsal hükmi veya tüzel kişilik bazında ortaklığı olan şirket veya şubeleri ile İşbirliği Kuruluşlarının ülke dışında açtıkları birimlerin kira harcamaları desteklenmektedir.

- Ülke dışında açılan birim mağaza niteliğinde ise % 60,
- Açılan birim ofis, showroom, depo, ürün teşhir serası/yaylası veya reyon ise yine % 60 oranında,
- Şirket “ticari şirket” niteliğinde ise veya bu şirketlerle aralarında organik bağ bulunan ve ülke dışında üretimde bulunan şirket veya şubeleri tarafından ülke dışında bulunan birimlerinin kira harcamaları ise; açılan birimin mağaza özelliğinde ise % 50 oranında desteklenmektedir.

Bu destek kapsamında doğrudan yurt içinde faaliyette bulunan bir firmanın şubesinin açılması yanında, bu firma ortaklarının aynı hisse yapısını koruyarak yada hakim hisse sahibinin ortak olduğu yurt dışında kurulacak yeni şirketlerde destekleme kapsamına alınmıştır. Yasa koyucunun buradaki amaçlarından biri de firmaların ilgili ülkelerce verilen desteklemelere müracaat edebilme alt yapılarının uygun hale getirilmesi ve sürecin kısaltılabilmesidir.

2.2.2. Turquality®’nin Desteklenmesi

TURQUALITY programı, tüm diğer devletler bazında araştırma yapıldığında sadece Türkiye’de uygulanmakta olan tek markalaşma programıdır. Özellikle rekabetçi piyasa şartlarının müteşebbisleri zorlaması bunun yanında sürekli değişen tüketim alışkanlıkları global pazarda kendisine pay bulmak isteyen firmaları katma değeri ve pazarı yüksek global markaları teşvik etmektedir.

Özellikle Türkiye’nin rekabetçi olabileceği tekstil ve hazır giyim, otomotiv ve otomotiv yan sanayi, makine yan sanayi, yiyecek içecek gibi sektörler baz alındığında uluslararası pazarda markalaşmanın değeri önem kazanmaktadır. Turquality programı ile Türkiye’nin rekabetçi olduğu üretim ve hizmet alanlarında faaliyet gösteren şirketlerin, imalattan nihai tüketiciye ulaşana kadar geçirdiği tüm aşamaları içine alacak şekilde yönetim, bilişim ve kurumsal alt yapılarının kurulması ile global pazarda fason imalat değil kendi katma değeri yüksek markaları ile yer almalarını sağlamak amacı ile oluşturulmuş bir programdır. Bu destek kapsamında temel destekleme oranı % 50 olarak belirlenmiştir. Programın hedefleri⁴⁶;

⁴⁶ Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality®’Nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2006/4)

- Marka potansiyeli olan firmalara global bir marka olma yolunda finansal kaynak sağlamak.
- Global Türk markaları yaratabilmek için firmaların ve markalarının gelişimlerine yönelik strateji, operasyon, organizasyon ve teknoloji danışmanlığı çalışmaları ile destek olmak.
- Program kapsamında bulunan firmaların yönetim birimlerine yönelik eğitim desteği vermek.
- Yurtdışında olumlu Türk malı imajının oluşturulması ve tutundurulması için iletişim ve tanıtım faaliyetlerinde bulunmak.
- Türk firmalarının marka bilincini artırmak.
- Türk firmalarının pazar bilgisi dahilinde aksiyon alabilmeleri için istihbarat desteği sağlamak.
- Seçilmiş Türk markaları için bir ivme artırıcı ve katalizör olmak.

2.2.3.. Küresel Tedarik Zinciri Yetkinlik Desteği

Ticaret Bakanlığı'nın "2014/8 Sayılı Pazara Giriş Belgelerinin Desteklenmesine İlişkin Karar'ın Uygulama Usul ve Esasları Genelgesi" kapsamında yer alan KTZ Yetkinlik Proje Desteği ile Türk tedarikçi firmalarının KTZ'ne bağlanabilmeleri için ara malı üretimlerinin arttırılması amaçlanmaktadır.

Söz konusu destek, ara mamul üreticisi firmaların uluslararası rekabet kapasitesine sahip olan küresel ölçekteki firmalara tedarikçi olma aşamalarında yararlanmalarına olanak sağlamaktadır. Destek oranı %50 olup, maksimum destek tutarı 1 Milyon Dolar olarak belirlenmiştir. Proje süresi ise maksimum 2 sene olarak belirlenmiştir.

KTZ Yetkinlik Projelerine yönelik desteklenecek proje giderleri şunlardır:

- Makine, Ekipman ve Donanım Alımı,
- Yurt Dışı Ofis ve Depo Harcamaları
- Yazılım Alımı
- Eğitim, Danışmanlık

- Müşteri Ziyaretleri.

Bu destek kapsamında; öncelikli olarak firmaların ar-ge, ür-ge ve test laboratuvar imkanlarının geliştirilmesidir. KTZ Yetkinlik Projesi kapsamında destekten kapsamına alınan firmalar Bakanlık tarafından uygulaması olan benzer diğer desteklerden faydalanamamaktadır.

Desteğin dikkat edilmesi gereken en çarpıcı unsuru yurt dışına ara malı sunan tedarikçi konumundaki işletmelerin desteklenmesidir. Nihai ürün üreticileri bu başlık altında desteklenmemektedir. Burada yerlileştirme ve millileştirme konusundaki ülke hedefleri ile bir tezat göze çarpsa da , ana ürün üreticilerinin başkaca programlarla daha fazla tutarlarda destek alması yine de yasa koyucunun pozitif ayrımcılığını ortaya koymaktadır.

2.2.4. Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi

Günümüzde ihracat ve/veya döviz kazandırıcı faaliyetler denildiği zaman artık sadece üretim sektörleri akla gelmemektedir. Yazılım, bilişim, reklamcılık, sağlık, eğitim vb. hizmet sektörleri de artık hizmet ihracatı ve döviz kazandırma konusunda uluslararası pazarda kendine yer edinmeye başlamıştır. Özellikle sosyal medyanın yaygınlaşması ile hizmet firmaları günümüzde global pazarın dev firmaları haline gelmeye başlamıştır. Bu amaçla ülkemizde de hizmet ihracatının desteklenmesi ve firmalarımızın küresel firmalarla rekabet edebilmesi amacı ile 02/06/2015 tarih ve 29374 sayılı R.G. ile uygulamaya alınan “2015/8 Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi Hakkında Karar” uygulamaya girmiştir.

2.2.4.1. Sağlık Turizmi, Bilişim, Eğitim, Film ve Yönetim Danışmanlığı Sektörlerine Yönelik Destek Unsurları

Adı geçen kararda destekleme kalemleri aşağıda sıralanmış olup temel destek oranı % 50 olarak uygulanmaktadır⁴⁷:

⁴⁷ 2015/8 Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi Hakkında Karar (02/06/2015 tarih ve 29374 Sayılı RG.)

2.2.4.1.1. Tescil ve Korunma Desteği

Bu kapsamda ürün ve/veya hizmetin yurtdışı tesciline ilişkin marka/patent tescil giderleri, danışmanlık hizmet alımı, ürün/hizmetin o ülkede başka bir tüzel kişilik adına tescil ettirilip ettirilmediğine yönelik yapılacak araştırma vb. tüm mecburi yasal harcamalar desteklenmektedir. Daha önceden alınmış ve/veya bu destek kapsamında alınmış tescillerin yenilenmesine ilişkin giderler ise destek kapsamı dışındadır.

2.2.4.1.2 Rapor ve Yurtdışı Şirket Alımına Yönelik Danışmanlık Desteği

Uluslararası piyasa analizi, faaliyet alanı, ülke, uluslararası şirketler hukuku, veri madenciliği/veri izleme/değerlendirme faaliyetleri, yabancı şirket veya marka odaklı raporlar (mali ve hukuki raporlar dahil) ile yabancı şirket satın alınmasına yönelik danışmanlık hizmetlerine (finansal/vergisel) yönelik hizmet maliyetleri desteklenebilmektedir. Destekten yararlanmak Ticaret Bakanlığı'nın ilgili birimlerinin onayına bağlıdır.

2.2.4.1.3. Belgelendirme Desteği

Bakanlıkça önceden ilan edilen “Desteklenen Belge ve Sertifikalar Listesi”nde yer alan belge/sertifikalara ilave olarak ön tanı merkezi veya ofis açılışına yönelik faaliyetler desteklenmektedir. Bu kapsamda satın alınan belge ve danışmanlık hizmetleri için her bir hizmet ve/veya belge için 15.000 ABD Doları'nı geçemez.

Destek kapsamında temel amaç uluslararası pazarda ürünlerini pazarlamak isteyen firmaların ilgili ülkelerdeki firmalarla aynı hizmet kalite ve standardına sahip olduklarını belgelendirmeleri konusunda kolaylık sağlanmaktadır.

2.2.4.1.4 Reklam, Tanıtım ve Pazarlama Desteği

Hizmet ihracatına ve/veya döviz kazandırıcı faaliyeti gerçekleştirebilmek amacı ile yapılan reklam/tanıtım/pazarlama faaliyetlerine yönelik giderler destekleme kapsamı içerisinde yer almaktadır. Sunulan gider belgelerinden elektronik ortamda kontrol edilemeyen ve yurt dışında gerçekleştirilen gider belgelerinden 20.000 ABD Doları'nı aşan belgelerin Ticaret Ataşelikleri/Müşavirlikleri'ne onaylatılması zorunludur.

Destek kapsamında yerel firmaların uluslararası pazarda görünürlüğü ve bilinirliğinin artırılması temel hedeflerdendir. Böylelikle bu hizmetleri satın alacak firmalar nezdinde bilinirlik ve güven altyapısı kurulmuş olacaktır.

2.2.4.1.5. Yurtdışı Birim Desteği

Anılan sektörlerle yönelik olarak yurt dışında açılacak ofis, showroom vb. birimlerin brüt kiralari destek kapsamındadır. Destek süresi 48 ayı aşamayacak olup, yurt dışı birimin kiralanmasını müteakip 3 ay içinde ilgili uygulama birilerine müracaat esastır.

Her ne kadar yurt içi merkez ofisleri vasıtası ve yurt iş gezisi ve fuar ziyaretleri vasıtası ile pazarlama faaliyetleri sürdürülse de bu pazarda kalıcı olabilmek için ilgili ülkelerde birimler oluşturularak tüketicilerle yakın temas ile sürekli ve standart hizmet kalitesi sağlanması bu desteğin temel amacıdır.

2.2.4.1.6. Danışmanlık Desteği

Firmaların yurtdışı pazarda rekabetçiliğini koruyabilmek amacı ile, uluslararası pazar ve pazara giriş konularında satın alacakları danışmanlık hizmetlerine ilişkin harcamaları destek kapsamının konusudur. Ancak firmaların bu kapsamda uygulamacı kuruluştan ön onay almaları zorunlu olup onay tarihini müteakip yapılan resmi harcamalar destekleme kapsamına girmektedir.

Her pazarın kendine özgü dinamikleri olabilmektedir. Dolayısıyla pazara özgü dinamikler konusunda tecrübesi daha fazla olan kurum ve kuruluşlardan

deneyim ve tecrübe elde edilmesi zamanın satın alınabilmesi gibi bir avantajı ortaya koyacaktır.

2.2.4.1.7 Acente Komisyon Desteği

Bahsi geçen sektörlerde faaliyet gösteren firmaların bu faaliyetlerini gerçekleştirmek ve sürdürebilmek amacı ile acentelerden hizmet satın almaları halinde bu amaçla gerçekleştirilen komisyon harcamaları alınacak ön onayı müteakip 48 aylık süre içinde desteklenecektir.

Yurt dışı iş bağlantıları konusunda doğrudan tüketiciye ulaşmak için bazı zorluklar olduğu yadsınmaz bir gerçektir. Bu amaçla tüketiciler ile doğrudan temas halindeki aracı firmaların süreci hızlandırabilmeleri maksadı ile verdikleri hizmetler için ödenecek bedellerde yine destek kapsamına alınmıştır.

2.2.4.2. Sağlık Turizmi ve Eğitim Sektörlerine Yönelik İlave Destek Unsurları

Hizmet ihracında bulunan firmalara sağlanan yukarıda sayılan genel desteklere ilaveten, Sağlık ve Eğitim Sektöründeki firmalara verilen ilave destekler aşağıda sıralanmıştır.

2.2.4.2.1. Tercümanlık Hizmetlerinin Desteklenmesi

Mütercim Tercümanlık hizmet alımlarına yönelik giderler için 3'er aylık dönemlerde uygulama birimlerine elektronik ortamda yapılacak başvurular destekleme kapsamına alınmıştır.

Her ne kadar, ofis, personel, fuar vb destekler verilse de özellikle yazılı sözleşme ve protokoller konusunda konusun da uzmanlaşmış ve uluslararası hukuk konusunda tecrübeli yeminli tercümanlardan hizmet alınması her iki tarafı da mağdur etmemek adına önemlidir. Bu amaçla yeminli tercümanlardan alınacak hizmet alım giderleri de destek kapsamına alınmıştır.

2.2.4.2.2. Hasta Yol Desteği

Ülkemizde tedavi altına alınan yabancı hastaların ekonomi sınıfı ulaşım giderleri destekleme kapsamındadır. Ancak bu amaçla ÷lkemize gelen hastaların yurda girişlerinden itibaren 7 gün içinde ilgili sağlık kuruluşlarına giriş kayıtlarını yaptırmaları gerekmektedir.

Böylelikle hem yabancı hastaların ÷lkemizden sağlık hizmeti alması özendirilmiş olacak hem de suistimallerin önüne geçilebilecektir. Sağlık Turizmi artık uluslararası pazarda oldukça rekabetçi bir hal almış ve en fazla konfor ve desteği sunan ÷lkeler hizmet alımı için tercih edilir hale gelmişlerdir.

2.2.4.3. Münhasıran Yurtdışına Yönelik Olarak Yurtiçinde Gerçekleştirilen Tanıtım ve Eğitim Faaliyetlerinin Desteklenmesi

Uluslararası kuruluşlarca davet edilen akademisyen/uzman/ilgili kişi veya kurum ve kuruluş temsilcilerinin katılımı ile yalnızca yurtdışı hizmet ihracına yönelik ÷lkemizde organize edilen tanıtım ve pazarlama/egitim faaliyetleri için yapılan giderler destek kapsamındadır. Bu desteğin alınabilmesi için faaliyet tarihinden 1 ay önce uygulamacı kuruluşa ön onay müracaatı yapılması gerekmektedir. Ön onay alınmadan yapılan giderler destekleme kapsamına dahil edilmemektedir.

Uluslararası pazara hizmet sunumunun ön aşaması olarak yerel pazarda bu hizmetlere yönelik faaliyet ve organizasyonlar hizmetin temel unsurları arasında yer aldığından, bu kapsamda yapılacak organizasyonlarda desteklemenin konusu içerisine alınmıştır. Yasa koyucu bu şekilde döviz kazandırıcı faaliyetlere verdiği önemi ortaya koymaktadır.

2.2.4.4. Bilişim ve Film Sektörlerine Yönelik İlave Destek Unsurları

Hizmet ihracında bulunan firmalardan bilişim ve film sektöründe faaliyette bulunanlar için verilen ilave desteklerin kapsamı aşağıda sıralanmıştır. Özellikle

katma değeri oldukça yüksek olan bu sektörler böylelikle pozitif ayrımcılığa tabi tutulmuşlardır.

2.2.4.4.1. Pazara Girişin Desteklenmesi

Bilgisayar oyunları veya mobil uygulamaların uluslararası pazara sunulması amacı ile yapılan yerelleştirme tanıtım, pazara uygun hale getirme vb. giderler desteğin kapsamını oluşturmaktadır.

Uluslararası pazara sunulmak için üretilmiş dijital ortamda sunulan oyunlar ve/veya IOS/Android tabanlı mobil aplikasyonlara yönelik saklama bedelleri, her bir oyun/aplikasyon için 20.000 ABD Doları'na kadar destek kapsamındadır.

Gerek PC gerek internet tabanlı oyunlar günümüzde oldukça rağbet görür hale gelmiş ve oyuncular arasında tüm sınırlar ortadan kalkmış dolayısı ile bu pazardan önemli bir reklam geliri elde etmek mümkün hale gelmiştir.

Bu amaçla dijital ortamda sunulan oyunların pazara girişi ve gelişiminin sağlanması amacı ile verilen bu destek özellikle konusunda tecrübeli ancak kurumsal alt yapısı olmayan yeni ve genç girişimciler için önemli bir destekleme kalemidir.

2.2.4.4.2. Mobil Uygulamalar ve Bilgisayar Oyunlarının Komisyon Giderlerinin Desteklenmesi

Mobil uygulamalar veya bilgisayar oyunlarının yurt dışı satışına yönelik olarak oluşan ve uygulama/oyun platformlarınca tahsil edilen komisyon bedelleri destek kapsamındadır. Bu desteğin alınabilmesi için gider tarihinden itibaren 3 ay içinde uygulama birimine müracaat etmek gerekmektedir.

2.2.4.4.3. Mobil Uygulama ve Bilgisayar Oyunlarının Geliştirilmesine Yönelik Faaliyetlerin Desteklenmesi

Yurtdışı müşteriler için çok dilli geliştirilecek ve/veya eşleştirilecek olan IOS/Android tabanlı aplikasyonlar ve PC oyunlarına hizmet vermek amaçlı alımı

veya kiralaması yapılan yazılım/lisans bedelleri ile başlangıç aşamasına işe alınacak çalışanların brüt maaşlarına yönelik giderler destek kapsamındadır. Ön müracaatın yapılması kaydıyla her bir proje için bir yıl süre ile destekleme yapılabilmektedir.

2.2.4.4.4. Film Platosu/Stüdyosu Kullanım Giderlerinin Desteklenmesi

Ülkemizde çekimi yapılan yabancı filmlerin film platosu/stüdyo kirası harcamaları destek kapsamına alınmıştır.

Ülkemizde çekimi yapılacak filmler aynı zamanda ülkemiz için bedava bir reklam verme alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla yabancı film şirketlerinin ülkemizde film çekmeleri konusu da özendirilmesi gereken bir husustur.

2.2.4.4.5. Film Kapsamında Yapılan Reklam Giderlerinin Desteklenmesi

Filmlere verilen reklam giderlerde yine destekleme kapsamına alınmıştır. Bu desteğin alınabilmesi için yapılan giderlerin yasal olması ve müracaatların KEP adresi ile elektronik ortamda yapılması esastır.

Bu filmlere verilecek reklamlar yine yapımcıların en büyük gelir kalemleri arasındadır. Bu reklam verenlerin giderlerinin desteklenmesi de yine yapımcıları ülkemizde film çekmek konusunda özendirecektir.

2.2.4.5. İşbirliği Kuruluşlarına Yönelik Destek Programı

Hizmet ihracatı yapan firmaların desteklenmesi yanında yine “Sağlık Turizmi, Bilişim, Film, Eğitim, Yönetim Danışmanlığı, Yayıncılık ve Lojistik” sektörü ile iştigal eden iş birliği kuruluşları da (dernek, oda, mesleki kuruluş vb.) destek kapsamına alınmıştır ki, bu husus verilen desteklerin yerine ulaşmasında uygulamacıların verdiği önemin açık göstergesidir.

2.2.4.6. Ticaret ve Alım Heyeti Programlarının Desteklenmesi

Yukarıda anılan sektörlerde işigal eden kuruluşlarca organize edilen, seyahatte geçirilen günler dışında en fazla on gün süresince organize edilecek ticaret/satın alım organizasyonlarına yönelik ödenen bedeller destekleme kapsamındadır. Bu desteğin alınabilmesi için organizasyon öncesi minimum bir ay süre içinde uygulamacı kuruluştan uygunluk alınması gerekmektedir.

2.2.4.7. HİSER (Hizmet Sektörü Rekabet Gücünün Artırılması) Projesi Desteğı

Bahse konu HİSER projesi kapsamında, birliktelikleri yurt dışı pazarlamada sinerji yaratacak belirli sayıda firmanın, ortak hedef ve ortak pazarlama faaliyetleri etrafında bir araya gelerek sektör ihracatının arttırılmasına yönelik yurtdışı tanıtım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Proje faaliyetlerine ilişkin maliyetlerinin tamamı öncelikle proje katılımcısı firmalar tarafından karşılanacak olup faaliyet bitiminin ardından, HİB (Hizmet İhracatçıları Birliğı) tarafından Ticaret Bakanlığı'na destek başvurusu yapılacak ve destek ödemesi talep edilecektir. Bakanlık onayı çerçevesinde gerçekleştirilen faaliyet giderlerinin %75'e kadar olan oranında destek alındıktan sonra, HİB tarafından ilgili tutarlar katılımcılara aktarılacaktır.

2.2.4.8. Yurtdışı Fuar/Kongre/Konferans/Seminer/Festival/Film Market Katılımlarına Yönelik Destek Programı

Program kapsamında hizmet ihracatçısı ve döviz kazandırıcı faaliyetlerde bulunan firmaların uluslararası fuar ve organizasyonlara katılımlarının desteklenmesine yönelik alt yapı oluşturulmuştur.

Bu tarz fuar ve organizasyonlar gerek uluslararası basın ve gerekse de küresel firmaların ilgilendiğı alanlardandır. Dolayısı ile burada sağlanacak görünürlük yine dolaylı yoldan ülkemize gerek yatırım gerekse de turizm gelir olarak döviz kazandırma potansiyeli sağlayacaktır.

2.2.4.8.1. Bireysel Katılımların Desteklenmesi

Bahse konu sektörlerde faaliyetini icra etmekte olan kuruluşların ve iş birliği kuruluşlarının uluslararası pazarda organize edilen ve uygulama birimince ilan edilen “*Desteklenen Bireysel Organizasyonlar Listesi*”nde yer alan fuar, kongre, konferans, seminer, festival, film marketleri etkinlikleri ile “*Sektörel Nitelikli Uluslararası Fuarlar Listesi*”nde yer alan fuarlara bireysel katılımlarına yönelik ödedikleri bedeller destekleme kapsamına alınmıştır.

2.2.4.8.2. Milli Katılım Organizasyonlarının Desteklenmesi

İşbirliği Kuruluşları veya organizatörler tarafından uluslararası pazarda “*Eğitim, sağlık, bilişim, film, yönetim danışmanlığı, gayrimenkul, yayıncılık ve lojistik sektörü*” ile Bakanlıkça kapsama alınabilecek sair alanlarda organize edilen ve Bakanlık tarafından ilan edilen “*Desteklenen Milli Katılım Organizasyonları Listesi*”nde bulunan fuar, kongre, konferans, seminer, festival, film marketleri gibi vb. organizasyonlar için ödenen bedeller destekleme kapsamına alınmıştır. Destek alımı için bir ay öncesinden ön onay alınması zorunludur.

2.2.5. Dahilde ve Hariçte İşleme Rejimi

İhracatçı ve döviz kazandırıcı firmalara yapmış oldukları faaliyetlere yönelik ayni ve nakdi katkılar sağlandığı gibi özellikle sınai firmalara yapmış oldukları faaliyetler sırasında bazı vergisel istisna ve muafiyetlerde sağlanmaktadır. Bunlar aramalı ithalat ve ihracatında bazı vergilerin tahsilinden vazgeçilmesi ve ertelenmesi olarak karşımıza çıkabilmektedir. Aşağıda ana hatları ile Dahilde ve Hariçte İşleme rejimi kapsamında verilmekte olan DİİB ve HİİB hakkında bilgi verilmiştir.

2.2.5.1. Dahilde İşleme Rejimi (DİR)

Dahilde İşleme Rejimi, ihracat yapan firmaların üretimde kullandığı ithal hammadde veya girdilere gümrük muafiyeti sağlayan bir ihracat teşvik sistemidir. Dahilde İşleme Rejimi'nin amacı; ihracatı ve ihraç edilen ürünlerin uluslararası rekabeti gücünü ve ihracatı yapılan ürünlerde çeşitliliği artırmaktır. Bu doğrultuda yurt içinden temin edilemeyen, yurtiçinde az üretilen veya yurtiçi fiyatları yurtdışı piyasa fiyatından yüksek ve kalitesi düşük olan hammadde ve girdilere gümrük vergisi muafiyeti uygulanmakta ve böylece ihracat yapan firmaların maliyetleri düşürülmektedir.

Dahilde İşleme Rejiminin avantajları şunlardır⁴⁸:

- İthalatta gümrük vergisi, KDV, ÖTV ile diğer vergi ve fonlardan muafiyet,
- Vergi, resim ve harç istisnası, KKDF istisnası,
- Ticaret politikası önlemlerine tabi olmama,
- KDV'de Tecil-Terkin sistemi çerçevesinde yurt içi alım gerçekleştirilebilmesi,
- İhracat dışında yurt içi satış ve teslimlerin de gerçekleştirilebilmesi,
- İthalatta alınması gereken vergilere ilişkin teminat indirimi olarak sayılabilir.

Söz konusu teşvikten yararlanmak isteyen ihracatçı firmaların, ihracat taahhüdünde bulunması ve “Dahilde İşleme İzni” veya “Dahilde İşleme İzin Belgesi” alması zorunludur. Bu koşulları sağlamaları halinde ithal edecekleri mamul, yarı mamul, hammadde, ara malı vb. girdiler yukarıda sayılan vergisel teşvikler kapsamına alınır. Basit işlemler için alınabilecek Dahilde İşleme İzni için başvurular gümrük idaresine; kapsamlı işlemler için alınabilecek Dahilde İşleme İzin Belgesi için başvurular ise Ticaret Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü'ne elektronik ortamda yapılır.

⁴⁸ <https://www.immib.org.tr/tr/ihracat-devlet-yarimlari-dahilde-ve-haricte-isleme-rejimi-dahilde-isleme-rejimi-dahilde-isleme-rejimi-dir-nedir.html> (Erişim:26.11.2019)

Dahilde İşleme İzin Belgesi, 2006/12 sayılı Dahilde işleme Rejimi Tebliğine istinaden düzenlenen bir belgedir. Dahilde İşleme İzin Belgelerinin taahhüt kapatma işlemleri Bakanlıkça (İhracat Genel Müdürlüğü) belirlenen ilgili bölge müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmektedir.

2.2.5.2. Hariçte İşleme Rejimi (HİR)

Hariçte İşleme Rejimi; işlem görmek üzere hammaddelerin önce ihraç edilmesi, işlem gördükten sonra ürün olarak tekrar ülkemize ithal edilmesini içeren ve bu süreçte her türlü vergiden muafiyet sağlayan sistemdir.

Hariçte İşleme İzin Belgeleri (HİİB); Ticaret Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğünce, Hariçte İşleme İzinleri (Hİİ) -tamir amaçlı vb işlemler için- ilgili gümrük müdürlüklerince düzenlenir, madenlerin işlem görmesi için gönderilen hammaddeler için ise Maden İhracatçı Birliklerince düzenlenir.

2.2.5.3. Vergi Resim Harç İstisnası

Söz konusu destek unsuru, ihracatı arttırmak, ihraç ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmak ve ihraç pazarlarını geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Bu destek unsuru, ihracat, transit ticaret, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerde vergi, resim ve harç istisnasının uygulama usul ve esaslarına ilişkin tedbirlerin düzenlenmesi ve yürütülmesini kapsar.

Vergi, resim ve harç istisnası kapsamında;

İhracat, ihracat sayılan satış ve teslimler, döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetler ile transit ticaretin finansmanında kullanılmak kaydıyla bankalarca kullandırılan her türlü sevk öncesi ve sevk sonrası krediler (Türk Eximbank'ın fon temini işlemleri, bu banka tarafından aracı bankalar vasıtasıyla kullandırılan krediler ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nca Türk Eximbank'a açılan kısa vadeli senet reeskont kredileri ile Türk Parası Kıymetini Koruma hakkındaki mevzuat uyarınca ihracat taahhüdüne bağlı olarak kullandırılan altın kredileri dahil) ve firmaların sağladıkları prefinansmanlar ile bunların geri ödenmesi,

İhracatla ilgili işlem yapan bankaların (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası dahil), faktoring şirketlerinin, sigorta şirketlerinin, noterlerin ve diğer kurulların ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerle ilgili olarak yapmış oldukları bütün hizmet ve muameleler (Türk Eximbank'ın ihracat kredi sigortası/garantisi ile ilgili işlemleri dahil) dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar ve kambiyo işlemleri,

Dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ithalat ve/veya yurt içi alımlar ile ilgili işlemler ve bunların finansmanı amacıyla kullanılan krediler,

İhracat karşılığı yapılacak her türlü ödemeler, ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler, döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetler ile transit ticaretle ilgili işlemler ve bu işlemler sebebiyle düzenlenen kağıtlar, istisna kapsamındadır.

13/7/1956 tarihli ve 6802 sayılı Gider Vergisi Kanunu ile ihdas edilen Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'nden, 1/7/1964 tarihli ve 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu ile ihdas edilen Damga Vergisi'nden, 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunu gereğince alınan harçlar ve diğer kanunlarda yer alan vergi, resim ve harçlar ile 12/9/1960 tarihli ve 80 sayılı Kanuna göre alınan Hal Rüsumu'ndan müstesnadır.

2.3. KOSGEB DESTEK MEKANİZMALARI

KOSGEB desteklerinden küçük ve orta büyüklükteki işletmeler faydalanmaktadır. Desteklerden yararlanabilmek için web üzerinden veri tabanına kayıt ve KOBİ Beyannamesi verilmesi mecburidir

24.06.2018 tarihinden itibaren 125 Milyon TL'nin altında net satış hasılatına veya mali bilançoya sahip olan, en fazla 250 işçi çalıştıran ve KOSGEB'in desteklediği sektörler arasında yer alan tüm işletmeler KOSGEB desteklerinden yararlanabileceklerdir⁴⁹.

Ayrıca işletmenin KOSGEB'in desteklediği sektörlerden birinde faaliyet göstermesi gerekmektedir. Bu sektörler şunlardır⁵⁰:

⁴⁹ 24.06.2018 tarih ve 30458 sayılı RG. 'de yayımlanan, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin tanımında değişiklik yapılmasına dair yönetmelik.

⁵⁰ 18 Eylül 2009 tarih ve 27353 sayılı RG. 'de yayımlanan 2009/15431 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı

- Madencilik ve taş ocakçılığı,
- İmalat sektörü,
- Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı,
- Su temini, kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri,
- İnşaat sektörü,
- Toptan ve perakende ticaret,
- Motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı,
- Ulaştırma ve ticaret, konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyeti,
- Bilgi ve iletişim, mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler,
- İdari ve destek hizmet faaliyetleri,
- Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor vb.

Söz konusu koşulları sağlayan işletmeler, başvurularını KOSGEB'in web sayfası üzerinden yapmaktadırlar. KOSGEB destekleri aşağıda özetlenmiştir:

2.3.1. Girişimcilik Destek Programı

Girişimcilik Destek Programı; Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi, Yeni Girişimci Desteği ve İş Geliştirme Merkezi Desteği'nden oluşmaktadır⁵¹.

2.3.1.1. Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi

Uygulamaları Girişimcilik Eğitimi, girişimcilerin iş kurma ve işlerini yürütmelerine ilişkin bilgilendirilmeleri, bu aşamadaki sorumluluklarını bilmeleri ve fikirlerine ilişkin iş modelini oluşturmalarını sağlayacak bilgi ve tecrübe sahibi olmalarını hedeflemektedir. Bu eğitime; kendi işini kurmayı amaçlayan gerçek kişiler katılabilir. Ayrıca genç girişimci, kadın girişimci, engelli girişimci ve öğrencilere yönelik ayrı eğitimler de verilebilmektedir. Söz konusu eğitimler üniversiteler ve İş-Kur üzerinden verilmektedir.

⁵¹ KOSGEB, "Girişimcilik Destek Programı Uygulama Esasları", [https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Giri%C5%9Fimcilik/UE-03_00\(18\)_GI%CC%87RI%CC%87S%CC%A7I%CC%87MCI%CC%87LI%CC%87K_DESTEK_PROGRAMI_UYGULAMA_ESASLARI.pdf](https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Giri%C5%9Fimcilik/UE-03_00(18)_GI%CC%87RI%CC%87S%CC%A7I%CC%87MCI%CC%87LI%CC%87K_DESTEK_PROGRAMI_UYGULAMA_ESASLARI.pdf), (29.06.2019).

2.3.1.2. Yeni Girişimci Desteği

Yeni Girişimci Desteği'ne Uygulamalı Girişimcilik Eğitimini tamamlayan girişimcilerin kurdukları işletmeler ile İŞGEM'de yer alan işletmeler başvurabilir. Ayrıca başvuruda bulunacak işletmenin TTK'na göre kurulmuş gerçek veya tüzel kişi statüsünde kurulmuş olması ve işletme kuruluş tarihi itibarıyla girişimcinin son bir yıl içinde aynı faaliyet konusunda (Güncel NACE-Ekonomik Faaliyet Sınıflamasında yer alan 4'lü koda göre) faaliyette bulunmuş olması; bir başka şahıs işletmesinin veya bir işletmede %50'den fazla ortaklığının bulunmaması, kendisine ait gerçek kişi statüsünde başka bir işletmesinin bulunmaması, tüzel kişi statüsünde kurulmuş herhangi bir işletmede %50'den fazla ortaklığının olmaması gerekmektedir⁵².

Destek oranları;

- 1. ve 2. bölgeler için %60;
- 3., 4., 5. ve 6. bölgeler için yüzde %70'dir.

Girişimci kadın, gazi, birinci derecede şehit yakını veya engelli ise bu oranlara % 20 eklenir. Bu destekler geri ödemeli ve/veya geri ödemesiz olabilir.

2.3.1.3. İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) Desteği

Kısa adı "İŞGEM" olan İş Geliştirme Merkezi ve kısa adı "TEKMER" olan Teknoloji Geliştirme Merkezi; girişimcilere ön inkübasyon (henüz işini kurmamış fakat bir fikri olan girişimcilere yönelik hizmetler), inkübasyon (girişimcileri erken dönem iş süreçlerinde destekleme, finansal, fiziksel ve entelektüel katkı sağlamaya yönelik hizmetler) ve iş geliştirme, finansman olanaklarına ulaşma, idari konular, danışmanlık, mentörlük vb. hizmetleri sunan merkezlerdir⁵³.

⁵²KOSGEB, "Girişimcilik Destek Programı, [https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Girisimciligi%20Gelistirme%20Destek%20Programi/28.05.2019/UE-15-02%20\(01\)%20GGDP-Yeni%20Giris%CC%A7imci%20Program%C4%B1%20Uygulama%20Esaslar%C4%B1-Copy1.pdf](https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Girisimciligi%20Gelistirme%20Destek%20Programi/28.05.2019/UE-15-02%20(01)%20GGDP-Yeni%20Giris%CC%A7imci%20Program%C4%B1%20Uygulama%20Esaslar%C4%B1-Copy1.pdf)", (30.06.2019).

⁵³ KOSGEB, "Girişimcilik Geliştirme Destek Programı" ve "İşgem/Tekmer Programı" "Uygulama Esasları", https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Girisimciligi%20Gelistirme%20Destek%20Programi/%C4%B0SGEN%20TEKMER/0I%CC%87S%CC%A7GEM_TEKMER_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar%C4%B1.pdf", (04.05.2019).

Bu merkezler KOSGEB, KOSGEB tarafından desteklenen STK'lar ve üniversiteler tarafından kurulabilir ve işletilebilir.

2.3.2. Gelişen İşletmeler Pazarı KOBİ Destek Programı

Bu desteğe başvurmak isteyen işletmenin KOSGEB veri tabanında kayıtlı olması, aktif durumda ve anonim şirket statüsünde olması zorunludur. Ayrıca işletmenin her yıl verilmesi zorunlu olan KOBİ Bilgi Beyannamesi vermiş olması zorunludur. Bu destek programının tavanı 100.000 TL, destek oranı ise %75'tir. Programdan yararlanmak isteyen işletme, Gelişen İşletmeler Pazarı KOBİ Destek Programı Başvuru Formu'nu KOBİ Bilgi Sistemi üzerinden doldurarak, başvurusunu onaylar.

İşletmenin başvurusunu maksimum 15 gün içerisinde incelenerek, başvuru sonucu işletmeye bildirilir. İşletmenin onay süresi bildirim tarihinden itibaren 10 gündür. İşletme taahhütname onayı için ek süre isterse, 10 günlük bir ek süre verilebilir. Şayet işletme belirtilen süreye uymayarak taahhütnameyi onaylamazsa başvurusu reddedilir. Onay tarihi söz konusu desteğin başlangıç tarihi sayılır.

Bu destek ile aşağıdaki unsurlar hibe kapsamında desteklenmektedir⁵⁴:

- Gelişen işletme piyasaları kapsamında satın alınacak danışmanlıklar,
- TTK, TFRS, UFRS standartları kapsamında yapılacak denetimler,
- SPK tarafından kayıt alyına alınabilmek için zorunlu masraflar,
- BIST de tahta açılması için gerekli kayıt vb harçları,
- MKK için ödenmesi zorunlu harçlar,
- Tahta açılması aşamasında çalışılacak aracı kuruluşa ödenecek hizmet bedelleri desteklenen kalemler arasındadır.

2.3.3. Kuruluş (İşletme Geliştirme) Destek Programı

Söz konusu program; KOBİ'lerin küreselleşmenin yoğun yaşandığı günümüzde rekabet güçlerini artırmak, kurumsallaşmalarını ve marka oluşturmalarını sağlamak ve böylece ülke ekonomisindeki yer ve önemini

⁵⁴ KOSGEB, "Gelişen İşletmeler Pazarı Destek Programı Uygulama Esasları", https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/G%C4%B0P/02.04_GI%CC%87P_KOBİ%CC%87_Destek_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar.pdf, (05.05.2019).

artırmaktır. Ayrıca bu doğrultuda öncelikli ihtiyaçlarını giderilmesi de hedeflenmektedir⁵⁵.

Bu kapsamda işletmeler aşağıda Tabloda detayları verilen desteklere KOSGEB’in web uygulaması üzerinden online olarak müracaat edebilmektedirler. Genel destekleme oranı % 60’dır.

Tablo 8: İşletme Geliştirme Destekleri

İŞLETME GELİŞTİRME DESTEKLERİ	AZAMI TUTAR (TL)	ORANI
Yurt İçi Fuar Desteği	50.000	% 60
Yurt Dışı İş Gezisi Desteği	20.000	% 60
Nitelikli Eleman İstihdam Desteği	50.000	% 60
Eğitim Desteği	20.000	% 60
Enerji Verimliliği Desteği	35.000	% 60
Tasarım Desteği	25.000	% 60
Sınai Mülkiyet Hakları Desteği	30.000	% 60
Belgelendirme Desteği	30.000	% 60
Test ve Analiz Desteği	30.000	% 60

Kaynak: KOSGEB, <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/6798/isletme-gelistirme-destek-programi>, (30.06.2019)

Burada dikkat çekici husus, daha önceki uygulamalarda 1. ve 2. Bölgelerde % 50 olarak uygulanan bu oran tüm bölgeler için genel olarak % 60’a çıkarılarak bu tarz proje bazlı olmayan genel uygulamalar konusunda pozitif ayrımcılık kaldırılmış bölgeler arasında eşitlik sağlanmıştır. Bu husus yasa koyucunun genel değil proje bazlı destekler için daha seçici davrandığı ve davranacağına yönelik ipuçları vermektedir.

2.3.4. Teknopazar Programı

Programın amacı; Teknoloji Tabanlı KOBİ’lerin uluslararası pazarlarda rekabet güçlerinin artırılması, Ar-Ge ve İnovasyon projelerinin sonuçlarının ticarileştirilmesine yönelik destek mekanizmalarına duyulan ihtiyacın giderilmesi ve teknolojik ürünlere yönelik tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin desteklenmesidir.

⁵⁵ KOSGEB, “İşletme Geliştirme Destek Programı Uygulama Esasları”, https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/%C4%B0sletme%20Gelistirme%20Destek%20Program%C4%B1/I%CC%87s%CC%A7letme_Gelis%CC%A7tirme_Destek_Program%C4%B1.pdf, (05.05.2019).

Programın süresi 12 aydır. Bu Program kapsamında destek üst limiti 150.000 TL geri ödemesiz destek sağlanır. Yurt dışındaki tanıtım ve pazarlama faaliyetleri için 100.000 TL, yurt içindeki tanıtım ve pazarlama faaliyetleri için ise 50.000 TL.'dir. Program kapsamında uygulanacak desteklerin oranı tüm bölgelerde %100 (yüz) olarak uygulanır⁵⁶.

Tekno-pazar programı özellikle Ar-Ge projesi sonucu üretilen ticari ürünün pazara çıkabilmesi amacı ile verilmekte olan % 100 finansman içeren nadir desteklerdendir. Bu husus yasa koyucunun ana hedefinin ticarileşme ve döviz kazandırıcı faaliyetler olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

2.3.5. İşbirliği Destekleme Programı

Bu program ile rekabetçi piyasa şartları altında benzer imalatlarda bulunan birbirinin alt ve/veya üst sektörlerinde üretimde bulunan değişik iş birliği modelleri oluşturarak kümelenmelerin ve bu şekilde daha güçlü bir sermaye ve insan kaynağı oluşturmaya amaçlanmaktadır⁵⁷.

İşbirliği ortaklık modelleri iki tür modeli kapsamaktadır: İşletici kuruluş modeli ve proje ortaklığı modeli.

2.3.5.1 İşletici Kuruluş Modeli

Bu modelde, projenin gerçekleşmesi ile birlikte proje ortağı firmalar kendi tüzel kişiliklerini fesh ederek işletici kurulu bünyesinde faaliyet göstermekte ve bu şekilde daha güçlü bir firma oluşumu hedeflenmektedir.

⁵⁶ KOSGEB, “Teknolojik Ürün Tanıtım ve Pazarlama Destek Programı Uygulama Esasları”, [https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/TEKNOPAZAR/TEKNOPAZAR_UE_\(1\).pdf](https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/TEKNOPAZAR/TEKNOPAZAR_UE_(1).pdf) (07.05.2019).

⁵⁷ KOSGEB, “İşbirliği Destekleme Programı Uygulama Esasları”, https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/%C4%B0sletme%20Gelistirme%20Destek%20Program%C4%B1/%C4%B0sBirligiDestekProgrami/I%CC%87s%CC%A7birlig%CC%86i_Des tek_Program%C4%B1.pdf (07.05.2019).

2.3.5.2. Proje Ortaklığı Modeli

Bu modelde ise proje ortakları kendi firmaları içerisinde kalmakta, her biri projenin bir aşamasında birlikte veya ayrı ayrı görev alarak projenin hedefine ulaşmasına çalışmaktadırlar. Bu modelde yeni bir ürün üretimi, Ar-Ge, verimlilik, ortak kullanılan makine teçhizata yönelik yatırım, ortak laboratuvar vb. projeler gerçekleştirilebilmektedir.

2.3.6. KOBİGEL Programı

İlk kez 2016 yılında genel olarak çağrıya çıkılan program kapsamında KOBİ'lerin ihtiyaç duyduğu, iş gücü, makine, yazılım, hizmet alımı vb. giderlerine doğrudan hibe olarak veya % 0 faizli krediler ile destekleme sağlanmaktadır. Bu program ile KOBİ Destek Programı yürürlükten kaldırılmıştır. 2016 yılından sonraki çağrılarda ise NaceREV2 sınıflandırması dikkate alınarak yüksek teknoloji ve orta yüksek teknoloji sektörleri başta olmak üzere, iller bazında farklı sektörlerin desteklenmesi uygulamasına geçilmiştir. Desteklerin kapsamı çağrılarda açıklanmaktadır.⁵⁸ Bu destek, KOSGEB'in projeye yönelik desteklere ağırlık vermesi ve genel desteklerden ziyade aynı Yatırım Teşvik Sisteminde olduğu gibi desteklemelerin proje bazlı gerçekleştirilmesi ile hedef ve sonuç odaklı desteklerin yaygınlaşması açısından önemlidir.

KOBİGEL Programı desteğinin kapsamı Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 9: KOBİGEL Desteği Kapsamı

Süre	6-36 Ay (+6) Ay
Asgari Tutar	Hibe - 300.000 TL Sıfır Faizli Kredi - 700.000 TL
Oran	% 60

Kaynak: KOSGEB, “KOBİGEL- KOBİ Gelişim Destek Programı”, “<https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/3288/kobigel-kobi-gelisim-destek-programi>”, (30.06.2019)

⁵⁸ KOSGEB, “KOBİGEL-KOBİ Gelişim Destek Programı Uygulama Esasları”, “<https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/KOB%C4%B0GEL/KOBIGEL-KOBİ%20Gelisim%20Destek%20Programi%20Uygulama%20Esaslari-Copy1.pdf>” (07.05.2019).

2.3.7. Uluslararası Kuluçka Programı

Programın amacı, Türkiye’de üretilen teknolojik ürünlerin, dünya pazarlarda yer edinmesi, yerli teknoloji yoğun başlangıç işletmelerinin gelişmiş girişimcilik ekosistemleri içerisinde yer alması ve ihracatın arttırılması amacıyla uluslararası kuluçka merkezi kurmak için çeşitli kuruluşlardan yardım alınması hedeflenmektedir⁵⁹.

Bu destek programı daha çok büyük işletmelerin; küçük ve orta mahiyetteki işletmelerin başarılı olabilmeleri için alt yapı oluşturma çalışmasıdır.

2.3.7.1. Kuruluş Programı

Bu destek kapsamında en fazla 3.850.000 ABD Doları destekleme yapılabilmektedir. Bunun 100.000 ABD Doları kadarki bölümü başlangıç ve alt yapı, 3.750.000 ABD Doları kadarki bölümü ise proje giderleri için verilmektedir.

2.3.7.2. Ülkelerarası Hızlandırıcı Programı

Bu programa niversiteler ve yine niversiteler bünyesinde bu kapsamda kurulan kuluçka merkezleri(TTO’lar) müracaatta bulunabilmektedir.

Bu kapsamda 60.000 ABD Doları hibe söz konusu olup, genel olarak masrafların % 80’lik kısmı karşılanmaktadır. Bu uygulama dahilinde azami olarak 3 yıl sürecek projeler desteklenir.

2.3.7.3. Organizasyonel Program

Organizasyonel program kapsamında yurt içi niversiteler, üniversitelerin bünyesinde kurulan TTO’lar, yine niversite bünyesinde kurulan TGB yönetici şirketleri birlikte veya münferit olarak faydalanabilirler. Program kapsamında ana

⁵⁹ KOSGEB, “Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı Uygulama Esasları”, [https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/UKM/UKM_UE_26_05_17_\(02\).pdf](https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/UKM/UKM_UE_26_05_17_(02).pdf) (08.05.2019).

amaç birçok teknoloji takibi ve geliştirilmesi amacı ile kurulan teşekküllerin birlikte proje üretebilmesidir.

2.3.7.4. Bireysel Program

Bireysel ÜHP kapsamında, Ar-Ge ve/veya inovasyon projesi kamu kaynakları ile desteklenerek başarı ile tamamlanmış işletmelerin bireysel olarak uluslararası hızlandırıcı programlarına katılmalarına destek verilir. Bireysel olarak hali hazırda başvuru yapılabilecek hızlandırıcı programları, Uluslararası Kuluçka Merkezi olarak faaliyet gösteren “Growth Circuit ve Starcamp”ın düzenlemiş oldukları programlardır. Bu programlar haricinde dünyanın herhangi bir yerindeki hızlandırıcı programına katılım sağlanarak desteklenmesinin istenmesi durumunda KOSGEB Teknoloji, Yenilik ve Yerileştirme Dairesi Başkanlığına başvuru yapılarak ilgili hızlandırıcı programının da ilgili programlar arasında yer alması talep edilebilir.

2.3.8. Kredi Faiz Desteği

KOSGEB dönemsel olarak % 0 faizli makine ve teçhizat kredi desteğine çıkabilmektedir. Özellikle çıkılan son çağrılarda “Yerli Malı Sertifikası”na haiz makine ve teçhizatın faiz desteği kapsamına alındığı izlenmektedir. Burada üretimde yerleşmenin hedef alındığı gözlemlenebilmektedir. Kredi teminatı için KGF’de bu çalışma bünyesinde KOBİ’lere teminat desteğinde bulunmaktadır.

Kredilerde maksimum vade 48 ayı ve talepçi kuruluş başına 300 Bin TL’yi aşamaz. Bu krediler için teminat yetersizliği çeken KOBİ’lere KGF tarafından uygun şartların sağlanması halinde teminat verilebilmektedir⁶⁰.

⁶⁰ KOSGEB, “Kredi Faiz Destek Programı Uygulama Esasları”, https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/KKY%C4%B0M/Kredi_Faiz_Destek_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar%C4%B1.pdf (08.05.2019).

2.3.9. Ar-Ge İnovasyon Destek Programı

KOBİ'lerin Ar-Ge inovasyon kültürü kazanması, geliştirilen Ar-Ge projelerinin kayıt altına alınması ile projelerde sürdürülebilirliğin sağlanması, KOBİ'lerin ortak proje geliştirmesi ve en önemlisi KOBİ'ler için artı bir maliyet unsuru niteliğindeki Ar-Ge giderlerinin desteklenerek KOBİ'lerin katma değerli ürün üretmesinin teşviki hedeflenmektedir⁶¹.

Endüstriyel Uygulama Ar-Ge sonrası ortaya çıkan prototip ürünün seri üretiminin sağlanması amacı ile geliştirilmiş ikincil bir destekleme programıdır. Program destekleri Ek-2 Liste'de verilmiştir.

Ar-Ge İnovasyon Destekleme Programı sonrasında uygulanmakta olan Endüstriyel Uygulama Destekleme Programı özellikle Tekno Yatırım Destekleme programının yayınlanmasını müteakip gerek bütçesi gerekse de kapsamı itibarıyla cazibesi azalmış olsa da, Tekno Yatırım Destekleme Programı'na firmaların sadece bir kez başvurabilmesi ve daha düşük bütçeli endüstriyel uygulamalar için ayrı bir çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu desteğin kaldırılması konusunda bazı fikirlerde mevcuttur. Yine de yukarıda anılan sebeplerle özellikle mikro KOBİ'ler için desteğin yürürlükte kalmasının daha verimli olacağı kanaatindeyiz.

2.3.10. KOBİ Teknoyatırım Programı

Bu destek programının amacı; Ar-Ge veya yenilik faaliyetleri sonucu ortaya çıkan yeni ürün/ürünlerin üretimini ve ticarileştirilmesini amaçlayan yatırımları desteklemek suretiyle ihracatı artırmak ve ülke ekonomisine katma değer sağlamak için yapılacak yatırımlarının desteklenmesidir.

Bu program kapsamında; KOBİ Teknoyatırım Destek Programı “Teknoloji Alanları Tablosu”nda “Yüksek Teknolojili” ürünlere ulaşmak amacı ile yapılan yatırımlar 5 Milyon TL'ye kadar desteklenecektir.

Uygunluk kıstasları şunlardır⁶²:

⁶¹ KOSGEB, “Ar-Ge İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı Uygulama Esasları”, [https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Arge/2019.02.12_Ar-GE_UE-02_00\(13\).pdf](https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Arge/2019.02.12_Ar-GE_UE-02_00(13).pdf), (08.05.2019).

⁶² KOSGEB, “KOBİ Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı Uygulama Esasları”,

- Ar-Ge Projesi neticesinde ortaya çıkan,
- Teknoparklarda geliştirilen,
- Teknolojik Ürün Sertifikasına haiz,
- Doktora çalışması kapsamı projeler,
- İncelemeli paten kapsamında olan ürünler.

Teknoyatırım Destek programı kapsamında yukarıda zikredilen kıstaslar paralelinde ortaya çıkan prototipin seri üretimine yönelik makine ve teçhizat, yazılım/yayın alımı ile proje personeli giderleri karşılanmaktadır. Amaç ülkemizin önemli sorunu ar-ge ve yenilik projelerinin proje sonrası pazara çıkamayarak yapılan faaliyetin değersiz kalmasının önüne geçmektir. Bu şekilde verilen destekleme ile özel sektörün sadece bu faaliyetleri yapmanın dışında faaliyetleri gerçekleştirenlerden satın almaları ile de programa başvurusunun önü açılmış. Ticarileşme temel hedef olarak gözetilmiştir.

Proje bazında temel destek oranı % 60 olmakla birlikte yerli malı sertifikalı makine alımlarında bu orana on beş puan ilave edilmektedir. Yine proje toplamı üzerinden teminat mektubu mukabili % 25 avans uygulaması ile projenin ön finansmanı için kolaylık sağlanmaktadır.

2.3.11. Stratejik Ürün Destek Programı

Stratejik Ürün Destek Programı; KOBİ'lerin ithalatı fazla olan stratejik ürünleri üretmelerini sağlamak ve böylece teknolojik ürün üretme kabiliyetlerini artırmak, bu yöntemle dışa bağımlılığımızı artıran ithal girdi yerine yerli girdi kullanımını artırmaktır. Bu sayede sadece büyük işletmeler değil, KOBİ'ler de teknolojik ürün üretimine yönlendirilecektir.

KOBİ'ler, bu program çerçevesinde Stratejik Ürün Listesi'nde bulunan ürünleri üretmeleri amacıyla geri ödemeli 2 Milyon TL ve geri ödemesiz 3 Milyon TL olmak üzere toplam 5 Milyon TL'ye kadar desteklenmektedir.

Programın başvuru şartları şunlardır⁶³:

1. KOSGEB Veri Tabanına kayıtlı ve aktif durumda olan,

<https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/kobi-teknoyatirim/2019.01.30/KOBİ%CC%87%20Teknoyat%C4%B1r%C4%B1m%20Destek%20Program%C4%B1%20Uygulama%20Esaslar%C4%B1%20-Copy1.pdf>, (08.05.2019)

⁶³ KOSGEB, "KOBİ Stratejik Ürün Destek Programı Uygulama Esasları", https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/strateji-urun/10.04.2019/Stratejik_U%CC%88ru%CC%88n_Destek_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar%C4%B1.pdf (10.05.2019).

2. *Türk Ticaret Kanunu'nda tanımlı gerçek veya tüzel kişi statüsünde olan,*
3. *En az 1 yıldır faaliyette olan,*
4. *Stratejik Ürün Destek Programı Stratejik Ürün/Ürün Grubu Listesinde yer alan stratejik ürünleri paydaş (Kamu kurum/kuruluşu veya orta büyüklükteki işletme veya büyük ölçekli işletme) ile iş birliği yaparak üretecek, işletmeler başvuru yapabilir.*

Bu program, çalışmamız öncesi sadece bir kez ilan edilmiş olup, müracaatçı KOBİ'lerin yanına bir KOBİ üstü firma olarak müracaatına imkan verilmiştir. Bu şekilde çıkılan çağrıda yeterli müracaat toplanamamıştır.

Ancak Hamle Programı ile KOSGEB'in bu desteklemesi kapsama alınarak sadece hamle programı müracaatı safhasında yapılacak talep ile ikincil bir müracaat ve incelemeye gerek bırakılmaksızın yeniden aktive edilmiştir. Yine ticarileşme aşaması için bir partner zorunluluğu getirilmiş olmakla beraber uygulama çok daha sadeleştirilerek yatırımcıya kolaylık sağlanmıştır.

Proje bazında temel destek oranı % 60 olmakla birlikte yerli malı sertifikalı makine alımlarında bu orana on beş puan ilave edilmektedir. Yine proje toplamı üzerinden teminat mektubu mukabili % 25 avans uygulaması ile projenin ön finansmanı için kolaylık sağlanmaktadır.

2.4. TÜRKİYE BİLİMSEL VE TEKNOLOJİK ARAŞTIRMA KURUMU (TÜBİTAK) DESTEKLERİ

Türkiye'nin rekabet gücünü ve refahını artırmak ve sürekli kılmak için; toplumun her kesimi ve ilgili kurumlarla iş birliği içinde, ulusal öncelikler doğrultusunda bilim ve teknoloji politikaları geliştirmek, bunları gerçekleştirecek alt yapının ve araçların oluşturulmasına katkı sağlamak, araştırma ve geliştirme faaliyetlerini özendirmek, desteklemek, koordine etmek, yürütmek; bilim ve teknoloji kültürünün geliştirilmesinde öncülük yapmak amacıyla, tüzel kişiliğe, idarî ve malî özerkliğe sahip, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığıyla ilgili "Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu" kurulmuştur. Kurumun kısa adı TÜBİTAK'tır.

2.4.1. 1501-Sanayi Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı

Program kapsamında, yenilik tanımı çerçevesinde; yeni bir ürün üretilmesi, mevcut bir ürünün geliştirilmesi, iyileştirilmesi, ürün kalitesi veya standardının yükseltilmesi veya maliyet düşürücü nitelikte yeni tekniklerin, yeni üretim teknolojilerinin geliştirilmesi konularında yürütülen Ar-Ge nitelikli projeler desteklenmektedir.

Program kapsamında desteklenen projeler dönemsel desteklemeye esas harcama tutarına uygulanacak destek oranı ile desteklenir. Projelerin dönemsel destek oranı, temel destek oranı ve ilave destek oranlarının toplamından oluşur. Desteklenen projeler dönemsel desteklemeye esas harcama tutarına uygulanacak dönemsel destek oranı ile desteklenir. Projenin her dönemi için destek oranı sabit olmak üzere %75 olarak uygulanır.

Destek süresi proje bazında maksimum 36 ay olup, desteklenen giderler şunlardır⁶⁴:

- a) Personel giderleri,
- b) Proje personeline ait proje kapsamındaki seyahat giderleri kapsamında; uçak, tren, otobüs, gemi ile yapılan şehirlerarası ve uluslararası ekonomi sınıfı ulaşım giderleri,
- c) Alet, teçhizat, yazılım ve yayın alım giderleri,
- d) Malzeme ve sarf giderleri,
- e) Yurt içi ve yurt dışı danışmanlık hizmeti ve diğer hizmet alım giderleri
- f) Türkiye'deki üniversiteler, TÜBİTAK'a bağlı Ar-Ge birimleri, özel sektör Ar-Ge kuruluşları ve benzeri Ar-Ge kurum ve kuruluşlarına yaptırılan Ar-Ge hizmet giderleri. "Türkiye'deki üniversiteler, TÜBİTAK'a bağlı Ar-Ge birimleri, özel sektör Ar-Ge kuruluşları ve benzeri Ar-Ge kurum ve kuruluşlarına yaptırılan Ar-Ge hizmet giderleri.

2.4.2. 1507- KOBİ Ar-Ge Başlangıç Destek Programı

TÜBİTAK tarafından KOBİ'leri Ar-Ge projelerine özendirmek amacıyla, bu firmalar tarafından sunulan ilk beş projenin (ikisi ortaklı) geri ödemesiz olarak desteklenmesi üzere oluşturulmuş bir programdır. Temel destek oranı % 75 olarak belirlenmiştir. Maksimum proje bütçesi 500.000 TL'dir.

⁶⁴ TÜBİTAK, "TÜBİTAK 1501-Sanayi Araştırma Teknoloji Geliştirme Ve Yenilik Projeleri Destekleme Programı Uygulama Esasları", https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/365-3/1501_-_7_yk_islenmis_hali_-_son.pdf, 18.06.2019.

Programda aşağıdaki harcamalar kabul edilir:

- a) Personel giderleri.
- b) Proje personeline ve varsa danışmanlara ait seyahat giderleri.
- c) Alet, teçhizat, yazılım ve yayın alım giderleri;
- d) Yurtiçi ve yurtdışı danışmanlık hizmeti ve diğer hizmet alım giderleri.
- e) Ülke içindeki üniversiteler, TÜBİTAK'a bağlı Ar-Ge birimleri, özel sektör Ar-Ge kuruluşları ve benzeri Ar-Ge kurum ve kuruluşlarına yaptırılan Ar-Ge hizmet giderleri.
- f) Malzeme ve sarf giderleri.

2.4.3. 1509-Uluslararası Sınai Ar-Ge Projeleri Programı

1501 programın uluslararası pazarda uygulaması olarak geliştirilmiştir. Destek üst limiti bulunmamakta olup, destek oranı KOBİ vasfındaki firmalar için % 75 diğerleri için % 60 olarak belirlenmiştir.

2.4.4. 1511- Öncelikli Alanlar Destekleme Programı

Program kapsamında; Türkiye öncelikli alanlarında hedef ve ihtiyaç odaklı, izlenebilir sonuçları olan projelerin desteklenmesi amaçlanmaktadır. Program kapsamında sağlanacak desteklerle;

- Teknolojik yeterlilik ve bilgi birikiminin artırılması
- Mevcut yeteneklerin farklı alanlarda da değerlendirilmesi
- Özgün teknolojilerin geliştirilmesi
- Teknolojik gelişimde ivme kazanılması hedeflenmektedir.

Destek üst limiti çağrı kapsamında belirlenmekte olup, destek oranı KOBİ vasfındaki firmalar için % 75 diğerleri için % 60 olarak belirlenmiştir.

2.4.5. 1515-Öncül Ar-Ge Laboratuvarları Destekleme Programı

1515 Programı, Ar-Ge laboratuvarının kuruluş aşaması bedelinin ötesine uzanan tümleşik bir model uygulamaktadır. 1515 Programı, en fazla 10 yıllık bir süre

boyunca her bir takvim yılı için 10 milyon TL'ye kadar Ar-Ge laboratuvarı işletme masraflarının % 75'e kadarını karşılayan tümüyle hibeye dayalı finansal bir model sunmaktadır. Hibe desteğinin kapsamı şu kalemlerden oluşmaktadır: Personel giderleri, genel işletme giderleri, danışmanlık ücretleri.

Personel maliyetlerinin toplam hibe tutarı içinden karşılanabilmesi için personelin en az % 50'sinin Türk vatandaşlığına ve en az 1/3' ünün doktora derecesine sahip olması gerekmektedir.

2.4.6. 1505- Üniversite-Sanayi İşbirliği Destek Programı

Üniversite-Sanayi İşbirliği Destek Programı, firma düzeyinde katma değer yaratan, Türkiye'de yerleşik ve proje sonuçlarını Türkiye'de uygulamayı taahhüt eden sermaye şirketleri ile Yükseköğretim Kanunu kapsamında yer alan yükseköğretim kurumları, vakıf üniversiteleri, eğitim ve araştırma hastaneleri ve ilgili mevzuatında Ar-Ge yapmakla görevlendirilmiş kamu araştırma merkez ve enstitüleri ortak proje başvurusunda bulunabileceği bir destek programıdır⁶⁵.

Destek üst sınırı 1.000.000.TL. olup, destek oranı KOBİ vasfındaki firmalar için % 75, diğerleri için % 60 olarak belirlenmiştir.

2.4.7. Sanayi Tezleri Programı (SAN-TEZ)

SAN-TEZ Sanayi Tezleri Destek Programı, uygulaması Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yürütülmekte olan bir Ar-Ge destek programıdır. SAN-TEZ programı, üniversitelerdeki yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin tez konularını sanayi ve hizmet sektörü kuruluşlarının teknik sorunlarına çözüm üretmek üzere sanayiden seçmesini özendirmeyi amaçlamaktadır.

SAN-TEZ projelerinin birinci dönem son başvuru tarihi her yılın Mart ayının 15'i, ikinci dönem son başvuru tarihi ise her yılın Ağustos ayının 15'i olarak belirlenmiş olup, bu tarihlerin hafta sonuna gelmesi halinde takip eden iş günü mesai saati sonuna kadar başvurular kabul edilmektedir.

⁶⁵ TÜBİTAK, "TÜBİTAK Üniversite-Sanayi İşbirliği Destek Programı Uygulama Esasları", https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/universite_-_sanayi_isbirligi_destek_programi_uygulama_esaslari_1.pdf, 01.05.2019.

Desteklenmesine karar verilen SAN-TEZ projelerine Bakanlık tarafından uygulanan en yüksek destek oranı %75 olup, toplam proje bedelinin %25'inin kuruluş tarafından nakdi olarak karşılanması gerekmektedir. Proje bütçesi dönemler şeklinde hem Bakanlık hem de ilgili firma tarafından ortak açılan bir hesaba ilgili harcamayı yapmadan önce yatırılmaktadır. Yani hibe desteği peşin ödeme şeklinde olmaktadır.

2.4.8. 1602- TÜBİTAK Patent Destek Programı

TÜBİTAK'ın patent destek programı, patent başvuruları için sağlanan bir destek olup, Türkiye'deki ulusal ve uluslararası patent başvurularının artırılması, bu başvuruların teşviki yoluyla patentli ürün sayısının artırılmasını hedeflemektedir.

Patent destek programı kapsamında, Türk Patent ve Marka Kurumu'na (TPMK), Dünya Fikri Haklar Örgütü'ne (WIPO), Avrupa Patent Ofisi'ne (EPO), Japonya Patent Ofisi'ne (JPO), Amerika Birleşik Devletleri Patent ve Marka Ofisi'ne (USPTO) yapılacak olan patent başvuruları desteklenmektedir. Ancak sadece incelemeli sisteme göre yürütülecek olan patentlerin desteklendiğini belirtmek gerekir. Böylece gerçekten buluş değeri olan patentlerin teşvik edilmesi sağlanmaktadır. Teşvik sisteminden tüm Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları veya ülkemizde yerleşik olan şirketler, üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları bu uygulama esasları kapsamında öngörülen desteklerden faydalanabilmektedirler. Kanuni ve iş merkezi yurtdışında bulunan işletmelerin dar mükellefiyet statüsündeki Türkiye'de yerleşik temsilcilik ve şubeleri ile vakıflar (kanunla kurulmuş vakıflar hariç), dernekler ve bunların iktisadi işletmeleri bu program kapsamında destek başvurusu yapamamaktadırlar.

2.4.9. 1005- Ulusal Yeni Fikirler ve Ürünler Araştırma Destek Programı

Programın amacı; ülkemizde ihtiyaç duyulan, teknolojik dışa bağımlılığımızı azaltacak ve/veya ülkemizin rekabet gücünü artıracak ulusal/uluslararası yeni bir ürün/süreç/yöntem/model geliştirme amacına yönelik uygulamalı araştırma ve/veya deneysel geliştirme projelerinin desteklenmesidir.

Proje süresi maksimum 18 ay, proje destek üst sınırı 300.000 TL' dir. Toplantılara katılma ve çalışma amaçlı seyahatlerde sınır, 30.000 TL olarak belirlenmiştir. Ayrıca proje çıktı ve sonuçların paylaşımı ve yayılımı desteği 7.500 TL'dir. Programa yılın her zamanı başvuru yapılabilir. Başvuran projeler 4 aylık bir değerlendirmeye alınır.

2.4.10. 1007- Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Destekleme Programı

Kamu kurumlarının Ar-Ge ile giderilecek ihtiyaçlarının karşılanması ya da sorunlarının çözümüne yönelik projeleri desteklemektir. Proje süresi en fazla 48 ay olup, proje bütçesi üst limitleri çağrı sürecinde belirlenmekte olup çağrı konusuna ve kapsamına göre değişmektedir. Proje başvuruları çağrılı sistem ile alınmakta olup 2 aşamalı olarak değerlendirilmektedir.

2.5. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI DESTEKLERİ

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın verdiği teşvikler, ülkemiz sanayisinin teknolojik alt yapısını kuvvetlendirmek suretiyle, uluslararası rekabet gücünü artırmayı hedeflemektedir. Bakanlığın verdiği destekler şunlardır:

2.5.1. Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın bu programında amaç; Türkiye ekonomisinin küreselleşme sürecinde uluslararası rekabet gücü artırmak için devlet, vakıflar veya uluslararası fonlar aracılığıyla desteklenen sanayiye yönelik Ar-Ge ve yenilik projeleri sonucunda ortaya çıkan teknolojik ürünler veya öz kaynaklarla yapılan Ar-Ge faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan patentli teknolojik ürünlere yönelik Türkiye'deki gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılacak yatırımların desteklenmesidir. Bu programın uygulaması KOBİ vasfındaki firmalar için KOSGEB'e devredilmiş ve çalışmamızda "KOSGEB Destekleri" başlığı içerisinde incelenmiştir.

Projeler teknik ve mali açıdan konunun uzmanı akademisyenler tarafından değerlendirilmektedir.

2.5.1.1. Makine ve Teçhizat Desteği

Program; mikro işletmeler (3 Milyon ciro, 10 çalışan), küçük işletmeler (25 Milyon ciro, 50 Çalışan), orta büyüklükteki işletmeler (125 Milyon ciro, 250 çalışan), büyük ölçekli işletmeler (KOBİ vasfı dışı, 125 Milyondan fazla ciro, 250'den fazla çalışan) için ayrı oranlar ihtiva edecek şekilde düzenlenmiştir.

Destek tutar ve oranları şu şekilde belirlenmiştir: Mikro işletmelerin en fazla 8.000.000 TL'ye kadar olan başvuruları kabul edilmekte olup, yurt dışı satınalmalarda %60, yerli sertifikalı mallarda %80 desteklenmektedir. İşletme küçük ise maksimum 7 Milyon TL, yurt dışı satınalmalarda %50, yerli sertifikalı mallarda %70 destek verilmektedir. Orta büyüklükteki işletmelerde üst limit 6 Milyon TL olup yurt dışı satınalmalarda %40, yerli sertifikalı mallarda %60 ; ölçeği bunlardan fazla olan firmalarda en fazla 3 Milyon TL, yurt dışı satınalmalarda %10, yerli sertifikalı mallarda %30 desteklenmektedir.

2.5.1.2. İşletme Gideri Desteği

Büyük firmalar hariç olmak üzere bunların dışındaki firmalara, ilave olarak bir yıl süre ile enerji, personel, kira gideri (%75) desteklemesi yapılmaktadır. Yine burada yasa koyucu KOBİ ölçeğindeki firmalar için pozitif bir ayrımcılık yaparak bu firmaların teknolojik yatırımlara kanalize olmasını hedeflemektedir.

2.5.2. Özel Sektör Ar-Ge ve Tasarım Merkezleri

5746 sayılı Kanun ile Ar-Ge ve tasarım merkezi kurulması kapsamında firmalara sağlanan teşvik ve muafiyetler şunlardır⁶⁶:

- *Ar-Ge ve Tasarım İndirimi,*

⁶⁶ Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Özel Sektör Ar-Ge ve Tasarım Merkezleri, Güncelleştirilmiş Basım, <https://agtm.sanayi.gov.tr/Agm/Yayinlar>, (14.04.2019).

- *Gelir Vergisi Stopaj Teşviki,*
- *Sigorta Prim Desteği,*
- *Damga Vergisi İstisnası,*
- *Gümrük Vergisi Teşviki,*
- *Siparişe Dayalı Ar-Ge ve Tasarım Faaliyetleri İstisnası,*

Ar-Ge merkezleri için asgari on beş, tasarım merkezleri için en az on personel çalıştırılması gerekmektedir. Türkiye'nin 2023 hedefleri arasında toplam ar-ge ve tasarım merkezi sayısının beş bin adede çıkarılması hedeflenmektedir.

Bu merkezler hizmet verdikleri ana firmaların bünyesinde kurulabileceği gibi ayrı bölümler halinde de kurulabilir. Ancak ilgili personelin vergi avantajları nedeni ile diğer personelden bağımsız olarak puantajlarının izlenmesi ve bildirilmesi gerekmektedir.

2.5.3. Kümelenme Destek Programı

Programı kapsamında Bakanlıkça hibe şeklinde sağlanacak mali destek, 5 yıl için 25 milyon TL'dir. Sağlanacak geri ödemesiz destek oranı, her bir iş planı tamamlandığında iş planı toplam bütçesinin % 50'sini, her bir destek kalemi bazında ise %75'ini geçemez.

Kümelenme Destek Programı'nın hedefleri aşağıdaki gibidir⁶⁷:

- *Türk sanayisinin rekabet edebilirliğinin, yenilikçiliğinin ve verimliliğinin yükseltilmesi,*
- *Küresel ihracattan daha fazla pay alınması,*
- *Ağırlıklı olarak yüksek teknolojili ürünlerin üretilmesi,*
- *Nitelikli işgücüne sahip ve aynı zamanda çevreye ve topluma duyarlı bir sanayi yapısına dönüştürülmesi.*

⁶⁷ Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı "Kümelenme Destek Programı Uygulama Usul ve Esasları", <https://kumelenme.sanayi.gov.tr/icerik/usulesaslar.pdf> (15.05.2019).

2.5.4. Emlak Vergisi Muafiyeti

1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu’nun 5’inci maddesi (f) fıkrasına göre Organize sanayi bölgelerindeki binalar inşalarının sona erdiği tarihten itibaren sınırsız süre ile emlak vergisinden muaftır.

2.5.5. Bina İnşaat Harcı ve Yapı Kullanma İzni Harcı İstisnası

2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu’nun 80. maddesine göre; Organize Sanayi Bölgelerinde yapılan yapı ve tesisler bina inşaat harcı ve yapı kullanma izni harcından müstesnadır.

2.5.6. Tevhid ve İfraz Harcı İstisnası

Belediye Gelirleri Kanunu uyarınca OSB’lerde bulunan araziler ve YTB sahibi firmaların yatırım yapacakları arsaların birleştirme ve terk işlemleri harçlardan muaftır.

2.5.7. Yapı Denetim Ücreti İndirimi

Yapı Denetimi Kanunu uyarınca; yapı denetim kuruluşlarına ödenecek hizmet bedeli Organize Sanayi Bölgeleri onaylı sınırı içerisinde yer alan tüm yapılar için %75 indirimli uygulanmaktadır.

2.5.8. Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi

Kısa adıyla “Hamle” programı, özellikle büyük ölçekli yatırımların Desteklenmesi Programının kaldırılması ile birlikte özellikli ve nitelikli projelerin özel teşviklerle desteklenmesi ihtiyacının alt yapısı oluşturulmuştur.

Program ile güdülen temel amaç, ülkemizde orta-yüksek ve yüksek teknoloji seviyeli sektörlerdeki katma değeri yüksek ürünlerin bu sektörlerin gelişimi için

kritik önemi haiz ürünlerin ve özellikle bunlardan ithalat girdisi yüksek olan ürünlerin üretimine yönelik yatırımları özendirmektedir.

Programın amacı⁶⁸, (1) Program Türkiye’de katma değerli üretimin artırılması amacı doğrultusunda, Bakanlık ve bağlı/ilgili kuruluşları tarafından sağlanan destek ve teşviklerin orta-yüksek ve yüksek teknoloji seviyeli sektörlerle yoğunlaştırılmasına yönelik özel bir programdır. Programda, Türkiye için kritik öneme sahip ve gelecek potansiyeli yüksek ürünlerin ülke içinde üretim kapasitesinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda, Bakanlık tarafından ithalat bağımlılığının azaltılması, rekabet yoğunlaşması, yurt içi üretim yetkinlikleri, küresel talebin gelişim trendi, gelecek potansiyeli gibi çeşitli kriterler göz önünde bulundurularak belirlenen Öncelikli Ürün Listesine yönelik olarak Bakanlık tarafından sağlanan yatırım teşvikleri ile KOSGEB ve TÜBİTAK tarafından sağlanan proje desteklerinin tek pencere mekanizması ile sunulması öngörülmektedir. Ülkemizin ihtiyaç duyduğu teknolojik gelişime katkı sağlayacak yatırım projelerinin, uçtan uca bir yönetim ve destek modeli ile Program kapsamında hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.

(2) Birinci fıkra hükümleri doğrultusunda, Bakanlık ve bağlı/ilgili kuruluşlarının sağladığı destekler; bu desteklerin orta-yüksek ve yüksek teknoloji ürünlerine yönelik olarak verimli ve etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak üzere, Bakanlık uhdesinde yer alan Program Portalı üzerinden tek pencere mekanizması ile yürütülür.

(3) Program kapsamında tanımlanan destekler, Öncelikli Ürün Listesindeki ürünlerin üretilmesine ilişkin yatırım projelerine münhasıran kullandırılır.

(4) Program kapsamında başvuru, değerlendirme ve izleme süreçlerine dair bilgi akışı ve iletişim, Program Portalı vasıtasıyla program yönetim ofisi tarafından sağlanır.

(5) Program yönetim ofisi yatırımların hayata geçirilmesini kolaylaştırmak amacıyla yatırımcılara bilgi ve destek sağlayabilir.

(6) Program amacına uygun yatırım projeleri için AR-GE, ticarileşme, yatırım ve üretim süreçlerinden ilgili proje başvurusu kapsamında Komite tarafından gerekli ve uygun görülenlerin tamamını kapsayacak şekilde uçtan uca destek sağlanır.

(7) Program kapsamında desteklenecek yatırım projelerinde; yatırımcının, üretilecek ürünün potansiyel bir alıcısı ile proje paydaşı olarak geliştirme sürecinde ve ürüne yönelik talep konusunda işbirliği yapması beklenir.

Başvurular iki aşamalı (ön başvuru ve kesin başvuru) olarak alınacak olup Başvuruların yapılacak Program portalına (e-imza ile erişim için öncelikle T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’na bağlı Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü nezdinde yetkilendirme işlemi yapılması gerekmektedir (Halihazırda E-TUYS yetkilendirmesi olan firmalar için Yetkilendirme işleminin yapılması gerekli değildir). Başvurusu yapılan yatırım projelerinin toplam proje büyüklüğü (proje kapsamında öngörülen ar-ge ve yatırım harcamalarının toplam tutarı) 10 Milyon

⁶⁸ “Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı Uygulama Esasları Tebliği” 18 Eylül 2019 tarih 30892 sayılı Resmi Gazete

TL'den daha az olamaz. Program kapsamında belirlenen öncelikli ürün listesi, Ek 4'de verilmiştir.

Hamle programı desteklerin tek elde toplanmasının yatırımcıya sağlayacağı fayda konusunda en çarpıcı ve en güzel örneklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu program sayesinde www.hamle.gov.tr adresinden yapılacak tek bir müracaat ile eğer proje içerisinde ar-ge safhası bulunmakta ise TEYDEB'in vermiş olduğu ar-ge desteğine ikincil bir müracaata gerek kalmaksızın bu portal üzerinden müracaat edilebilecektir.

TUYSGM'nün sunmuş olduğu e-tuys portalı da burada kapsam altına alınmış hatta e-tuys portalına kayıtlı olan firmaların tekrar bir yetkilendirme yapmasına gerek bırakılmaksızın bu portal üzerinden Yatırım Teşvik belgesi müracaatına imkan tanınmıştır. Burada çarpıcı olan YKT tutarının %200 olarak hesaplanması, faiz desteğinin 8-10 puan bandında uygulanması, SPİHD'nin on yıl süre ile uygulanması yanında yatırımcıya nitelikli personel ve kamu alım garantisi gibi bu güne değin YTB kapsamında verilmeyen destek mekanizmalarının da ilk defa uygulanacak olmasıdır.

Ayrıca KOSGEB'in sunmuş olduğu Stratejik ürün Yatırım Programı'nda yine bu başlık altında ayrıca müracaata gerek bırakmayan bir destek mekanizması olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylelikle yatırımcının 10 Milyon TL tutarında yapacağı yatırıma 2 Milyon TL hibe, 3 Milyon TL sıfır faizli kredi ile finansman olanağı tanınmıştır.

Aynı bakanlık bünyesindeki üç kurumun (Ekonomi Bakanlığı'nın lağvedilmesi ile TUYSGM'de Sanayi Bakanlığı'na bağlanmıştır.) Tek merkezden müracaat ile koordine olarak çalışması ülkemizde ilk defa gerçekleştirilen bir uygulamadır ki olumlu kazanımlar sunacağı kanaatindeyiz.

Çalışmamızın hazırlığı döneminde bu çağrı ilanda olup, henüz sadece ön müracaatlar kabul edildiğinden uygulama sonucu ortaya çıkabilecek olumlu ve/veya olumsuz durumlar hakkında çalışmamızda sonuç sunulamamıştır.

2.6. KALKINMA AJANSLARI DESTEKLERİ

Kalkınma Ajansları bölgeler arası gelişmişlik düzeylerinin dengelenmesi amacı ile ilk etapta Kalkınma Bakanlığı bünyesinde kurulmuş, daha sonra Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçiş ile birlikte Kalkınma Bakanlığı'nın lağvedilmesi ile ajanslar Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren yönetim kurulunda resmi ve özel sektör temsilcilerinin olduğu özerk yapılardır.

Kalkınma Ajanslarının görevi, özel sektör ve STK'lar arasında işbirliğini destekleyerek yerelde sektörel bazda alt yapı ve üst yapı yatırımlarının desteklenmesidir. Ülkemizde halihazırda faaliyette bulunan 26 adet Kalkınma Ajansı mevcuttur. Ajanslar bölge nüfus yoğunluğuna göre, nüfus kesafeti yoğun illerde tek bir kurum iken, nüfus kesafeti düşük olan illerde birden fazla ili kapsayan kuruluşlar olarak teşekkül ettirilmişlerdir.

Örneğin İzmir ilinde İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA), Aydın, Muğla Denizli illerinde üç ilde faaliyette bulunan Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA), Manisa Kütahya, Afyon, Uşak illerinde dört ilde faaliyette bulunan Zafer Kalkınma Ajansı (ZEKA) bulunmaktadır. Her ne kadar ajans genel sekreterlikleri bu illerden birinde bulunsun da, diğer illerde temsilcilikler vasıtası ile faaliyette bulunmaktadır.

Kalkınma Ajanslarının görevleri 15.7.2018 tarih ve 4 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde düzenlenmiştir⁶⁹.

Ajanslar dönemsel çağrılar vasıtası ile desteklerini açıklamaktadırlar. Çağrılar bölge ve düzeylerin ihtiyaçlarına göre bölgesel kalkınma kurullarının tavsiyeleri doğrultusunda yönetim kurulları tarafından ilan edilmektedir. Ajanslara yönetim Kurullarına ket illerde ilgili ilin valisi, birden fazla ili kapsayan illerde ilgili illerin valileri sırası ile başkanlık etmektedirler. Yönetim kurulları özel ve kamu kurum kuruluşlarının temsilcileri arasından seçilmektedir.

Ajanslar hem kamu kurumu ve STK'lar için hem de özel sektör kuruluşları için çağrıya çıkabilmekte çağrıda temel destek oranı en fazla % 50 (hibe) olmakla birlikte bu oran yönetim kurulu kararı ve uygun başvuru bütçelerine göre daha

⁶⁹ "4 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi", 15/7/2018 tarih ve 30479 sayılı RG.

aşağıya çekilebilmektedir. Projeleri bağımsız değerlendiriciler puanlamakta ancak nihai destek kararı yönetim kurulu kararı oluru ile ilan edilmektedir.

Ajans çağrı içerik ve destek kapsamı;

- 1- Faydalanıcı kuruluşlar: Özel Sektör veya Kamu Kuruluşları için ayrı ayrı çağrı ilanına çıkılabilmektedir.
- 2- Çağrı kapsamı: Her çağrı için kalkınma kurulu önerisi ile çağrıya özel öncelikler belirlenebilmektedir. Doğrudan yatırım faaliyetleri yanında, ar-ge ve ür-ge faaliyetleri ile kamu için alt yapı ve bilimsel kaynak oluşturulma çalışmaları destek kapsamındadır.
- 3- Destek Oranı: Projeler en fazla % 50 hibe oranı ile desteklenmektedir.
- 4- Proje İncelemesi: Projeleri bağımsız değerlendiriciler değerlendirmektedir.
- 5- Çağrı Dönemleri: Çağrılar belirli bir takvime bağlı değildir.
- 6- Proje Süresi: Çağrılar ile ilan edilmektedir.
- 7- Başvuru: KAYS bilişim portalı üzerinden yapılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK TEŞVİK SİSTEMİNİN DÖNEMSEL VE MALİYE POLİTİKASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türk teşvik sistemi geçmişten günümüze uygulamalarıyla önemli sonuçlar doğurmuştur. 2012 yılından itibaren uygulanmakta olan yeni yatırım teşvik sistemi ve bunun yanında ihracat teşvikleri ve KOSGEB destekleri de sürekli olarak yenilenmiştir. İkinci bölümde bu konulara ana hatları ile yer verilmiştir. Bu bölümde ise Türk teşvik sistemi dönemler itibariyle değerlendirilerek, maliye politikası yönü ile incelenecektir.

3.1. TÜRK TEŞVİK SİSTEMİNİN DÖNEMSEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu kısımda Türk teşvik sistemi, öncelikle Türkiye'nin piyasa ekonomisine geçiş yönünde önemli adımlar attığı 1980 yılı baz alınarak “1980-2000 Dönemi” ve daha sonra da “2000 Sonrası Dönem” olarak iki başlık altında incelenecektir.

3.1.1. 1980-2000 Döneminde Türk Teşvik Sistemi

Türk teşvik sistemi özellikle 1980'li yıllardan itibaren önemi değişikliklere uğramıştır. 80'li yılların ilk yarısında, doğrudan ihracata yönelik özendirici nakdi teşvikler sağlanırken, 80'li yılların ikinci yarısından itibaren bu teşvikler yatırımlara kaydırılmıştır. Ancak, gerek kamu gelir-gider dengesindeki sorunların, gerekse Dünya Ticaret Örgütü, Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği gibi uluslararası kuruluşlara karşı olan yükümlülüklerin etkisiyle doğrudan nakdi teşvik araçları son yıllarda bazı istisnalar dışında uygulamadan kaldırılmış ve özel seçici teşvik politikası bırakılarak vergisel teşviklerin ağırlıklı olduğu genel teşvik uygulamasına geçilmiştir⁷⁰.

⁷⁰ Güzide Candan Tatar ve Volkan Yurdadoğ, “Türkiye’de Maliye Politikası Aracı Olarak Teşvik Politikaları”, **Pamukkale Üniversitesi SBE Dergisi**, Sayı 27, Mayıs 2017, s.168.

1980 yılından 2000'li yıllara kadar benimsenen sanayileşme stratejisiyle beklenen, dış ticaret ve ihracatın dayandığı sanayi kesimlerine daha fazla kaynak aktarmak, yatırımların artması ve teknolojik değişimle birlikte, uluslararası piyasalarda sınai mamullere rekabet gücü sağlamaktır. Bu dönemde bu hedeflerin yeterince gerçekleştiğini söylemek güçtür. Genel ekonomik durumun, yani yüksek enflasyon, yüksek faiz gibi faktörler, imalat sanayinin beklenen düzeyde yapısal değişim gerçekleştirmesini önlemiş veya geciktirmiştir⁷¹.

Bu dönemde önemli bir gelişme, 1986 sonrası uygulanan parasal teşviklerin yatırımlarda sağladığı artıştır. Hibe şeklinde geri ödemesiz KKDP uygulamasıyla KÖY'de, organize sanayi bölgelerinde, turizm, eğitim, sağlık ve özel önem taşıyan sektörlerde sabit yatırımın yaklaşık yüzde 35-60'ı oranında devlet finansmanının sağlanması bu bölge ve sektörlerde yatırımları cazip hale getirerek yatırım artışında önemli rol oynamıştır⁷². Aynı dönemde geri kalmış veya gelişmekte olan bölgelere önemli miktarda kaynak aktarılmıştır. Ancak çok cazip teşviklerin gelişme alt yapısı ciddi hazırlanmadan uygulamaya konması sonucu geri kalmış bölgelerin yapısına uygun sanayinin oluşturulmasında ve yatırımcıların bu bölgelere cezbedilmesinde yeterli olmamıştır⁷³. Yine bu dönemde katma değeri yüksek ve teknoloji yoğun yatırımlara yönelik bir teşvik politikası uygulandığını söylemek mümkün değildir.

Türkiye'de 1980-2000 döneminde verilen teşviklerin il bazındaki mekânsal dağılımı incelendiğinde, teşviklerin iller arasında son derece eşitsiz dağıldığı görülmektedir. Gerçekten de, Türkiye'nin bu dönemde uyguladığı dışa açık ekonomik politikalarda yaşanan değişimlerin bir sonucu olarak genelde sanayinin, özelde de yatırım teşviklerinin mekânsal dağılımına ilişkin başlıca beş eğilim/örüntü göze çarpmaktadır⁷⁴: İlk olarak, İstanbul, İzmir, Ankara ve Adana gibi sanayinin yoğunlaştığı ve hizmet sektörünün kent ekonomisinde belirleyici olduğu büyük metropol kentlerin bulunduğu iller teşviklerden aslan payını almaktadır. İkinci mekânsal örüntü, Türkiye'nin geleneksel sanayi bölgelerine

⁷¹ Mustafa Duran, Türkiye'de Uygulanan Yatırım Teşvik Politikaları, Hazine Müsteşarlığı, Araştırma ve İnceleme Dizisi:19, Ankara, 1998, (1968-1998), s.145.

⁷² Duran, s.188.

⁷³ Duran, s.191.

⁷⁴ Nuri Yavan, "Türkiye'de Yatırım Teşviklerinin Bölgesel Belirleyicileri: Mekânsal ve İstatistiksel Bir Analiz", *Coğrafi Bilimler Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 1, 2012, s.16-18.

komşu olan veya bu bölgelerin hemen çevresinde yer alan illerin verilen teşviklerden çok yüksek oranda paya sahip olmasıdır. Kendi iç dinamiklerinden ziyade, komşu oldukları illerden sanayinin çevreye taşması ile hızlı bir büyüme performansı yakalayan bu iller, İstanbul'un çevresinde yer alan Kocaeli, Sakarya, Bursa, Tekirdağ ve Kırklareli; İzmir'in hinterlandında yer alan Manisa ile Adana'nın hinterlandında yer alan Mersin ve Hatay'dır. Bu iller verilen teşviklerin %17'sini almışlardır. Üçüncü mekânsal örüntü, geleneksel sanayi merkezleri ile bu merkezlere komşu olan bölge illerin (Denizli, Gaziantep, Kayseri, Çorum, Kahramanmaraş ve Konya gibi) teşviklerden önemli ölçüde pay (yaklaşık %13 oranında) almasıdır. Kendi içsel kaynaklarına dayalı, esnek üretim teknolojilerini kullanarak ve belirli sektörlerde uzmanlaşarak/kümelenerek "yeni sanayi odağı" olarak ortaya çıkan bu illere verilen teşviklerin büyük bölümünün imalat sanayisine gittiği görülmektedir. Dördüncü mekânsal örüntü, bir turizm teşvik bölgesinin varlığına işaret etmektedir. Burada özellikle Antalya ve Muğla'nın muazzam miktarda teşvikli yatırım aldığı dikkati çekmektedir. Beşinci mekânsal örüntü, Bolu, Siirt ve Bilecik illerinin kişi başına düşen teşvik sayısı bakımından ilk 5 il içinde yer almasıdır. Bu durum sözkonusu üç ilin kısmen görece az nüfuslu olmasından, kısmen de belirli sektörde yoğunlaşmasından kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak, teşviklerin il bazındaki mekânsal dağılımı ile Türkiye'de ekonomik faaliyetlerin ve sanayinin mekânsal dağılımının birbirine paralel bir gelişme gösterdiği görülmektedir. Buna göre genel olarak gelişmiş bölgeler teşviklerden en büyük payı alırken, az gelişmiş bölgeler en az payı almaktadır.

Sonuç olarak 1980-2000 yılları arasında uygulanan teşvik politikalarının bölgesel dengesizlik sorununu azaltmada yetersiz olduğu, gelişmişlik düzeyi açısından daha geride olan bölgelerde daha çok devlet teşviki verilmesi gerekirken, teşviklerin daha çok gelişmiş bölgelere yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum teşvik politikalarının bölgesel dengesizliği azaltma amacıyla kullanılması hedefiyle tezat oluşturmaktadır.

3.1.2. 2000 Sonrası Dönemde Türk Teşvik Sistemi

Türkiye’de 2000 sonrası dönemde uygulanan teşvik politikalarında, AB mevzuatına uyumun ve OECD gibi uluslararası kuruluşların üye ülkelere yönelik düzenlemelerinin etkisini görmek mümkündür.

2001 yılında Türkiye’de yatırım ortamının iyileştirilmesi amacıyla, Cumhurbaşkanı’na bağlı Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK) kurulmuştur. Kamu (Cumhurbaşkanı yardımcısı, bazı bakanlar, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanı, Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi Başkanı) ve özel sektör temsilcilerinden (TOBB, TİM, TUSİAD, YASED, MÜSİAD, DEİK) oluşan Kurul, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne geçiş sonrası yeniden yapılandırılmış ve YOİKK’in çalışma usul ve esasları 818 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile belirlenmiştir. Kurul, çalışmalarını 8 ayrı çalışma grubu üzerinden yürütmektedir. Bu gruplardan biri de Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın sorumlu olduğu “Vergi, Finansman ve Teşvikler” çalışma grubudur.

YOİKK, 2018 yılında 2019-2020 Eylem Planı’nı yayınlanmıştır. Bu eylem planında teşviklere ilişkin olarak belirlenen 4 eylem önerisi şu şekildedir⁷⁵:

- a. Devlet destek ve teşvik süreçlerinin takip edileceği e-devlet çatısı altında bir merkezi yönetim bilgi sistemi geliştirilmesi, tüm başvuruların bu sistem üzerinden alınması ve sonuçlandırılması,
- b. Teşvik sisteminin bütüncül bir yaklaşımla yeniden değerlendirilmesi,
- c. Küresel sürdürülebilir yatırım akımlarından firmalarımızın daha fazla pay almasının teşvik edilmesi,
- d. Yüksek teknoloji üreten milli firmalara finansman sağlayacak risk sermaye fonu oluşturulması.

Söz konusu eylem önerilerinden ilk ikisi için öngörülen tarih 2019 yılı Aralık ayı iken, son iki eylem önerisi için ise 2020 yılı Eylül ayı olarak belirlenmiştir. Yine Eylem Planı kapsamında ilk eylem önerisiyle ilgili olarak; devlet destek ve teşvik süreçlerinin takip edileceği e-devlet çatısı altında bir merkezi yönetim bilgi sistemi geliştirilmesi, tüm başvuruların bu sistem üzerinden

⁷⁵ Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK) Eylem Planı, Ağustos 2018, s.7-9.

alınması ve sonuçlandırılması ve yerelde bu sistemin yönetilmesini sağlamak üzere koordinasyon ofisleri kurulması ve elektronik ortamda işlemleri takip etme sıkıntısı yaşayanlara destek olunması, yerelde tek bir ofisten tüm destek ve teşvik başvurularının yapılabilmesi ve takip edilmesinin sağlanması çözüm önerisi olarak sunulmaktadır. İkinci eylem önerisiyle ilgili olarak da; mevcut teşvikler için etki analizi çalışması yapılması ve atıl uygulamaların kaldırılması, vergi değişikliğine yönelik öngörülebilirlik sorunun aşılması için yatırımcının yatırım teşviki için başvurduğu tarihte mevcut vergilerin yıllık tutarındaki artışın 3 yıl süreyle yatırımın belirli bir bölümünü aşması halinde aşan kısım kadar vergi iadesi yapılması, Ar-Ge ve kurumlar vergisi indirimi uygulamaları dahil olmak üzere, vergi indirimine yönelik teşviklerin “vergi öncesi raporlamaya etki edecek şekilde” düzenlenmesi, tevsî yatırımdan elde edilen kazancın oranlama yoluyla tespiti sırasında toplam sabit kıymet olarak “amortisman sonrası net tutar”ın dikkate alınması, kamu tarafından verilecek proje destekleri ve/veya teşviklerin, katma değeri yüksek ve rekabet gücüne sahip yatırımları tespit etmesini mümkün kılacak objektif ve somut bir kriter setinin (proje bazlı teknik değerlendirme kriterleri) ve değerlendirme modelinin geliştirilmesi ve bu kapsamda nakit desteğin sağlanması, teşvik sisteminin, tevsî yatırımlara yönelik vergi indirimlerinin daha makul süreler içinde kullanılabilmesine imkân tanınması, özel sektörün indirimli kurumlar vergisinden yararlanmasını sağlamak amacıyla; Kurumlar Vergisi’nin diğer vergi, prim vb. gibi yükümlülüklerden mahsup edilmesini sağlayacak bir uygulama geliştirilmesi, yurt dışında uygulanan transfer edilebilir yatırım indirimi mekanizmasının Türkiye’de uygulanmasının sağlanması (yatırım indiriminin yatırımcılara ve grup şirketlerine transfer edilebilir olması alternatifi de değerlendirilerek) önerilmektedir⁷⁶.

Nitekim TC. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından 2019 yılı Temmuz ayında yayınlanan “On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)”nda da; YOİKK Eylem Planı’na uygun olarak Türk teşvik sistemiyle ilgili şu hedeflere yer verilmiştir:

Maliye Politikasına İlişkin “Politika ve Tedbirler” kapsamında⁷⁷;

⁷⁶ Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK) Eylem Planı, Ağustos 2018, s.7-9.

⁷⁷ On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), TC. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Temmuz 2019, s. 46.

- Teşvik, destek ve sosyal yardım uygulamaları gözden geçirilerek etkin olmayan uygulamalar kaldırılacak, Plan öncelikleri çerçevesinde yapısal düzenlemeler yapılacaktır.

- Katma değerli üretim alanlarında rekabet avantajı sağlayacak, yatırım dönemine odaklanmış, esnek, nakit bazlı teşvikleri de içeren yeni bir teşvik sistemi kurulacaktır.

- Vergisel teşvikler tüm iktisadi ve sosyal etkileriyle birlikte değerlendirilecek, vergi harcaması nitelikli düzenlemeler gözden geçirilerek etkin olmayanlar kademeli olarak kaldırılacaktır.

- Mevcut teşvik ve destek programları gözden geçirilerek, mükerrerlik arz eden teşvik ve destekler Plan hedefleri doğrultusunda sadeleştirilecektir.

Sanayi Politikaları'na ilişkin "Politika ve Tedbirler" kapsamında⁷⁸;

- KOSGEB desteklerinden imalat sanayiine ayrılan pay kademeli olarak yüzde 75'e, öncelikli imalat sanayii sektörlerine ayrılan pay ise yüzde 50'ye çıkarılacaktır. Destekler yalınlaştırılacak, hibe yerine faizsiz, uzun vadeli, geri ödemeli destek modellerine kademeli olarak geçilecektir.

- Yatırım teşvik sistemi kapsamında, öncelikli sektörlerde belirlenecek ürünlerin üretimine yönelik bankalar tarafından kullanılan yatırım kredilerinde ilave destek sağlanacaktır.

"Teşvik ve Desteklerin Etkin Kullanılması" kapsamında⁷⁹;

- Teşvik ve destek programlarının etkinliğinin ölçülmesi, mevzuatın sadeleştirilmesi, teşvik ve destek uygulamalarında Planın öncelikli sektör ve alanlarına göre tasarımların yapılması sağlanacaktır.

- Programların etkinliğinin analiz edilmesi amacıyla değerlendirme ve etki analizi çalışmaları gerçekleştirilecek, yapılan etki analizleri düzenli olarak Sanayileşme İcra Kuruluna sunulacaktır.

- Programlara ilişkin mevzuat gözden geçirilerek sadeleştirilecek, mükerrer teşvik ve destekler kaldırılarak, öncelikli sektör ve alanlar ile ölçek büyütme hedefi esas alınarak mevzuat bütüncül ve etkin hale getirilecektir.

⁷⁸ On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), s. 58.

⁷⁹ On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), s.64-67.

- Programların uygulama süresi, bütçesi ve hedefleri belirlenecek, programlardaki değişiklikler süre sonunda etki analizi çerçevesinde gerçekleştirilecektir.

- Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı kapsamında öncelikli sektörlerdeki yatırımlar Ar-Ge, tasarım, yatırım, üretim, pazarlama ve ihracat süreçlerinin tamamını içerecek şekilde ürün odaklı olarak desteklenecektir.

- Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı kapsamında öncelikli sektörlerde desteklenecek ürünler stratejik öncelik, teknolojik gelişmişlik seviyesi, gelecek potansiyeli, teknolojik gelişime etki seviyesi, cari açığa etkisi, teknik yeterlilik ve yetkinlik, yerli üretim kriterleri çerçevesinde belirlenerek ilan edilecektir.

- Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı uçtan uca bir destek mekanizması şeklinde hayata geçirilecektir. Program kapsamında, Ar-Ge ve yatırım destekleri ile vergi teşvikleri tek pencere üzerinden sağlanacaktır. Yatırımların sürdürülebilir yüksek katma değer üretmesini temin etmek amacıyla, işletme dönemine dair finansman paketleri, ihracat destekleri gibi tamamlayıcı unsurlar da Program kapsamına dâhil edilecektir.

- Program kapsamındaki yatırımlara ilişkin süreçler takip edilerek yatırımcıların karşılaştığı sorunlar çözülecektir.

- Mevcut yatırım teşvik sistemi gözden geçirilerek etkili ve rekabetçi hale getirilecektir. Bu kapsamda esnek, etkisi ölçülebilir, nakit bazlı teşvikleri de ihtiva eden bir sistem oluşturulacaktır.

- Yatırım teşvik sistemi öngörülen öncelikli sektörlerin ihtiyaçları çerçevesinde yenilenecek ve Plan dönemi boyunca yatırım kararlarının öngörülebilirliğini sağlamak için değişmeden uygulanacaktır.

- Yatırım teşvik sistemi kapsamındaki öncelikli sektörlerdeki ana ve yan sanayi yatırımlarında hibe desteği yatırımın tamamlanma seviyesiyle orantılı şekilde yatırım döneminde sağlanacaktır.

- İl içerisindeki ilçe gelişmişlik düzeyleri de dikkate alınarak mevcut teşvik sistemi kapsamında bölgesel desteklerden yararlanacak yatırım konuları kümelenme anlayışına uygun olarak yeniden tasarlanacaktır.

- Mevcut yatırım teşvik sisteminde yatırımcıya sunulan sabit teşvik paketleri yerine yatırımcının ihtiyaç duyduğu destekten yararlanabileceği esnek bir sistem hayata geçirilecektir.

- Yatırım teşvik uygulamaları kapsamında yatırım teşvik belgesine sahip yatırımcılara arz edilecek Hazine taşınmazı sayısı artırılacaktır.

- İmalat sanayi sektörlerinde ihracat pazarlarındaki teknik düzenleme kaynaklı yatırım ihtiyacı, yatırım teşvikleri kapsamında desteklenecektir.

- Aşırı kapasite olan ürünlerde yatırım teşviki verilmeyecektir.

- Türkiye Sanayi Alanları envanteri çıkarılacak ve ilan edilecektir. Çıkarılan envanter sürekli güncel tutularak, sanayiciye kullanılabılır arsa, yapılar ve bu arsalarla ilişkin yatırım teşvik mekanizması dijital bir platform üzerinden sunulacaktır.

- OSB’lerde firmalara iş geliştirme, kamu destekleri, proje hazırlama, üniversite ile işbirliği, yalın üretim, verimlilik, teknoloji yönetimi, kümelenme ve dijitalleşme konularında destek verecek Yenilik Merkezleri kurulacaktır.

- Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde (TGB) faaliyet gösteren firmalara özel Ar-Ge desteği mekanizması oluşturulacaktır.

- TGB’lerdeki firmalara yönelik danışmanlık, pazarlama, stratejik ortaklık ve girişim sermayesine erişim gibi faaliyetlerin desteklenmesini içeren Teknopark Teknoloji Ticarileştirme Programı başlatılacaktır.

- Serbest bölgelere stratejik ve yüksek katma değerli yatırımlar çekilerek ülkemizin rekabet gücüne sağlanan katkı artırılacak, bu bölgelerde katma değerli üretime yönelik teknolojik ve Ar-Ge’ye dayalı faaliyetler desteklenecektir.

- Devlet Malzeme Ofisi tarafından yürütülmekte olan Teknokatalog uygulaması geliştirilecek ve kataloğa giren ürünlere ilave destekler sağlanacaktır.

- Sanayi ve teknoloji bölgelerinin kuruluşunda sektörel ve tematik alanlara öncelik verilecek ve bu bölgelerde desteklerin farklılaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.

- Kalkınma Ajansları bölgesel gelişme hedefleri ve kentlerin ekonomik beklentilerine uygun olarak sanayi alanlarının belirlenmesi ve geliştirilmesinde aktif rol alacaktır.

“Uluslararası Doğrudan Yatırımların Artırılması” kapsamında⁸⁰;

- Yüksek teknoloji içeren ürünlerin Türkiye’de üretilmesine ilişkin uluslararası doğrudan yatırımların artırılmasına yönelik teşvik programları uygulanacaktır.

- Proje bazlı teşvik sisteminde ülkemize ilk defa gelen, stratejik ürünlerin üretimini amaçlayan, küresel değer zincirine entegrasyon sağlayan, teknolojik seviyeyi ve ihracat kapasitemizi artıran yatırımlara öncelik verilmesi sağlanacaktır.

- Yüksek teknoloji sektörlerinde faaliyet gösteren ve büyüme potansiyeli yüksek olan yerli şirketlerin uluslararası yatırımcılar ile eşleştirilmesi sağlanarak bu şirketlerin teknoloji transferine dayalı yatırımları desteklenecektir.

“Cari Açığın Finansmanı” kapsamında⁸¹;

- İmalat sanayiinde yüksek katma değer yaratan komple yeni yatırımların ülkemize çekilmesi için aktif tanıtım, müzakere ve özelleştirilmiş teşvik mekanizmaları hayata geçirilecektir.

“İş ve Yatırım Ortamı” başlığı altında “Politika ve Tedbirler” kapsamında⁸²;

- Dâhilde İşleme Rejimi, Hariçte İşleme Rejimi, Vergi Resim Harç İstisnası Belgesi ve Belgesiz İhracat Kredileri ile devlet yardımları uygulamalarına ilişkin tüm süreçlerin otomasyona geçirilmesi sağlanacaktır.

2008 yılında yaşanan Avrupa Borç Krizi’nin etkisiyle Türkiye ekonomisinde yaşanan ekonomik durgunluk sürecinde 16 Temmuz 2009 tarihinde uygulanmaya başlanan yatırım teşvik sistemiyle, bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmaya yönelik olarak uygulanan Kalkınmada Öncelikli Yörelere (KÖY) politikası son bulmuştur. 2009’daki teşvik düzenlemesinin amacı; daha çok bölgesel gelişmişlik farklılıklarını azaltmaktır. Bu doğrultuda 2009 yılında yapılan düzenleme ile iller bazında 4 farklı bölgeye ayrılmıştır. Büyük ölçekli yatırımlarda ise bölge ayırımı yapılmamıştır. Bu kararlar uygulamaya konulan teşvik politikası araçlarının başında; KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti, vergi indirimi, sigorta primi işveren hissesi desteği, faiz desteği ve yatırım yeri tahsis vb. unsurlar yer almıştır. Söz konusu teşvik düzenlemesi beklenen faydayı sağlayamamış ve bazı noktalarda özel sektör tarafından eleştiri konusu olmuştur. Bunun üzerine 2012

⁸⁰ On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), s.68.

⁸¹ On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), s.38.

⁸² On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), s.64.

yılında günümüzde uygulanmakta olan “3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar” ve bu kararın uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirleyen “2012/1 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ” yürürlüğe girmiştir.

2012 yılı itibariyle uygulanan yeni sistemle Türkiye’de ilk kez kapsamlı bir sektörel-bölgesel teşvik sistemine geçilmiştir. Bu teşvik modeli, illerin özelliklerini ve potansiyellerini dikkate alan, bölge bazında kademelendirilmiş, teşvik araçlarıyla desteklenen bir sistemdir⁸³.

Bu sistemin uygulamasında bazı sorunlardan da bahsetmek gerekir. Özellikle bazı iller arasında sınır komşuluğu olmasına karşın teşvik bölgesi açısından sert geçişler söz konusu olabilmektedir. Örneğin İzmir ili 1. Bölge olmasına karşın İzmir ilinin sınır komşusu olan Aydın ili 2. Bölge yine Manisa ve Balıkesir illeri ise 3. Bölge olarak değerlendirilmektedir. Böylelikle kilometre değil metrelerle ifade edilebilecek alanlarda aynı demografik ve alt yapısal özellikler olmasına karşın iki alt bölge desteği alınması söz konusu olabilmektedir. Hatta İzmir ilinde Manisa iline sınır olan Bağyurdu OSB’de organize sanayilere verilen istisna kapsamında vergi indirimi ve SPİHD yönünden 2. Bölge destekleri kullanılırken hemen sınırın diğer tarafında Manisa iline bağlı Turgutlu 1. OSB’de aynı destekler için 4. Bölgelere sağlanan destekleme hadleri uygulanabilmektedir.

⁸³ Yavan, s.14.

Şekil 2: Yatırım Bölgesi Sınırlaması Örneği

Yukarıdaki Şekil 2’de de görüleceği üzere, İzmir-Manisa il sınırı olan Bağyurdu yerleşim biriminden Turgutlu ilçesi sınırına geçişte bulunan bir yatırım tesisinin coğrafi olarak bir kısmı 1. Bölge sınırları içerisinde bir kısmı 3. Bölge sınırları içerisinde yer almaktadır. Yatırım tesisi fabrika ana giriş kapısını hangi il sınırı içinde açarak numaratajını ve adresini hangi ile bağlı olarak alırsa o bölgenin desteklemesinden faydalanabilecektir. Böylece tesisin bir kısmı 1. Bölge bir kısmı 3. Bölgede iken tesisin bütünü 3. Bölge desteklerinden faydalanabilecek ya da numarataj üst bölgeden alınır ise tesis 1. Bölge desteklerinden faydalanarak avantaj kaybına uğrayacaktır.

Elbette ki verdiğimiz bu örnek uç bir örnek olmakla birlikte, örneklerini ülkemiz genelinde çoğaltabilmek mümkündür. Bu münferit örneğin yanında Bağyurdu OSB gibi Manisa il sınırına sıfır konumda olan bir OSB’de faaliyette bulunan yatırımcılar bir nevi mağdur kalmaktadırlar ki bu durum yapılacak yasal düzenlemelerle yatırımcılar lehine çevrilmesi mümkün bir durumdur.

3.2. TÜRK TEŞVİK SİSTEMİNİN MALİYE POLİTİKASI AMAÇLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu kısmında Türk teşvik sisteminin maliye politikası amaçları açısından değerlendirilmesi yapılacaktır. Bu bağlamda Türk teşvik sistemi mali, ekonomik, sosyal ve devletin düzenleyici ve denetleyici rolü açısından değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

3.2.1. Türk Teşvik Sisteminin Mali Açıdan Değerlendirilmesi

Teşvik politikaları genel olarak ekonomik ve sosyal açıdan olumlu sonuçlar doğurmakla birlikte, mali açıdan değerlendirildiğinde hem harcama hem de vergisel boyutuyla devlet bütçesi üzerinde bir yük oluşturmaktadır. Buradan hareketle kamu açısından yüklenilen bu yük, özel sektörün yatırım yapmasını özendirmek amacı ile geleceğe yapılan bir yatırım olarak da tanımlanabilir.

Kamu harcamaları boyutuyla teşvikler, bir transfer harcaması türüdür. Kamu maliyesi literatüründe “iktisadi amaçlı mali yardımlar” olarak adlandırılan nakdi teşvikler, verimli kamu harcamalarından sayılmaktadır. Çünkü iktisadi amaçlı mali yardımlar toplam üretimde ve dolayısıyla milli gelirde artışa neden olan harcamalardandır.

Vergi teşvikleri ise, genel vergi rejimi içinde istisna teşkil etmekle birlikte, devletlerin kasasından doğrudan para çıkışı yerine bir kısım gelirin terki olarak algılandığından, kamu kurumları açısından en fazla tercih edilen teşvik türüdür⁸⁴. Vergi teşvikleri verginin ekonomik ve sosyal fonksiyonlarını gerçekleştirmeye hizmet eden bir teşvik politikası aracıdır.

“Devletlerin ekonomik, sosyal ve çevresel amaçlarla belirli sektör, meslek veya mükellef gruplarına ya da faaliyetlere yönelik olarak sağladığı vergi muafiyeti, istisnası ve indirimleri, düşük vergi oranı uygulamaları, verginin mahsubu veya ertelenmesi gibi düzenlemeler nedeniyle vazgeçtiği vergi gelirlerine “vergi harcaması” denilmektedir”⁸⁵.

⁸⁴ Emre Eser, s.24.

⁸⁵ **Vergi Harcamaları Raporu 2018**, Hazine ve Maliye Bakanlığı, GDGM, Ankara, 2018, s.1.

Vergi harcamaları geniş anlamda bir kamu harcaması türü sayılabilmektedir. Tahsilinden vazgeçilen vergilerin vergi harcaması olarak anılmasının en önemli nedeni, bu harcamalar sayesinde kamu ekonomisinden özel ekonomiye bir fon transferinin gerçekleşiyor olmasıdır. Ayrıca, bütçeleme süreci açısından düşünüldüğünde vergi harcamalarının bir tür “görünmez harcama” olması ve bütçe ile ilişkilerinin doğrudan kurulamaması da özel bir öneme sahiptir. Son yıllarda vergi harcamaları konusunda oluşan duyarlılık bu eksen üzerinde oturtulmuştur. Kamusal faaliyetlerin “şeffaflaşması” sürecinde vergi harcaması raporları da etkili birer araç olarak düşünülmektedir⁸⁶.

Önemle belirtmek gerekir ki, vergi harcaması kalemlerinin tamamı vergisel teşviklerden ibaret değildir. Vergi harcamaları içinde vergi teşviki niteliği taşımayan kalemler de bulunmaktadır. Örneğin Türkiye’de Gelir Vergi Kanunu’nun 32. maddesinde düzenlenmiş olan asgari geçim indirimi kaynaklı vergi harcaması tutarı bir vergi harcaması kalemi iken, bir vergi teşviki değildir.

Öte yandan tüm vergi ayrıcalıkları, vergi harcaması olarak nitelendirilemezler. Çünkü bazı vergi ayrıcalıkları vergi sisteminin yapısal özellikleri olarak düşünülürler. Örneğin normal amortisman bir vergi harcaması olarak kabul edilmez iken, amortisman tabi değerler için ilk yıllarda daha yüksek oranlarda amortisman ayrılmasına izin veren, hızlandırılmış amortisman vergi harcaması olarak kabul edilmektedir⁸⁷. Aynı şekilde ülkemizde 3065 sayılı KDV Kanunu’nda, 4760 sayılı ÖTV Kanununda düzenlenen ihracat istisnası, uluslararası vergilemeden kaynaklı zorunluluklar nedeniyle vergi harcaması olarak değerlendirilmemektedir⁸⁸.

Vergi harcamaları, “gizli” bir kamu harcaması niteliği taşıdığından, mali saydamlık açısından önemlidir. Nitekim vergi harcama tutarlarının periyodik olarak yayınlanması, bütçenin saydamlığı açısından da önem taşımaktadır. Türkiye’de 2003 yılında kabul edilen “5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu” ile birlikte, Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu’nun B cetvelinde “Vergi muafiyeti,

⁸⁶ Ahmet Tekin ve Özlem Sökmen Gürçam, “Vergi Harcamaları: Seçilmiş Bazı OECD Ülke Uygulamaları”, **AKÜ İİBF Dergisi**, Cilt: XVII Sayı: 2 Yıl: Aralık 2015, s.139.

⁸⁷ Filiz Giray, “Vergi Harcamaları: Harcama Vergileri Açısından Analizi”, **Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt. XXI, Sayı: 1, 2002, s.29.

⁸⁸ **Vergi Harcamaları Raporu 2018**, s.9.

istisnası ve indirimleri ile benzeri uygulamalar nedeniyle vazgeçilen kamu gelirleri cetveli” başlığı altında vergi harcaması tutarının yer alması zorunludur.

Türkiye’de sistematik bir içerikle hazırlanan ilk “Vergi Harcamaları Raporu” 2007 yılına aittir. Daha sonra 2016 yılına kadar söz konusu rapor yayınlanmamış, sadece ilgili yılların bütçe kanunu ekinde yer almıştır. Vergi Harcamaları Raporu, 2016 yılından itibaren her yıl yayınlanmaktadır.

Bu çalışmada 2007 yılına ait Vergi Harcamaları Raporu’ndaki vergi teşvikleri kaynaklı vergi harcamaları tutarlarına yer verilmemiş, 2016 ve 2018 yıllarında yayınlanan raporlardaki veriler karşılaştırılmıştır. Çünkü 2007 yılında yayınlanan raporda ilgili vergi kanunlarında yer bulan birçok teşvik aracı ya yürürlükten kaldırılmış ya da başka bir kanun kapsamına alınarak değiştirilmiştir.

2016 yılı Vergi Harcamaları Raporu’na göre; 2015 yılında tüm vergi kanunlarındaki ayrıcalıklar nedeniyle toplam 79.582 milyon TL vergi harcaması yapılmış, bu rakamın 30.353 milyon TL’si GV, 12.298 milyon TL’si KV, 16.865 milyon TL’si KDV, 10.980 milyon TL’si ÖTV, 9.086 milyon TL’si diğer vergiler nedeniyle ortaya çıkmıştır. 2015 yılında vergi harcamalarının GSYH’ye oranı % 4,08’dir. Bu oranın 1,55 puanı GV, 0,63 puanı KV ve 0,86 puanı KDV kaynaklıdır. KV harcamalarının KV tahsilatına oranı 36,83’tür. 2015 yılında GV harcamalarının GV tahsilatına oranı ise % 35,40 olarak gerçekleşmiştir.

Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından 2018 yılında yayınlanan “Vergi Harcamaları Raporu”na göre; 2017 yılında tüm vergi kanunlarındaki ayrıcalıklar nedeniyle toplam 126,6 milyar TL vergi harcaması yapılmış, bu rakamın 49,3 milyar TL’si GV, 19,6 milyar TL’si KV, 34,8 milyar TL’si KDV, 17,6 milyar TL’si ÖTV, 5,4 milyar TL’si diğer vergiler nedeniyle ortaya çıkmıştır. 2017 yılında vergi harcamalarının GSYH’ye oranı % 4,1’dir. Bu oranın 1,6 puanı GV, 1,1 puanı KDV nedeniyledir. GV harcamalarının GV tahsilatına oranı % 43,8’dir. İkinci en büyük oran % 37 ile KV’ne aittir⁸⁹.

2015 ve 2017 yıllarına ait bazı vergi kanunlarında yer alan vergi teşvikleri kaynaklı vergi harcamalarına ilişkin veriler aşağıdaki tablolarda karşılaştırılmıştır:

⁸⁹ Vergi Harcamaları Raporu 2018, s.283-285.

Tablo 10: Gelir Vergisi Uygulamasındaki Vergi Teşvikleri Kaynaklı Vergi Harcamaları Listesi

Kanun Madde No	Teşvikin Adı	Vergi Harcaması Tutarı (Bin TL) (2015 Yılı)	Vergi Harcaması Tutarı (Bin TL) (2017 Yılı)
Mükerrer Madde 20	Genç Girişimcilerde Kazanç İstisnası	Yeni Uygulama	49.250
Madde 89/12	Girişim Sermayesi Fonu İndirimi	Vergi harcaması oluşmamıştır.	20
Madde 89/14	Korumalı İşyeri İndirimi	2	68
Geçici Madde 69	Yatırım İndirimi*	345.210	400.000
Geçici Madde 75	Hizmet Erbabına Ar-Ge Desteği**	346.800	628.000
Geçici Madde 80	Yatırım Teşvik Belgeli GV. Stopajı Desteği	8.628	24.124

*“GVK’nda bulunan yatırım indirimi istisnası, 1 Ocak 2006 tarihi itibarıyla yürürlükten kaldırılmış olup, burada yer alan rakamlar, yürürlükten kaldırılmadan önce yapılan yatırımlar içindir.

** Bu rakam, 5746 Sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun kapsamında yer alan AR-GE personeli için gelir stopaj teşvikine ilişkin vergi harcaması tutarını da kapsamaktadır.

Kaynak: **Vergi Harcamaları Raporu 2016**, Maliye Bakanlığı, s.286-295 ve **Vergi Harcamaları Raporu 2018**, Hazine ve Maliye Bakanlığı, GDGM, Ankara, 2018, s. 293-305’ten yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo 11: Kurumlar Vergisi Uygulamasındaki Vergi Teşvikleri Kaynaklı Vergi Harcamaları Listesi

Kanun Madde No	Teşvikin Adı	Vergi Harcaması Tutarı (Bin TL) (2015 Yılı)	Vergi Harcaması Tutarı (Bin TL) (2017 Yılı)
Madde 10/ 1-h	Korumalı İşyeri İndirimi	0,2	31
Madde 10/1-ı	Faiz İndirimi	16.499	160.458
Madde 32/A	İndirimli Kurumlar Vergisi Desteği	2.174.681	5.288.500
3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu	Serbest Bölgelerdeki Kurumlar Vergisi Kazanç İstisnası	477.839	771.229
5746 sayılı Ar-Ge Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun (Madde 3)	Tasarım İndirimi*	630.306	17.405
5746 sayılı Ar-Ge Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında kanun (Madde 3/5)	Tekno-girişim Sermaye Desteği İndirimi	Veri Yok.	130
4691 Sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgesi Kanunu (Geçici Madde 4)	Teknokent Sermaye Desteği İndirimi	278.407	426

* GVK (Madde 89/9) ve KVK (Madde 10/1-a) kapsamında uygulanan Ar-Ge indirimleri, 9 Ağustos 2016 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmış olup, 5746 sayılı kanunun 3/A maddesi kapsamına alınmıştır.

Kaynak: **Vergi Harcamaları Raporu 2016**, Maliye Bakanlığı, s.296-301 ve **Vergi Harcamaları Raporu 2018**, Hazine ve Maliye Bakanlığı, GDG, Ankara, 2018, s. 313-326'dan yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo 12: KDV Uygulamasındaki Vergi Teşvikleri Kaynaklı Vergi Harcamaları Listesi

Kanun Madde No	Teşvikin Adı	Vergi Harcaması Tutarı (Bin TL) (2015 Yılı)	Vergi Harcaması Tutarı (Bin TL) (2017 Yılı)
Madde 13/d	Teşvik Belgeli Yatırımlarda İstisna	1.792.247	3.233.535
Madde 13/ı	Tarım ve Hayvancılık Sektörün Geliştirilmesi ve Desteklenmesi	0	5.882.129
Madde 17-4/z	Ar-Ge Yenilik ve Yazılım Faaliyetlerine İlişkin İstisna	120	1.074
Geçici Madde 20	Teknoloji ve İhtisas Teknoloji Geliştirme Bölgelerindeki Mükelleflere Yönelik Teşvik	36.750	59.079
Geçici Madde 30	Yatırım Teşvik Belgesi Kapsamında Yapılacak Olan Yatırımlara Yönelik Teşvik	8.065	28.150
Geçici Madde 37	İmalat Sanayine Yönelik Yatırım Teşvik Belgesi Kapsamında Yapılan Yatırımlara İade	Veri Yok.	2.781

Kaynak: **Vergi Harcamaları Raporu 2016**, Maliye Bakanlığı, s.302-306 ve **Vergi Harcamaları Raporu 2018**, Hazine ve Maliye Bakanlığı, GDGM, Ankara, 2018, s. 327-334'ten yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo 10, Tablo 11 ve Tablo 12'de görüldüğü gibi, her iki yılda da GV'nde en yüksek vergi harcaması tutarı hizmet erbabına yönelik Ar-Ge desteğinden, KV'nde en yüksek vergi harcaması indirimli kurumlar vergisi desteğinden, KDV'nde 2015 yılında en fazla KDV harcaması teşvik belgeli yatırımlarda uygulanan istisna teşvikinden kaynaklanırken, 2017 yılında en fazla KDV harcaması tarım ve hayvancılığın desteklenmesi kapsamında verilen yem ve gübre teşvikinden kaynaklanmaktadır. 2015 yılında söz konusu destek tutarının sıfır olmasının nedeni, KDV Kanunu'na söz konusu desteğe ilişkin (ı) bendinin 10.02.2016 tarihinde yürürlüğe girmek üzere eklenmiş olması ve 2015 yılını kapsamamasıdır.

Öte yandan vergisel teşviklerin vergi gelirlerinde yol açtığı azalış nedeniyle vergi tabanının aşınmasına (vergi erozyonu) neden olduğu, belirli

sektörler sağladığı imtiyazlar nedeniyle vergileme ilkelerinden genellik ve kanun önünde eşitlik ilkelerine aykırı olduğu yönünde görüşler de mevcuttur.

Tablo 13: 2018 Yılları Cari Transfer Harcamaları İçerisinde Sağlanan Teşvikler

	2018 (Milyon TL)	Bütçe İçindeki Payı
CARİ TRANSFERLER	323.099	38,9
DFİF* (İhracat Desteği)	2.742	0,3
Alan Bazlı Tarımsal Destekler	3.544	0,4
Hayvancılık Destekleme Hizmetleri	3.831	0,5
Kırsal Kalkınma Amaçlı Tarımsal Destekler	1.397	0,2
Diğer Tarımsal Amaçlı Destekler	893	0,1
Ekonomi Bakanlığı Teşvik Ödemeleri	799	0,1
Turizm Enerji Teşvik Ödemeleri	1.159	0,1
KOSGEB (KOBİ Desteği)	1.808	0,2

* DFİF: Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Muhasebat GM, **Genel Yönetim Mali İstatistikleri**, <https://www.muhasebat.gov.tr/content/genel-yonetim-mali-istatistik>, 25.11.2019.

2018 yılına ait bütçe istatistikleri incelendiğinde (Tablo 13), 2018 yılında cari transferlerin bütçe içindeki payının % 38,9 olduğu, cari transfer harcamaları kalemlerinden olan teşvik ödemelerinin bütçe içindeki payları esas alındığında ise en büyük payın hayvancılık alanındaki desteklere ait olduğu, bunu alan bazlı tarımsal desteklerin izlediği, Ekonomi Bakanlığı teşvik ödemelerinin ise bütçe içinde en düşük paya sahip olduğu görülmektedir.

3.2.2. Türk Teşvik Sisteminin Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi

2008 yılında yaşanmaya başlanan Avrupa Borç Krizi'nin etkisiyle Türkiye ekonomisinde bir durgunluk yaşanmaya başlanmıştır. Bu dönemde durgunluktan çıkış amacıyla 2009 yılında yeni teşvik sistemi uygulamaya konulmuştur. 2009'daki teşvik düzenlemesinin amacı daha çok bölgesel gelişmişlik farklılıklarını azaltmaktır. Bu doğrultuda 2009 yılında yapılan düzenleme ile iller bazında 4 farklı bölgeye ayrılmıştır. Büyük ölçekli yatırımlarda ise bölge ayırımı yapılmamıştır. Bu kararlar uygulamaya konulan teşvik politikası araçlarının başında; KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti, vergi indirimi, sigorta primi işveren hissesi desteği, faiz

desteği ve yatırım yeri tahsisi vb. unsurlar yer almıştır. Söz konusu teşvik düzenlemesi beklenen faydayı sağlayamamış ve bazı noktalarda özel sektör tarafından eleştiri konusu olmuştur. Bunun üzerine 2012 yılında günümüzde uygulanmakta olan “3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar” ve bu kararın uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirleyen “2012/1 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ” yürürlüğe girmiştir.

2012 yılında uygulamaya konulan yeni teşvik sisteminin amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür: Teşvik politika araçlarının kullanımı yoluyla cari açığı azaltmak, kümelenme uygulamalarını yaygınlaştırmak, teknoloji yoğun üretim faaliyetlerini teşvik etmektir. Cari açığın azaltılması amacıyla yönelik olarak cari açığı artıran bazı ithal malların Türkiye’de üretilmesini sağlayacak şekilde stratejik yatırımların teşviki bu sistemde büyük önem taşımaktadır. Söz konusu yatırımların teşviki konusunda bir bölge ayırımı yer almamaktadır. Bu yatırımların teşviki ile teknolojik ürün üretim artışını sağlamak ve bu ürünler için dışa bağımlılığı azaltmak amaçlanmaktadır.

2012 yılından itibaren uygulanan teşvik sisteminde, bölgesel gelişmiş farklarının en aza indirilmesi amacıyla Türkiye 6 teşvik bölgesine ayrılarak yatırımların verimli ve etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Altı teşvik bölgesi ve kapsadığı iller Tablo-2’de verilmiştir. Bu noktada Türkiye’nin ithalata olan bağımlılığı azaltmak amacıyla teknoloji ve yazılım teşviklerine yoğunlaşarak katma değeri yüksek sanayi ürünlerinin üretimi, makine ve ekipman cihaz üretiminin gerçekleştirilmesi amacıyla stratejik yatırımlar ve büyük ölçekli yatırımların gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. İthalatta bağımlı olduğumuz sektörler incelenerek başta savunma sanayisi, teknoloji ve yazılım ürünleri, sağlık hizmetleri kapsamında ilaç, cihaz üretimi için teşvikler bu alanda yoğunlaştırılmıştır⁹⁰. Savunma Sanayisi alanında faaliyet gösteren şirketlere üretim kapasitesini artırabilmesi amacıyla doğrudan yatırım desteği sağlanması, Savunma alanında üretilecek makine ve ekipmanlarına mühimmat üretiminin desteklenmesi ve motorlu taşıt ana sanayisinin, motor ve motor aksamalarının üretimi ve

⁹⁰ Mustafa Canbaz, “Türkiye’de 2000 Sonrası Ekonomide Teşvik Politikaları ve 2018 Döviz Kuru Dalgalanmasının Karşılaştırmalı Analizi”, *İ. Kâtip Çelebi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2019; 2(1), s. 61.

geliştirilmesi amacıyla destekler verilmiştir. Sağlık turizmi kapsamında ise firmalara danışmalık, uluslararası sağlık sistemi akreditasyonları sağlamak, yurt dışından tedavi amaçlı gelen hastalara yönelik teşvikler sağlanarak Sağlık Turizmi canlandırılmaya çalışılmıştır. Buna örnek olarak yabancılarda elde edilen gelirlerin döviz alım belgesine bağlanması sırasında vergi, resim ve harç istisnası uygulaması gösterilebilir.

Hükümetlerin mali yüklerini artırıcı teşviklere yönelmesinin temelinde, çoğunlukla ekonomik ve sosyal gerekçeler ile ekonomi politikası amaçlarına ulaşılmaya çalışılması yatmaktadır. Yatırımların desteklenmesi suretiyle, ekonomik büyümenin sağlanması ve istihdamın artırılması istenmektedir⁹¹

Eğitim yatırımlarına sağlanan teşvikler ise mevcut okulların kapasitesinin artırılması, modernize edilmesi amacıyla gerçekleştirilen yatırımlar en az 5. Bölge teşviklerin yararlandırılacaktır. Hava araçlarının kullanım bakım ve tamirine yönelik eğitim yatırımlarına asgari 20 milyon yatırımları da bu teşvik kapsamındadır. Ancak üniversite ve yükseköğrenim eğitim yatırımları genel teşvik düzeyinde yararlandırılmaktadır. Maden ocağı işletimi, işleme ve zenginleştirme yatırımları, üretilen madenlerin elektrik üretimi olarak kullanılan yatırımlarda 5.bölge teşvikinden yararlandırılmaktadır⁹².

Böylelikle özellikle 2012 yılı sonrasında yatırımcılar açısından Yatırım Teşvik Belgesi ile yatırım yapmak konusunda bir müracaat patlaması yaşanmış, bu yatırımların gerçekleşmesi ile birlikte ekonomik olarak büyüme hedefine yönelik önemli sonuçlar elde edilmiştir. Bu gelişmeler ışığında 2012 yılından bu yana mevzuat yönlü çok fazla değişiklik yapılmış, tüm bu değişiklikler teşviklerle yapılan desteklerden elde edilecek sonuçların daha artırılmasına yönelik olmuştur. Devlet bir taraftan teşviklerle alacağı vergilerden vazgeçse de yaşanan ekonomik büyüme ile istihdam, katma değer ve ihracat artışı bu kaybın fazlası olarak elde edilmektedir.

Yatırım teşviki için gerekli şartları taşıyan yatırımcılara yönelik verilen teşviklere baktığımızda ilk sırayı imalat sanayi sektörü almaktadır. 2007-2017

⁹¹ Asuman Altay ve Şahin Karabulut, “Türkiye’de Mali Teşvik Sistemi ve Yatırımlara Sağlanan Mali Teşviklerin Değerlendirilmesi”, **Adnan Menderes Üniversitesi SBE Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 4, s. 190.

⁹² Canbaz, s.70.

dönemi içerisinde imalat-sanayi sektörü, toplam teşvik tutarlarının yaklaşık % 38’lik kısmını kullanmıştır. Alt sektör itibariyle yoğun olan bu sektörün teşviklerden yüksek tutarda faydalanmasının normal olduğunu söyleyebiliriz. İmalat-sanayi sektörü sadece yüksek oranda teşviklerden faydalanmamış aynı zamanda yarattığı istihdam bakımından da kayda değer bir sonuç vermektedir. Kullanılan teşvikler sonucu yaratılan istihdam rakamlarına baktığımızda imalat-sanayi sektörünün yarattığı istihdamın toplam yaratılan istihdam içindeki payı yaklaşık % 48’dir. İmalat-sanayi sektörünü ise hizmetler sektörü takip etmekte ve toplam teşvik tutarları içinde bu sektörün aldığı pay % 33,72 yarattığı istihdamın toplam yaratılan istihdam içindeki payı yaklaşık % 43’dür. Turizm sektörü gibi Türkiye ekonomisinin önemli bir alt sektörünü bünyesinde barındıran hizmetler sektörünü diğer bir lokomotif sektör olarak değerlendirmek mümkündür⁹³.

Yatırım teşvik sistemi kapsamında⁹⁴;

“2012-2018 döneminde ise 33.375 adet yatırım projesi için teşvik belgesi düzenlenmiş olup, bu yatırımlar kapsamında 741,5 milyar TL tutarında sabit yatırım harcaması yapılması ve 1 milyon 207 bin kişilik ilave istihdam yaratılması öngörülmüştür. 2018 yılı; düzenlenen 5.914 adet yatırım teşvik belgesi ve öngörülen 157 milyar TL’lik sabit yatırım harcaması ile 2017 yılının ardından 2. sırada gelirken, ilave yatırımlar kapsamında öngörülen 255 bin kişilik ilave istihdam rakamı ile son yılların rekor kıran bir yıl olarak kayıtlara geçmiştir. 2018 yılında desteklenen yatırım projelerinin tutar bazında sektörel dağılımına bakıldığında projelerin %55’inin imalat sanayine, %27’sinin hizmet sektörlerine, %10’unun enerji sektörüne, %5’inin tarım ve tarımsal sanayine ve %3’ünün ise madencilik sektörüne yönelik olduğu görülmektedir”.

Mevcut teşvik sisteminin amaçlarından biri de Ar-Ge yatırımlarının desteklenmesi suretiyle katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesidir. Gelişmiş birçok ülke ile karşılaştırıldığında, Türkiye’de Ar-Ge yatırımları istenen seviyeye ulaşmamıştır. Bu nedenle özel sektörün Ar-Ge yatırımlarını artırması ve bu amaçla uygulanacak devlet destekleri büyük önem taşımaktadır. 2012 yılında uygulamaya konulan teşvik sisteminin, özellikle özel sektörün yaptığı Ar-Ge harcamalarının tümünü vergi matrahından indirme imkanını getirmesi önemli bir gelişmedir.

⁹³ Özgür Emre Koç, “Türkiye’de Sektörel Mali Teşvik Uygulamaları”, **Türkiye’de Mali Teşvik Sistemi ve Uygulamaları**, Editör: Mustafa Taytak ve Mahmut Ünsal Şaşmaz, Ekin Basım, Yayın, Dağıtım, Bursa, 2019, s.103.

⁹⁴ Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, **Kalkınmada Anahtar Verimlilik**, Sayı:362, Şubat 2019, <https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/yatirim-tesvik-istatistikleri/9808>, 26.11.2019.

Ar-Ge teşvikleri konusundaki olumlu bir gelişme, 2004 yılında 5228 Sayılı “Bazı Kanunlarda ve 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile mükelleflerin, işletmeleri bünyesinde yaptıkları münhasıran yeni teknoloji ve bilgi arayışına yönelik araştırma ve geliştirme harcamaları için belirlenen Ar-Ge indirimi oranı % 40 olarak belirlenmiş iken, bu oranın artırılmasıdır. Buna göre 1 Mart 2008 tarih ve 5746 Sayılı Kanun ile bu oran (31/12/2023 tarihine kadar) % 100 olarak belirlenmiştir.

Vergi teşviklerinin Ar-Ge harcamaları üzerindeki etkinliğinin ölçülmesinde kullanılan temel yöntemlerden biri “B-Endeks Modeli”⁹⁵’dir. B-Endeks Modeli’nden yararlanılarak yapılan bir çalışmaya göre; Türkiye’de 2006-2007 döneminde her 1 dolarlık Ar-Ge harcaması için yaklaşık 0,14 dolarlık bir teşvik imkânı sunmaktayken, 2008-2009 döneminde bu miktar 0,22 dolara yükselmiştir. Türkiye bu verilere göre, Polonya ve Macaristan’dan daha fazla Ar-Ge vergi teşvik cömertliğine sahip durumdadır. Ayrıca son yasal düzenlemelerle birlikte 2006-2007 döneminde gerisinde bulunduğu Macaristan’ı geçmiştir. Polonya ise Türkiye’den oldukça gerilerde yer almaktadır⁹⁵.

B-Endeks Modeli’nden yararlanılarak yapılan bir başka çalışmaya göre ise; Türkiye’de KOBİ’lere yönelik Ar-Ge vergi teşvikleri %1 arttığında firmaların Ar-Ge yatırımları %0,94 oranında artmaktadır. Büyük firmalara yönelik Ar-Ge vergi teşvikleri %1 arttığında ise, firmaların Ar-Ge yatırımları %1,18 oranında artmaktadır. Bu durum, Türkiye’de firmaların Ar-Ge yatırımı yapması üzerinde vergi teşviklerinin oldukça yararlı etkilerinin olduğunu hatta firmaların Ar-Ge kültürü kazanarak gönüllü yatırımlarını da artırdığını göstermektedir⁹⁶.

* B-Endeks Modeli: Bir ülkede veya bir coğrafi bölgede Ar-Ge’ye yönelik vergisel uygulamaların cazibesini ölçen bir politik analiz modelidir.

⁹⁵ A. Kemal Çelebi ve Hamza Kahrıman, “Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’de Ar-Ge Faaliyetlerine Yönelik Vergi Teşvikleri ve Bunların Karşılaştırmalı Analizi”, **Maliye Dergisi**, Sayı: 161, Temmuz -Aralık 2011, s.59.

⁹⁶ Hüseyin Kutbay ve Ersan Öz, “Ar-Ge Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye ve Seçilmiş Ülkelerde Vergi Teşvikleri Boyutuyla Ekonometrik Analiz”, **Maliye Dergisi**, Sayı: 173, Temmuz -Aralık 2017, s.339,352.

Tablo 14: Stratejik Yatırım Teşviklerindeki Değişim (2012 ile 2018 Yılları Karşılaştırması)

Yıl	Yatırım Teşvik Belgesi Adedi	Sabit Yatırım Tutarı (Milyon TL)	Toplam İstihdam
2012	2 (Tamamı Yerli Sermaye)	19.655 (Tamamı Yerli Sermaye)	863 (Tamamı Yerli Sermaye)
2018	13 (Yabancı Sermaye: 7, Yerli Sermaye: 6)	28.315 (Yabancı Sermaye: 22.983, Yerli Sermaye: 5.331)	10.826 (Yabancı Sermaye: 9.005, Yerli Sermaye: 1.821)

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Yatırım Teşvik İstatistikleri, <https://tuys.sanayi.gov.tr/page.html?sayfaId=a1fb69a4-2c8d-4ce4-a8b4-fc515d7096fc&lang=tr>
Erişim: 26.11.2019

Tablo 14’te 2012 ve 2018 yıllarında stratejik yatırım teşviklerine ilişkin olarak yatırım teşvik belgesi sayısındaki, sabit yatırım tutarındaki ve toplam istihdamdaki değişim görülmektedir. Buna göre 2012 yılında tamamı yerli sermayeye ait alınan yatırım teşvik belgesi 2 iken, 2018 yılında bu rakam 13’e yükselmiştir. Bu belgelerden 6’si yerli sermayeye, 7’si ise yabancı sermayeye aittir. Sabit yatırım tutarı için de benzer bir durum söz konusudur. 2012 yılında stratejik yatırım tutarı 19.655 Milyon TL. iken (tamamı yerli sermayeye ait) 2018 yılında 28.315 Milyon TL.ye yükselmiştir. Bu tutarın 22.983 Milyon TL.’si yabancı sermayeye, 5.331 Milyon TL.’si ise yerli sermayeye aittir. Toplam istihdam sayısı da 863’ten 10.826’ya yükselmiştir. Bu rakamlar, 2012 yılına kadar teşvik kapsamına dahil olmayan stratejik yatırımların yeni teşvik sistemiyle birlikte artış gösterdiğini ve özellikle yabancı yatırımcıları çekerek cari açığı azaltma amacına katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Özellikle yeni bir teşvik uygulaması olarak karşımıza çıkan “Hamle Programı ileri teknoloji ürün geliştiren, ithal girdisi yüksek olan malların üretiminde bulunacak firmaların desteklemesi hedef kapsamına almıştır. Makine sektörü için açıklanan öncelikli ürün listesi Ek-4 de sunulmaktadır.

Hamle programı ile TÜBİTAK, Yatırım Teşviki ve KOSGEB stratejik ürün desteği yatırımcılara tek bir portaldan müracaat imkanı ile paket olarak sunulmaktadır. Buradan yasa koyucunun stratejinin bu ürün gruplarında imalat yapacak firmaların işlerini kolaylaştırarak hedeflerine odaklanmalarını sağlamak böylelikle de ekonomik değer oluşturmaya yönelmelerini hedeflediği görülmektedir.

Program kapsamında ilk çağrı dönemine çıkmış henüz müracaatlar yapılmadığından ve bu program kapsamında gerçekleşen ekonomik katkılara çalışmamızda yer verilememiştir. Ancak çağrıya yönelik duyuru çalışmaları ve bu program kapsamında her yıl en az iki kez çağrıya çıkılacak olma hedefi ve kamu alım garantisi desteği düşünüldüğünde ülkemize önemli katkıları olacağı ve ithalatın önünü kesme yönünde önemli bir destekleme olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır.

Stratejik yatırımların sektörel dağılımı incelendiğinde (2012-2018 yılları arasında) ise; en büyük payın % 60 oranıyla enerji sektörüne ait olduğu, enerjiyi % 20 ile imalat sektörünün takip ettiği, hizmetler ve madencilik sektörünün ise % 10'luk paya sahip olduğu görülmektedir⁹⁷.

Cari açığın azaltılmasına yönelik teşvik araçlarından biri de ihracat teşvikleridir. Türkiye’de uygulanan ihracatı teşvik yöntemleri ele alındığında, ihracatçı işletmelerin dış pazara ihraç edecekleri ürünlerin en düşük maliyetle üretimini yapmalarını ve ihracat aşamalarındaki maliyetlerin azaltılmasını hedefleyen “Dahilde İşleme Rejimi, Vergi, Resim ve Harç İstisnası, KDV istisnası vb.” destek yöntemleri ön plana çıkmaktadır. İhracatı teşvik yöntemleri ile üretim aşamasında olduğu kadar ihracatçıların ürünlerini dış piyasaya tanıtmalarına yönelik hazırlanan ihracatta devlet yardımları içerisinde yer alan “Yurtdışı Birim, Marka, Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi” teşviki de büyük önem kazanmıştır⁹⁸. Yapılan ampirik çalışmalardan bazılarında en etkin kullanılan ihracat teşvikinin KDV istisnası olduğu tespit edilirken, bazı çalışmalarda ise dahilde işleme rejimi ve tarımsal ürünlerde ihracat iadelerinin en etkin ihracatı teşvik uygulaması olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmektedir⁹⁹.

1996 yılından itibaren uygulama alanı bulan DİR ile birlikte, bu sistemden faydalanan işletme ve alınan DİİB sayısı sayesinde ihracat tutarı artış göstermiştir¹⁰⁰. Tablo 14’te uygulanmaya başlandığı 1996 yılı ile 2018 yılları

⁹⁷ Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, **Yatırım Teşvik İstatistikleri**, <https://tuys.sanayi.gov.tr/page.html?sayfaId=a1fb69a4-2c8d-4ce4-a8b4-fc515d7096fc&lang=tr>

⁹⁸ Mahmut Ünsal Şaşmaz ve Aysun Karamıklı, “Türkiye’de İhracatı Teşvik Uygulamaları ve İhracat Potansiyelinin Artırılmasına Yönelik Değerlendirmeler”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, Cilt:7, Sayı:4, 2018, s. 2860-2861.

⁹⁹ Şaşmaz ve Karamıklı, s. 2840.

¹⁰⁰ Güven Sayılğan ve Coşkun Şenol, “Dahilde İşleme Rejimi ve Türk İşletmelerinin İhracatı Üzerine Etkileri”, **Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi**, Sayı: 35, Ocak-Temmuz 2010, s.43, ss.37-53.

arasında alınan DİİB sayıları ve aynı tarih aralığında DİR kapsamında öngörülen ve gerçekleşen ithalat ve ihracat rakamları görülmektedir. Buna göre; hem ihracat-ithalat gerçekleştirmeleri hem de net ihracat gerçekleştirmeleri, uygulamanın ilk yıllarındaki spesifik 1997, 1999 ve 2000 yılları örneklerinin dışında, öngörülerin üzerinde seyretmektedir. Bu durum genellikle firmaların daha sonra revize edebilecekleri bilgisi ile nispeten temkinli rakamlarla belge başvuruları yapmasından kaynaklanmaktadır¹⁰¹.

Tablo 15: 1996 – 2018 Yılları Arasında DİR Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen İthalat – İhracat Rakamları

Yıllar	Belge Sayısı	Öngörülen İhracat	Öngörülen İthalat	Öngörülen Net İhracat	DİR İhracat	DİR İthalat	Değer: 1000000 USD	
							Net İhracat	DİR İthalat / DİR İhracat
1996	2.382	8.922,00	5.050,00	3.872,00	6.996,00	3.074,00	3.922,00	0,44
1997	4.108	14.714,00	8.282,00	6.432,00	11.357,00	5.125,00	6.232,00	0,45
1998	4.118	13.746,00	7.854,00	5.892,00	10.545,00	4.423,00	6.122,00	0,42
1999	3.699	13.029,00	7.022,00	6.007,00	9.686,00	4.979,00	4.707,00	0,51
2000	3.979	14.007,00	8.100,00	5.907,00	11.809,00	6.347,00	5.462,00	0,54
2001	4.239	15.585,00	9.209,00	6.376,00	13.985,00	7.431,00	6.554,00	0,53
2002	4.174	19.225,00	11.971,00	7.254,00	19.356,00	10.724,00	8.632,00	0,55
2003	4.765	26.786,00	17.029,00	9.757,00	24.113,00	11.545,00	12.568,00	0,48
2004	4.955	31.113,00	22.397,00	8.716,00	34.116,00	16.344,00	17.772,00	0,48
2005	5.143	37.845,00	24.519,00	13.326,00	37.775,00	17.252,00	20.523,00	0,46
2006	4.461	37.015,00	24.409,00	12.606,00	43.557,00	18.790,00	24.767,00	0,43
2007	5.145	51.314,00	31.874,00	19.440,00	52.163,00	24.285,00	27.878,00	0,47
2008	5.521	60.506,00	37.555,00	22.951,00	62.796,00	30.782,00	32.014,00	0,49
2009	6.049	46.966,00	27.776,00	19.190,00	46.396,00	21.464,00	24.932,00	0,46
2010	7.123	55.739,00	33.410,00	22.329,00	53.720,00	26.260,00	27.460,00	0,49
2011	7.474	59.710,00	36.820,00	22.890,00	64.195,00	31.135,00	33.060,00	0,49
2012	8.105	59.492,00	35.250,00	24.242,00	65.267,00	31.882,00	33.385,00	0,49
2013	7.898	59.250,00	34.869,00	24.381,00	68.075,00	32.218,00	35.857,00	0,47
2014	6.906	57.801,00	33.654,00	24.147,00	68.543,00	31.619,00	36.924,00	0,46
2015	7.055	46.115,00	28.187,00	17.928,00	58.807,00	26.252,00	32.555,00	0,45
2016	6.985	45.250,00	27.314,00	17.936,00	58.166,00	24.650,00	33.516,00	0,42
2017	7.322	60.155,00	39.465,00	20.690,00	64.999,00	28.544,00	36.455,00	0,44
2018	7.911	69.268,16	36.679,43	32.588,73	74.846,00	33.102,00	41.744,00	0,44
TOPLAM	129.517	903.553,16	548.695,43	354.857,73	961.268,00	448.227,00	513.041,00	0,47

¹⁰¹ Zeynep Şahin, Türkiye’de Dahilde İşleme Rejimi, Etkileri: Ambalaj Sektörü Örneği, DEÜ SBE; Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2019, s.154.

Kaynak: Aslıhan Kocaefe Cebeci ve Mutlu Yılmaz, “Dahilde İşleme Rejimi ve Türk Dış Ticareti Üzerine Etkilerinin Analizi (1996 – 2011)”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 23, Sayı: 2, s. 214-218, ss. 205 – 224; Murat Ozan Başkol, ”Türkiye İhracatının İthalata Bağımlılığının Dahilde İşleme Rejimi Açısından Analizi”, **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 12, Yıl 12, Sayı, 2016, s. 8-10, ss.11-18; Zeynep Şahin, **Türkiye’de Dahilde İşleme Rejimi, Etkileri: Ambalaj Sektörü Örneği**, DEÜ SBE; Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2019, s.154-155.

1996 – 2018 yılları arasında dahilde işleme rejiminin öngörüler bazında net katkısının 355 milyar ABD Doları seviyesinde gerçekleşeceği öngörülmüştür. Ancak gerçekleşen net katkı bu öngörünün oldukça üzerinde 513 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir¹⁰².

DİR Türk işletmelerinin ucuz girdi sağlama olanaklarını geliştirerek, dünya pazarlarındaki rekabet etme potansiyelini artırmaktadır. DİİB düzenlemesinde; yerli üreticilerin ekonomik çıkarlarına zarar vermeme şartının somut kriterlere bağlanmasının, gümrük idarelerince verilen Dahilde İşleme İzinleri’nin uygulama alanının genişletilmesinin, AB’de olduğu gibi, bu rejim içerisinde uygulanan geri ödeme sisteminden vazgeçilmesi ve sadece şartlı muafiyet sisteminin uygulanması daha yararlı olacaktır¹⁰³.

Şartlı muafiyet sistemi; dahilde işleme izin belgesi/dahilde işleme izni kapsamında ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanılan (belge/izin sahibi firma ve/veya yan sanayici firma tarafından) ve serbest dolaşımda bulunmayan hammadde, yardımcı madde (katalizör olarak kullanılanlar dahil), yarı mamul, mamul ile değişmemiş eşya, ambalaj ve işletme malzemesinin, Türkiye Gümrük Bölgesinde (serbest bölgeler hariç) yerleşik firmalarca, ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmaksızın, vergisi teminata bağlanmak suretiyle bedelli ve/veya bedelsiz ithal edilmesi ve ihracat taahhüdünün gerçekleşmesini müteakip, alınan teminatın iade edilmesidir¹⁰⁴. Geri ödeme sistemi ithalat sırasında ödenen vergilerin ihracat sonrasında geri alınmasını içerir. Firmalar açısından şartlı muafiyet sistemi daha çok tercih edilmektedir. Çünkü bu sistemde vergiler ödenmeyerek teminata bağlandığı için, firmaların mali yükümlülükleri

¹⁰² Şahin, s.154.

¹⁰³ Sayılğan ve Şenol, s.43.

¹⁰⁴ “Dahilde İşleme Rejimi Tebliği”, **Dış Ticaret Müsteşarlığı**, 20 Aralık 2006 Tarih ve 26382 Sayılı R.G.

azalmaktadır¹⁰⁵. DİR kapsamında yapılan ihracatta, döviz kullanım oranının düşük olmasının döviz kazancı açısından önemi bilindiğinden, döviz kullanım oranını düşürecek ve katma değeri yüksek üretime imkân verecek yatırımların desteklenmesi DİR'in ihracat performansı açısından etkinliğinin artmasına katkıda bulunacaktır¹⁰⁶.

3.2.3. Türk Teşvik Sisteminin Sosyal Açıdan Değerlendirilmesi

Yeni teşvik sisteminin sosyal sonuçlarını çevreye olan etkileri, bölgesel gelişmeye olan etkileri ve istihdama olan etkileri, engelli ve kadın girişimcilere olan etkileri açısından değerlendirmek mümkündür.

Çevresel sonuçlar, yenilenebilir enerji yatırımlarına ilişkin sağlanan devlet teşvikleri açısından değerlendirilebilir. Türkiye’de yenilenebilir enerji yatırımlarına yönelik iki önemli teşvik bulunmaktadır. Bunlardan biri, tarife garantisidir. Tarife miktarlarının iyileştirildiği 2010 yılından sonra yenilenebilir enerji yatırımları uluslararası yatırımcıların daha fazla ilgisini çekmeye başlamıştır. Ancak AB ile karşılaştırıldığında garanti miktarlarının düşük ve yararlanma süresinin kısa olduğu görülmektedir. Sürenin Birlik genelinde olduğu gibi 15-20 yıla çıkartılması yenilenebilir enerjinin cazibesini artıracaktır. Türkiye’de yenilenebilir enerjiye özgü bir vergi teşvik mekanizması bulunmamaktadır. Yenilenebilir enerji yatırımları da diğer yatırımlar gibi, genel/bölgesel vergi teşviklerinden yararlanabilmektedir. Buna karşılık, yenilenebilir enerji yatırımlarına özgü spesifik vergi ayrıcalıklarının sağlanması, yenilenebilir enerji yatırımlarının yüksek başlangıç maliyetini düşürecektir. Bu sayede yenilenebilir enerji yatırımları artacak, ithal fosil yakıtlara ödenen döviz miktarı o oranda azalacaktır. Türkiye’nin ürettiği elektriğin dörtte üçünü ithal ettiği göz önünde bulundurulduğunda, yenilenebilir enerjinin teşvik edilmesinin ekonomiye katkısı, bunun neden olacağı vergi kaybından (vergi harcaması) kat kat fazla olacaktır. Türkiye’de yenilenebilir enerjiye yönelik yasal düzenlemelerden biri motorine/benzine karıştırılan,

¹⁰⁵ Coşkun Şenol, **Dahilde İşleme Rejiminin İhracat Üzerine Etkileri ile Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü Üzerine Bir Değerlendirme**, Ankara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008, s.133.

¹⁰⁶ Selman Dal, **Dâhilde İşleme Rejimi Kapsamında Türkiye’de Dış Ticaret ve Döviz Kuru İlişkisi**, TC. Merkez Bankası Uzmanlık Yeterlik Tezi, Ankara, 2015, s. 41.

biyodizelin/biyoetanolün %2'sinin ÖTV'den muaf tutulmasıdır. AB ülkeleri ile kıyaslandığında bu oran son derece düşük kalmaktadır. Bu alandaki ikinci teşvik unsuru ise, Türkiye'de 02.05.2007 tarihinde yürürlüğe giren 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu'nun 8/c. maddesine göre; "TÜBİTAK, enerji verimliliğinin artırılması ile yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarından yararlanılmasına yönelik araştırma ve geliştirme projelerinin öncelikle desteklenmesidir"¹⁰⁷.

Yeni teşvik sisteminin amaçlarından bir de bölgesel gelişmeye katkı sağlayarak ülkemizdeki bölgesel dengesizlik sorununun giderilmesi için bir araç olarak kullanılmasıdır.

2012 öncesinde uygulanan teşvik sisteminin bölgesel dengesizlik sorununu gidermesi açısından etkinsizliğine neden olan faktörlerden biri, aynı teşvik bölgesinde yer alan gelişmişlik düzeyi farklı illerin aynı teşvik politikası araçlarından yararlanması olmuştur. Yeni teşvik sisteminde yeni alan 6 teşvik bölgesi, illerin gelişmişlik düzeyi dikkate alınarak oluşturulmuş ve böylece aynı teşvik bölgesi içerisinde yer alan iller arasındaki bu farklılık giderilmiştir.

Burada dikkat çekici hususlardan biri de desteklerin altı bölge üzerinden verilmesi ile görece olarak daha az teşvik tedbirinden faydalanan yatırımcıların alt bölgelere doğru sermaye ve yatırım hareketliliği oluşturmasıdır. Özellikle emek yoğun sektörlerde tekstil, çağrı merkezleri vb. alanlarda faaliyette bulunan firmalar alt bölgelerde yatırım yaparak buranın sosyo-ekonomik yapısına da katkıda bulunmuşlardır.

Bu hareketliliğin daha yoğun olarak yaşanabilmesi için alt bölgelerde yatırımcının gereksinin duyduğu alt yapısal ihtiyaçlara yönelik eksikliklerin giderilmesi önemlidir. Bu amaca yönelik olarak özellikle 5. ve 6. Bölgelerde yapılan ulaşım, enerji, sağlık, eğitim vb. temel gereksinim alanlarında da kamu tarafından önemli yatırımlar yapılmış ve halen yapılmaya devam etmektedir.

Yeni teşvik sisteminde; bölgesel teşvik uygulamalarına esas olan bölgesel kademelenme çalışması yenilenmiş ve oluşturulan 6 teşvik bölgesi, 2011 yılında yenilenen Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi temel alınarak oluşturulmuştur.

¹⁰⁷ Ali Çelikkaya, "Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde Yenilenebilir Enerjiye Sağlanan Teşvikler Üzerine Bir İnceleme", *Sayıştay Dergisi*, Sayı:104, Ocak-Mart 2017, s.19-20.

Az gelişmiş bölgelere sağlanan teşvik oranlarında önemli iyileştirmeler yapılmıştır¹⁰⁸.

Tablo 16: Yatırım Teşvik Belgeleri, Sabit Yatırım Tutarları ve İstihdam Sayıları Karşılaştırması

Teşvik Bölgele ri	ETS Kapsamın da Düzenlene n Toplam Belge Adedi (Son 15 Aylık 2011-2012)	YTS Kapsam ında Düzenlene n Toplam Belge Adedi (Son 15 Aylık 2012_20 13)	Artış (%)	ETS Kapsam ında Toplam Sabit Yatırım Miktarı (Milyon TL(Son 15 Aylık 2011- 2012)	YTS Kapsamı nda Düzenlene n Toplam Sabit Yatırım Miktarı (Milyon TL) (Son 15 Aylık 2012_201 3)	Artış (%)	ETS Kapsam ında Toplam İstihda m Adedi (Son 15 Aylık 2011- 2012)	YTS Kapsam ında Toplam İstihda m Adedi (Son 15 Aylık 2012_20 13)	Artış (%)
1. Bölge	1772	2196	24	19.532	37.250	91	58.918	86.804	47
2. Bölge	1.053	986	-6	12.766	14.180	11	28.799	31.077	8
3. Bölge	794	921	16	8.051	12.004	49	17.321	27.043	56
4. Bölge	648	668	3	6.805	11.221	65	16.465	23.246	41
5. Bölge	465	572	23	5.240	5.976	14	13.404	19.746	47
6. Bölge	426	725	70	2.916	9.166	214	12.689	35.461	179
Toplam	5.158	6.068	18	55.310	89.797	62	147.596	223.377	51

Not: ETS: Eski Teşvik Sistemi (2012 yılı öncesi uygulanan); YTS (Yeni Teşvik Sistemi (2012 yılından itibaren uygulanan).

Kaynak: **Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2014-2023)**, Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara, 2014, s.60.

2012 yılında yürürlüğe giren yeni teşvik sisteminin bölgesel kalkınma açısından getirdiği sonuçların ortaya konulabilmesi açısından Tablo 16 önemlidir. Tabloda 2012 öncesinde 3 yıl (2009-2012) süreyle uygulanan (eski) teşvik sistemi ile yeni teşvik sistemi bazı veriler ışığında karşılaştırılmıştır. Eski teşvik sisteminin son 15 aylık dönemi ile yeni teşvik sisteminin ilk 15 aylık dönemi karşılaştırıldığında, 2. bölge dışındaki tüm teşvik bölgelerinde yatırım teşvik belgesi adedinin arttığı ve toplam artış oranının % 18 olduğu, toplam sabit yatırım miktarının da her teşvik bölgesinde artış gösterdiği ve bu artış oranının toplamda % 62 olduğu, toplam istihdamın da artış gösterdiği ve artış oranının toplamda % 51 olduğu görülmektedir.

Yeni teşvik sisteminde en çok teşvik alan bölge, 6. bölgedir. Bu bölgede verilen teşvik belgesi sayısında %70, sabit sermaye yatırımında % 214 ve ilave

¹⁰⁸ **Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2014-2023)**, Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara, 2014, s.59.

istihdamda % 179 artış olmuştur. Bu oranlar bu bölgeye verilen desteklerin yararlı olduğunu göstermektedir¹⁰⁹.

2012-2018 dönemi gerçekleştirilen yatırımlar incelendiğinde ise¹¹⁰;

“yatırımların % 37,65’inin 1. bölgede gerçekleştirildiği görülmektedir. Söz konusu dönemde ülkemizde yaklaşık 741 milyar TL yatırım gerçekleştirilmesi öngörülmüş olup 1 milyon 200 bin kişilik istihdam sağlanması hedeflenmiştir. Yatırım teşvik belgesi düzenlenen yatırımlar tutar bazında değerlendirildiğinde, 1’inci bölge en çok yatırım gerçekleştirildiği bölge olurken, 6’ncı bölge en az yatırım yapılan bölge olmasına rağmen istihdam açısından 2’nci sırada yer almaktadır. Bu çerçevede, gelişmiş bölgelerde sermaye yoğun yatırımların çoğunlukta olduğu, az gelişmiş bölgelerde ise emek yoğun yatırımların ön planda olduğu gözlemlenmektedir”.

6. bölge için yeni teşvik sisteminin uygulanmaya başladığı 2012 yılı ile 2018 yılına ait veriler aşağıdaki tabloda karşılaştırılmıştır.

Tablo 17: Bölgedeki Yatırım Teşviklerindeki Değişim (2012 ile 2018 Yılları Karşılaştırması)

Yıl	Yatırım Teşvik Belgesi Adedi	Sabit Yatırım Tutarı (Milyon TL)	Toplam İstihdam
2012	305 (Yabancı Sermaye:6, Yerli Sermaye: 299)	1.760 (Yabancı Sermaye:19, Yerli Sermaye: 1.742)	17.971(Yabancı Sermaye:1.600, Yerli Sermaye: 16.371)
2018	682 (Yabancı Sermaye:9, Yerli Sermaye: 673)	5.376 (Yabancı Sermaye:82, Yerli Sermaye: 5.293)	49.550 (Yabancı Sermaye:1.075, Yerli Sermaye: 48.475)

Not: Tablodaki rakamlar yabancı ve yerli sermaye toplamıdır.

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, **Yatırım Teşvik İstatistikleri**, <https://tuys.sanayi.gov.tr/page.html?sayfaId=a1fb69a4-2c8d-4ce4-a8b4-fc515d7096fc&lang=tr>, 29.11.2019.

Her ne kadar 2012 yılından sonra 6. Bölge en az yatırım yapılan bölge olsa, 2012 ile 2018 yılları karşılaştırıldığında, bu bölgede yatırım teşvik belgesi sayısında 2 katından fazla, sabit yatırım tutarında 3 kat ve toplam istihdamda da 2.5 katından fazla artış olmuştur (Bkz. Tablo 17).

¹⁰⁹ Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2014-2023), s. 60.

¹¹⁰ Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, **Kalkınmada Anahtar Verimlilik**, , Sayı:362, Şubat 2019, <https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/yatirim-tesvik-istatistikleri/9808>, 29.11.2019.

Sonuç olarak, 2012 yılında uygulamaya konulan yeni teşvik sisteminin bölgelerin coğrafi bir kıstastan ziyade iktisadi gelişmişlik düzeyi açısından tasnif edilmesi ve gelişmişlik düzeyi açısından geri kalmış 6. Bölgeye yönelik daha kapsamlı uygulamaların ön plana çıkarılması, teşvik politikaların etkin hale dönüştürülmesi için doğru bir politika değişimi olarak karşımıza çıkmaktadır¹¹¹.

Yukarıdaki tablolar, istihdam açısından değerlendirildiğinde teşvik bölgeleri itibariyle 2012 yılından itibaren istihdam sayılarında artış olduğu, en çok artışın teşviklerin yoğunlaştığı 6. bölgede olduğu görülmektedir.

Genel olarak teşvik politikalarının istihdam üzerindeki sonuçları değerlendirildiğinde ise, istihdam teşviklerinin farklı boyutlarıyla artarak devam ettiği görülmektedir. Örneğin¹¹²; işverenlere 2016 ve 2017 yıllarında uygulanan, 100 TL tutarındaki asgari ücret desteği uygulamasına 2018 yılında da devam edilmiştir. 2020 sonuna kadar ilave istihdam sağlayan özel sektör işverenlerine, 12 ay süreyle, gelir vergisi stopajı, damga vergisi ve sosyal güvenlik primi desteği teşviki sağlanmıştır. 2020 yılı sonuna kadar ilave istihdamda kadın, genç ve engelli istihdamında teşvik süresi 12 ay yerine 18 ay olarak belirlenmiştir. 2020 yılı sonuna kadar imalat ve bilişim sektöründe faaliyet gösteren iş yerlerinde ilave işe alınacaklar için daha yüksek tutarda sosyal güvenlik primi desteği sağlanmıştır. İmalat sektöründe çalışan küçük işletmelere ve esnafa, 2018 yılında uygulanmak üzere, 18 yaşından büyük ve 25 yaşından küçük en fazla iki kişi ilave istihdam sağlamaları halinde gelir vergisi stopajı, damga vergisi, sosyal güvenlik primi ve asgari ücret desteği olmak üzere iki ayda bir destek sağlanmıştır. Mesleki ve teknik eğitim okullarına kayıt yaptıran öğrenciler için eğitim öğretim desteği verilerek hem nitelikli işgücünün sağlanması ve hem de istihdamın artırılması amaçlanmıştır.

¹¹¹ Necmettin Çelik, “Bölgelerarası Gelişmişlik Farklılıklarının Çözümünde Teşvik Politikalarının Etkinliği: Türkiye İBBS-II Örneği”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:19, Sayı: 3, s. 54.

¹¹² **Yıllık Ekonomik Rapor 2018**, Hazine ve Maliye Bakanlığı, s.26.

Tablo 188: Yıllar İtibarıyla Desteklenen Engelli Girişimcilere Ait İşletme Sayısı ve Sağlanan Destek Tutarı

2013		2014		2015		2016		2017		2018	
İşletme sayısı	Destek Tutarı (TL)	İşl. Sayı	Destek Tutarı (TL)	İşl. Sayı	Destek Tutarı (TL)	İşletme Sayısı	Destek Tutarı (TL)	İşletme Sayısı	Destek Tutarı (TL)	İşletme Sayısı	Destek Tutarı (TL)
44	530.345	79	916.457	133	1.329.790	172	2.609.195	247	4.798.489	242	3.735.093

Not: 30/9/2018 tarihli rakamlardır.

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2019 Bütçe Gerekçesi, s.190.

Tablo 18’de 2013-2018 yılları arasında engelli girişimcilere ait işletme sayısı ve destek tutarları görülmektedir. Buna göre; KOSGEB tarafından “Yeni Girişimci Desteği” kapsamında engelli girişimcilere sağlanan destek tutarında önemli bir artış olduğu görülmektedir.

Tablo 19: Yıllar İtibarıyla Kadın Girişimci Sayısı ve Sağlanan Destek Tutarı

2013		2014		2015		2016		2017		2018	
İşl. Sayı	Destek Tutarı (TL)	İşl. Sayı	Destek Tutarı (TL)	İşl. Sayı	Destek Tutarı (TL)	İşl. Sayı	Destek Tutarı (TL)	İşl. Sayı	Destek Tutarı (TL)	İşl. Sayı	Destek Tutarı (TL)
2.774	35.277.867	4.630	49.204.646	5.681	57.933.100	7.515	119.184.279	10.898	218.481.658	13.315	231.264.455

Not: 30/9/2018 tarihli rakamlardır.

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2019 Bütçe Gerekçesi, s.184.

Tablo 19’da ise 2013-2018 yılları arasında kadın girişimcilere ait işletme sayısı ve destek tutarları görülmektedir. KOSGEB bünyesinde uygulamaya geçilen “Kadın Girişimciliği Programının Hazırlanması ve Uygulanması Eylemi” kapsamında “Yeni Girişimci Desteği” başlığı altında kadın girişimciler desteklenmiş ve bu kapsamda kadın girişimcilere sağlanan destek tutarında büyük artış olmuştur.

3.2.4. Türk Teşvik Sisteminin Devletin Düzenleyici ve Denetleyici Rolü Bağlamında Değerlendirilmesi

Teşvik politikaları devletin ekonomiye müdahale araçlarından biri olmasının yanında, geniş anlamda değerlendirildiğinde bir ekonomik regülasyondur. Teşvik politikası ile devlet ekonomide piyasaları düzenlemek amacını da gütmektedir. Devlet burada düzenleme görevinin yanında denetim görevini de eşanlı olarak yapabilmektedir.

Ekonomide aktörlerin kararları üzerinde olumlu yada olumsuz etkiler doğurabilen regülasyonların doğru yönetilmesi, ekonomi yönetimlerinin temel

hedefleri arasındadır. Ekonomik regülasyon aracı olan teşvikler siyasal karar alma sürecindeki aktörlerin isteğine göre şekillenebilmektedir. Ancak siyasal karar alma sürecindeki aktörlerin olumsuz sosyal, mali ve ekonomik sonuçlar doğurmayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Kamu Tercihi yaklaşımına göre; devletin teşvik politikası uygulamaları rant yaratmakta ve özel çıkar grupları da bu teşviklerden yararlanmak için rant kollama faaliyetlerine girişmektedirler. Rant kollamanın bir türü olan ve teşvik politikaları sonucunda ortaya çıkan çıkar gruplarının teşvik kollama faaliyetleri, kamu kaynaklarının etkinsiz kullanımına ve dağılımına, üretimde etkinsizliğe ve verimsizliğe yol açmaktadır.

Örneğin, vergi teşvikleri açık kural ve düzenlemeler olmaksızın geniş bir idari takdir yetkisine dayalı olarak verilirse, teşvik kollama daha fazla ortaya çıkabilir. Siyasetçiler oy maksimizasyonu karşılığında olumlu dışsallıkların oluşmayacağı alan veya sektörler vergi teşviki verme olanağı bulabilirler¹¹³. Bu nedenle teşvik politikaları açısından denetim mekanizmalarının etkinliği büyük önem taşımaktadır.

Türkiye’de teşviklerin denetimine ilişkin olumlu bir gelişme, Ar-Ge teşvikleri konusunda yaşanmıştır. “5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun” kapsamında desteklenen Ar-Ge faaliyetlerinin denetimi amacıyla “10.08.2016 tarihli ve 29797 sayılı Resmi Gazete’de “Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği” yayınlamıştır. Bu yönetmeliğe göre; söz konusu faaliyetlerde bulunan firmaların denetlenmesi amacıyla Değerlendirme ve Denetim Komisyonu oluşturulmuştur.

Değerlendirme ve Denetim Komisyonu, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından belirlenecek bir üye, Bilim ve Teknoloji Genel Müdürü ya da ilgili daire başkanı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nca alanlarında uzmanlığı bulunan öğretim üyeleri arasından, başvurusu değerlendirilecek veya denetimi yapılacak merkezin ya da rekabet öncesi işbirliği projesinin ilgili olduğu konuya göre bu bakanlık tarafından seçilecek iki üye ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) meclis veya sektör temsilcileri, Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) meclis veya sektör

¹¹³ Tekin, s.311.

temsilcileri, Organize Sanayi Bölgeleri, Endüstri Bölgeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri ile kanunla kurulan vakıflar veya meslek odalarının yönetici veya temsilcileri arasından başvurusu değerlendirilecek veya denetimi yapılacak merkezin ya da rekabet öncesi işbirliği projesinin ilgili olduğu konuya göre Bakanlıkça görevlendirilecek bir üye olmak üzere beş üyeden oluşmaktadır. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na Ar-Ge veya tasarım merkezi başvurusunda bulunan firmalar, bu komisyon tarafından en geç otuz iş günü içinde değerlendirilip karara bağlanır. Ar-Ge merkezleri ile tasarım merkezleri Değerlendirme ve Denetim Komisyonu tarafından en geç iki yılda bir denetlenir. Ar-Ge merkezlerinde veya tasarım merkezlerinde Değerlendirme ve Denetim Komisyonu değerlendirmesi sonucunda, denetimde tespit edilen eksiklik ve ihlalin ölçüsüne göre Ar-Ge Merkezi belgesi veya tasarım merkezi belgesi Bakanlık tarafından iptal edilir veya eksikliklerin giderilmesi için üç ayı geçmemek üzere ilgili işletmeye süre verilir. Bu süre içinde işletme, sağlanan destek ve teşviklerden yararlanamaz. Ar-Ge merkezlerinde veya tasarım merkezlerinde tespit edilen eksiklikler verilen süre içinde giderilmediği takdirde işletmeye verilen Ar-Ge Merkezi Belgesi veya Tasarım Merkezi Belgesi Bakanlık tarafından iptal edilir. İşletme, şartların ihlal edildiği tarihten itibaren Kanunda öngörülen destek ve teşviklerden yararlanamaz¹¹⁴.

3.3. SEÇİLMİŞ TEŞVİK ARAÇLARINDA GİRİŞİMCİLERİN KARŞILAŞTIKLARI ÖZEL DURUMLAR

İkinci bölümde ana hatları ile ortaya konulan teşvik türleri uygulama açısından ele alındığında bu teşviklerden yararlanan yatırımcı ve/veya müteşebbislerin teşviklerden her zaman tam anlamı ile yararlanamadıkları görülmektedir. Bunun temel sebebi olarak yatırımcı yada müteşebbisin mevzuata yeterince hakim olmamalarıdır. Aşağıda sırası ile vergi indirimi, finansal kiralama kapsamlı destekler, KOSGEB destekleri, TUBİTAK; destekleri, Dahilde İşleme Rejimi destekleri yönünden seçilmiş örnekler paylaşılacaktır.

¹¹⁴ “Araştırma, Geliştirme ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği”, 10 Ağustos 2016 ve 29797 Sayılı R.G.

3.3.1. Finansal Kiralama İşlemlerinin Yatırım Teşvik Belgesi Kapsamında Değerlendirilmesi:

Yatırım teşvik belgesinin kapsamının belirlenmesi vergi dairesi ile girişimci arasında zaman zaman ihtilaf konusu olabilmektedir. Örneğin Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü (TUYSGM), eski uygulamaların aksine yeni düzenlemiş olduğu YTB' lerinde finansal kiralama ile yapılan işlemlerde, finansal kiralama firması adına ayrı bir YTB düzenlenmesi uygulamasından vazgeçmiş, yerine sadece finansal kiralama firması adına düzenlenmiş ithal ve/veya yerli makine teçhizat listesi uygulaması getirmiştir. Her ne kadar adı geçen listeler yatırımcının YTB'ne dayanak olarak düzenlenmiş ise de, vergi daireleri vergi indirimi uygulamasında bu makinelerin yatırımcıya ait listelerde yer almaması gerekçesi ile KDV istisnası, vergi indirimi ve faiz desteğine konu olamayacağını ileri sürebilmektedir. Bu konuya ilişkin TUYSGM' nün görüş yazısı örnek olarak ekte sunulmaktadır. İdare burada bu işlemin uygunluğuna hükmetmiştir (Bkz. Ek-5: Bakanlık Görüşü).

3.3.2. Kullanılmayan Yatırıma Katkı Tutarının Sonraki Yıla Devri

Yatırıma katkı oranı hesaplamasında bazen firma muhasebe personeli ve/veya SMMM ve YMM'lerce yanlış hesaplama sonrası YKO'dan eksik yararlanma söz konusu olabilmektedir. Burada sorun eksik kullanılan YKO' nun tekrar kullanılıp kullanılamayacağı ve eğer kullanılacak ise bu durum için firmanın düzeltme beyannamesi verip vermeyeceğidir. Bu husus yine uygulamacı ve denetçiler tarafından farklı yorumlanmaktadır. Bu konuyu bir örnekle açıklamak mümkündür.

YTB aktif ve yatırım dönemi devam etmekte olan X firması YKT'nı doğru hesaplamış, ancak Kurumlar Vergisi beyannamesinde yatırıma katkı tutarı üzerine tekrar kurumlar vergisi oranı uygulayarak kullanacağı yatırıma katkı oranını düşürmüştür. Bunun sonucunda eksik kullanım yaparak kendi aleyhine idare lehine bir uygulamaya sebebiyet vermiştir. Oysa örneğimizde İndirimli kurumlar vergisi uygulamasını düzenleyen *Kurumlar Vergisi Genel Tebliği (Seri No: 10)'nde Değişiklik*

Yapılmasına Dair Tebliği dikkate alındığında bu sonucun doğmaması gerekmektedir. Bahsi geçen tebliğe göre

“İndirimli kurumlar vergisi uygulaması

“Yatırım teşvik belgesi kapsamındaki yatırımlardan elde edilen kazançlara, ilgili teşvik belgesinde yer alan yatırıma katkı ve vergi indirim oranları dikkate alınarak yatırımın kısmen veya tamamen işletilmesine başlanılan hesap döneminden itibaren, yatırıma katkı tutarına ulaşıncaya kadar indirimli kurumlar vergisi uygulanabilecektir.”

“Yatırıma katkı tutarı, indirimli kurumlar vergisi uygulanmak suretiyle tahsilinden vazgeçilen vergi yoluyla yatırımların Devletçe karşılanacak tutarını, bu tutarın yapılan toplam yatırım tutarına bölünmesi suretiyle bulunacak oran ise yatırıma katkı oranını ifade etmektedir”.

10 Seri numaralı tebliğin amir hükmü gereğince esas olan vergi indirimi yolu ile yatırıma katkı tutarına ulaşılmasıdır. Zira burada yatırımcıya Teşvik Mevzuatı kapsamında bir hak verilmiştir ve bu hakkın kullanımında bir süre kısıtı bulunmamaktadır. Dolayısıyla burada yatırımcı eksik yaptığı kullanım için devleti vergi ziyaına uğratmamış, aksine fazladan vergi ödemiştir. Ayrıca kurumlar vergisi beyannamesinde yapılan yatırım tutarı belirtilmiş ve matrah beyan edilmiştir. Eksik yapılan kısım vergi indiriminin yanlış hesaplanmasıdır. Ancak bu durum yatırıma katkı tutarına ulaşmayı geciktirmiş olmakla birlikte, kanunun amir hükmü olan ve aksi yönde hiçbir düzenleme olmayan yatırıma katkı tutarına sonraki dönemlerde ulaşamayacağı anlamını taşımamaktadır. Kanımızca, eksik olarak kullanılan YKT’nın Kurumlar Vergisi Beyannamesi’nde doğru beyan edilmek kaydı ile sonraki dönemlerde kullanılabilmesi mümkün olmalıdır.

Yatırım döneminin başlangıcı ve bitişi söz konusu Tebliğ’de şöyle yer almaktadır:

“10 Seri Numaralı Kurumlar Vergisi Genel Tebliği’nde yer verilen açıklamalarda, yatırımın döneminin, yatırım teşvik belgesi kapsamındaki yatırıma fiilen başlanılan tarihi içeren geçici vergilendirme döneminin başından tamamlama vizesi yapılması amacıyla Ekonomi Bakanlığına müracaat tarihini içeren geçici vergilendirme döneminin son gününe kadar olan süre olduğu belirtilmiştir”.

“Öte yandan, yatırımın fiilen tamamlandığı tarihin, tamamlama vizesinin yapılmasına ilişkin olarak Ekonomi Bakanlığına müracaat tarihinden önceki bir geçici vergilendirme dönemine isabet etmesi halinde ise yatırımın fiilen tamamlandığı tarihi içeren geçici vergilendirme döneminin son gününün yatırım döneminin sona erdiği tarih olarak dikkate alınması gerekmektedir”.

X firmasında, yatırım dönemi tamamlanmadığından ve yatırım teşvik belgesi tamamlama vizesi müracaatı yapılmadığından yatırım dönemi halen devam etmektedir. Ayrıca yatırıma katkı tutarına esas yatırım tutarı da yatırım halen devam ettiğinden kesinleşmemiştir. Firma yatırıma devam ettiği müddetçe bu rakam artacağından burada kesinleşmeyen bir rakam üzerinden kullanılmayan kısmı için yatırıma katkı tutarının devretmeyeceğinden bahsedilemeyecektir. Bu durum aşağıda yer alan tebliğ hükmünden de görülmektedir.

10 Seri numaralı genel tebliğ hükmüne göre idare;

“....., yıllık kurumlar vergisi beyannamesi üzerinden indirimli kurumlar vergisinden yararlanılmış olması halinde, indirimli kurumlar vergisinden yararlanılmak üzere ilgili dönemlere ilişkin geçici vergi beyannamelerinin düzeltilmesine gerek bulunmamaktadır.”

Burada karıştırılan husus, eski uygulamalarda “yatırım indirimi” uygulamasında matrah çıkması halinde kullanılmayan yatırım indiriminin sonraki dönemlere devretmeyeceği amir hükmünün vergi indirimi konusunda bahse konu kanunda hiç atıfta bulunulmazken “vergi indirimi” uygulamasına uygulanmak suretiyle yorumun genişletilmesidir.

Yatırım indirimi uygulamasının sonraki yıllara devretmemesi hükmüne benzer bir uygulama olarak amortisman ayrılması sırasında ilgili yılda kullanılmayan amortismanların dönemsellik ilkesi gereği sonraki dönemlerde kullanılamayacağı da VUK 320. Madde de kati olarak belirtilmiştir. Ancak henüz yatırım devam ettiğinden ve yatırıma katkı oranı sabitlenmediğinden burada dönemsellik ilkesinden de bahsedilemeyecektir.

Yatırıma katkı tutarı mükellefe yaptığı yatırım oranında uygulanan bir teşvik tedbiridir. Burada yeterli kar oluşmamasından, eksik hesaplamadan (hatta eğitim, öğretim yatırımlarında 5 yıllık gelir vergisi istisnasından) dolayı bu hakkın kullanılmasının ötelenmesi, hakkın kaybı anlamını taşımayacaktır.

3.3.3. Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında Telafi Edici Verginin Öngörülmemesi Uygulaması

Teşvik uygulamalarında karşılaşılan özellikli durumlardan bir diğeri dahilde işleme rejimi uygulamalarında karşımıza çıkmaktadır. Dahilde işleme rejimi

uygulamasında yurda gelen mallar için ithalat sırasında ödenmesi gereken vergiler askıya almak ya da şartlı muafiyet kaydı ile yurda sokulmakta ve bu malların işlendikten sonra ihraç edilmesi koşulu ile vergisel avantajlardan yararlanmaktadır. Ancak 3. Dünya ülkelerinden ithal edilip işlendikten sonra Avrupa Birliği'ne gerçekleştirilen ihracatlar da telafi edici uygulaması yönüyle özellikli durumlarla karşılaşmaktadır. Ülkeler arası ikili anlaşmalar ve A.B.'nin gümrük birliğine tabi olmayan firmalara karşı uyguladığı gümrük vergileri ihracatçı tarafından bazen atlanılmaktadır. Bu sebeple ithalat sırasında vergi ödemeyen ihracatçı ihracat esnasında malı AB ülkelerine ihraç ettiğinde telef edici vergi ödemesi gerekmektedir. Ancak bu vergiler ihracat sırasında ödenmediğinde ihracatçı için DİİB'nin tamamlama vizesi esnasında maliyetini hiç ön görmediği vergileri (Telafi Edici Vergi) ödeme zorunluluğu ortaya çıkmakta buda ihracatçının zarar etmesine sebebiyet verebilmektedir.

3.3.4. Kalkınma Ajansı Desteklerinde Uygulama Alanı Dışına Çıkılması

Kalkınma ajansı tarafından destek kapsamına alınan kurum ve kuruluşların bir den fazla bölgede işletme ve yatırım tesisi bulunabilmektedir. Ancak ajanslar sadece kendi bağlı oldukları bölgeler için destekleme yapmaktadırlar. Buradan hareketle örneğin İzmir Kalkınma Ajansından Destek alan bir firmanın bu destekle satın aldığı makineyi Manisa'da (Zafer Kalkınma Ajansı Bölgesi) kurulu tesisine taşınması mümkün değildir. Taşındığı takdirde verilen teşvik geri istenebilmektedir. Ancak firmalar konuyla ilgili izin almak amacıyla müracaat ederek uygun görülmesi halinde müeyyide dışında kalabilirler. Uygulamada bu izinler alınmaksızın gerçekleştirilen yatırım malı transferlerine hem prosedürel hem cezai yaptırımlara tabi tutulabilmektedir.

3.3.5. Hibe Sözleşmesi Öncesi Yapılan Harcamaların Destek Kapsamı Dışında Tutulması

Kalkınma Ajansları, TÜBİTAK ve/veya KOSGEB tarafından ar-ge ve diğer hibe destekleri kapsamına alınan kuruluşlar ilgili kurumlarla destek sözleşmesi

imzasından önce de proje kapsamında gider yapabilmektedir. Ancak bu kuruluşlar giderlerin proje için taraflarca sözleşme imzası akabinde bu giderleri desteklemeye esas tutar olarak maliyet kapsamına almaktadırlar. Dolayısı ile sözleşme imzası öncesi harcama yapan kuruluşlar bu giderler için destek alamamakta ve projeleri için yeterli desteği görmediklerini düşünmektedirler. Bu durumda uygulamada sıkça karşılaşılan sorunlardan bir diğeridir.

Buradan hareketle destek alınacak tüm kurum ve kuruluşların mevzuatları ve uygulama rehberleri detay olarak incelenmeli ve yatırımcı harcama ve faaliyet planlarını bu esaslar doğrultusunda oluşturmalıdır.

SONUÇ

Teşvikler, asıl itibarı ile müteşebbisin risk almasını kolaylaştıracak özendirmelerdir. Bu özendirmeler yapılırken devletin amacı; üretim, ihracat, istihdam ve milli geliri artırmaktır. Bu amaçla doğrudan veya dolaylı olarak destek verecek kurumları organize etmek ve bu kurumlarda da teşvik tedbirlerini geliştirmek ve uygulamak yine devletin politikaları arasındadır.

Türkiye’de uygulanan teşvik politikalarının genel amacı üretim, ihracat ve istihdamı artırmak odaklıdır. Bu çerçevede mevzuat bazında sürekli güncellemeler yapılmakta ve esas yararlanıcı olan yatırımcı ve müteşebbislerin ihtiyaçları giderilmeye ve teşvik tedbirleri ile desteklenmelerine çalışılmaktadır. Ancak yapılan tüm bu düzenlemeler özellikle AB müktesebatıyla uyumlaştırma çalışmaları paralelinde hatta direk örnek uygulamaların üzerinde ülkemize özgü uyarlama çalışmalar yapılmadan direkt olarak alındığında, insan yapısı ve gelişmişlik farkları gibi kriterler göz ardı edilebilmektedir. Uygulamada özellikle yerelden gelen fikirlerin daha çok dinlenmesi doğru olacaktır. Odaların, Kalkınma Ajanslarının, sektörel ve/veya iş insanlarını bir araya getiren derneklerin (STK) önerileri doğrultusunda yapılacak düzenlemelerin daha sonuç odaklı olabilecektir.

Teşvikler konusunda birden fazla otoritenin aynı anda süreçte yer alması bir takım sorunlara neden olabilmektedir. Örneğin yatırım teşvikleri konusunda aynı anda hem Bakanlığın, hem Kalkınma Ajanslarının hem de Sanayi Odalarının uygulamacı kuruluş olarak yetkilendirilmesi farklı uygulamaların ortaya çıkmasına sebebiyet verebilmektedir. Bu amaçla Yatırımlarda Devlet Yardımları Kanunu’nda yapılan düzenleme ile odaların eski belgelerdeki düzenleme hakkı saklı kalmak kaydıyla yatırım teşvik belgesi düzenleme yetkisi alınmış, sistemin elektronik ortama (e-tuys) taşınması yönünde düzenlemeye geçilmiştir.

Her ne kadar elektronik sisteme geçiş ile birlikte tek merkezli bir uygulamaya geçiş sağlanmışsa da bu uygulamaların güçlendirecek yetişmiş personel sorunu devam etmektedir.

Bu konuda ivedilikle personelin yetiştirilmesi noktasında hizmet içi eğitim programları ve yeni personel alımı gibi desteklerle çözüm sağlanabilecektir. Bunun dışında sağlanan desteklerin standart hale gelebilmesi için Cumhurbaşkanlığı yatırım ofisinin taşra teşkilatlanmasının tamamlanması ve yerelde kalkınma ajansları ile koordinasyonun sağlanarak gerçekleşmesi teşvik politikalarının amaçlarına ulaşmasını hızlandıracaktır.

Ayrıca özellikle ihracata henüz başlayacak veya yeni başlamış KOBİ'ler için yine yerelde örneğin İhracatçı Birlikleri bünyesinde yardım masaları kurularak KOSGEB'in yaptığı uygulamanın benzeri firmalara doğrudan yardımcı olabilecek uzmanlar atanarak desteklere ulaşımın daha hızlı ve verimli hale getirilmesi mümkün olabilecektir.

Bu konuda çalışmamız içerisinde de belirtildiği üzere özellikle teknolojik ve yenilikçi malların üretimine yönelik verilecek desteklemelerin plan ve uygulamasının yapıldığı Hamle Programı ile TUBİTAK ar-ge desteği, yatırım teşvik belgesi ve KOSGEB stratejik ürün desteği bir arada Sanayi Bakanlığı'nda toplanmıştır. Daha açık ifade edildiğinde projenin Ar-Ge safhası için TUBİTAK destekleri, yatırım ve işletme dönemi giderleri ve vergisel avantajları için TUYSGM ve yine bu yatırımların doğrudan finansmanı için Stratejik Ürün Destekleme Programı ile KOSGEB tek yerden müracaat ile koordinasyon imkanına kavuşturulmuştur. Bu şekilde yatırımcı birden fazla kamu kurum ve kuruluşu ile uğraşarak enerji kaybetmeksizin tek yerden sorun ve ihtiyaçlarına çözüm sağlama imkanına kavuşmuştur. Fakat hamle programının ilk çağrısı yatırımcıya yeteri kadar duyurulamamış ya da izah edilememiştir. Ayrıca ilk çağrıda sadece makine sektörü için ilan edilen ürün gruplarına destek açıklandığından diğer sektörler ilk uygulama itibarı ile göz ardı edilmiştir. Yapılan bilgilendirme toplantılarında bu eksikliğin 2020 yılının ilk çeyreğinde açıklanacak ikinci çağrıya kadar tüm sektörler için ürün listelerinin yayınlanması çalışmalarının sürdüğü ve ilan edileceği bilgilendirmesi ile giderilmeye çalışılmaktadır.

Ayrıca hamle programı ürün listeleri oluşturulurken her ne kadar ithalat girdisi yüksek malların önceliklendirildiği belirtilse de, örneğin bölgesel olarak teşvik edilmeyen sadece genel teşvik tedbirlerinden faydalanan plastik sektörünün kullandığı Plastik Enjeksiyon makinaları imali kapsam içine alınırken, bölgesel

teşviklerden faydalanan Metal Enjeksiyon yöntemi ile üretim yapan firmaların kullandıkları Metal Enjeksiyon Preslerinin yurt içinde imali konusu göz ardı edilmiştir. Yine bu makinelerin olmazsa olmazı olan ve esasen öncelikli sektörler arasına alınarak 4. Bölge destekleri ile desteklenen enjeksiyon kalıbı imaline yönelik yatırımlar program kapsamı dışında tutulmuştur. Yine tanıtım toplantılarında bu husus içinde uygulamacıların özellikle yatırımcılar ve ilgili STK'lerden bilgi akışına ve öneri almaya açık olduğunu bildirmeleri memnuniyet vericidir. Zira masa başı uygulamalar ile yayımlanan mevzuatlar direk yararlanıcıların ve STK'ların görüşü alınmadan yapılan çalışmalar işleyişin aksaması ve programların istenilen hedeflere ulaşamaması sonucunu doğurmaktadır.

Hamle programı koordinasyonu sırasında uygulama bacağında yer alan KOSGEB, TÜBİTAK, TUIYSGM personelinin konu hakkında bilgilendirilmesi ve eğitiminde de eksiklikler bulunmaktadır. Elbette ki bu programın henüz yeni olması ve daha ilk çağrısına çıkmış olması eksikliklerin uygulamada karşılaşılan sorunlar belirlenerek giderilmesi safhasının süreç alacağı da aşıkardır.

Hamle programı yatırım ortamının iyileştirilmesi hakkındaki kanun çerçevesinde uygulamaya konulmuş ve milli teknoloji hamlesinin araçlarından birisi olmuştur.

“Milli Teknoloji Hamlesi” yaklaşımının ilk başarılı örneği savunma sanayisinde hayata geçirilen teknoloji geliştirme projeleri olmuştur. Savunma sanayisi projeleri, yerli tedarikçilerin teknoloji üretme kabiliyetini artırmış, maliyetleri azaltmış ve insansız hava aracı, füze, radar sistemi ve uydu gibi ileri teknolojilerde ürün geliştirme kapasitesini ortaya çıkarmıştır. Savunma sanayisi teknoloji geliştirme projelerinden elde edilen kazanımlar ve kendini geliştiren yerli tedarikçiler diğer sektörlerin çalışmalarına örnek olacaktır. Milli Teknoloji Hamlesi ile amaçlananlardan birisi de bilimsel ve teknolojik gelişmelerde tekelleşmenin önüne geçebilmektir.

Teşvik mekanizmaları içinde en fazla bilinenlerden birisi olan KOSGEB destekleri içinde bilgilendirme eksiklikleri bulunmaktadır. Esasında KOSGEB desteklerini tanıtım için programlar düzenlese de, birçok firma günü kurtarma çabası içerisinde bu bilgilendirmelerin uzağında kalmaktadır. Bura da önemli bir

sıkıntıda imalatçı, yazılımcı, tasarımcı vb. olmayan tüm KOBİ'lerin destek alabilmek amacı ile aynı kurumun aynı birimine müracaat etmeleri sonucu oluşan iş yükü fazlalığıdır. Önceki dönemlerde imalatçı olmayan KOBİ'ler KOSGEB desteği kullanamazken, aynı personel ve aynı büyüklükte imalatçı olmayan firmaların da sisteme dahil edilmesi olağan olarak sistemin yavaşlamasına yol açmıştır.

Çalıştırdıkları personel sayısı, faaliyet sektörleri, imalatçı olup olmadıkları vb. kıstaslar belirlenerek Kalkınma Ajansı ve KOSGEB arasında yapılacak bir görev paylaşımı da uygulamayı hızlandıracak bir öneri olarak değerlendirilmelidir. Bu amaçla hizmet, tacir ve imalatçı firmaların müracaat birimlerinin ayrıştırılması ve personeline verecekleri destekler üzerinde uzmanlaşmasıdır. Örneğin büyük illerde birden fazla KOSGEB biriminin oluşturulmasının hizmet hızı ve kalitesinin artırması gibi hizmet sektörü ve ticaret erbabı için ayrı birimlerin kurulması da hız ve kaliteyi arttıracaktır.

TÜBİTAK tarafından yapılan desteklemelerde ise karşılaşılan en büyük sorun, müracaat sonrası destekleme kararı veya ret kararına kadar geçen süredir. Her ne kadar bu süre mevzuatta 3 ay ile sınırlandırılmış olsa da, uygulamada 8-10 aya varan hatta bir yılı aşkın süreçlerle karşılaşılmaktadır. Her kurumun ayrı hakem havuzunun olmasına rağmen özellikle hakemlerin konu hakkında yeterliliklerinin yeteri kadar irdelenmemesi önemli sorunlardan bir diğeridir.

Hamle programı ile hakemlik müessesinin konu hakkında yetkin özel sektör kuruluşlarına devredileceği belirtilmiştir. Ancak bu durum hem pozitif hem negatif yönler içermektedir. Henüz bu kurum ve kuruluşların asgari şartlarını belirleyen hususlar yayımlanmamıştır. Asgari kriterler belirlenirken bu kuruluşlarda çalışan denetim personelinin asgari 10 yıl sektör tecrübesi olması, proje vasfına göre ayrı yetkinliklerin sınıflandırılması gibi tedbirlerin alınabileceği değerlendirilmektedir. İlave olarak proje sırasında ve sonrasında bu firmaların ilgili kuruluşlarla organik bağ kurma ihtimaline karşı da tedbirler de alınmalıdır.

Kalkınma Ajansları yönüyle verilen destekler değerlendirildiğinde ajanslar devletin yereldeki eli konumundadırlar. Bu amaçla personelinin eğitimi ve bu kurumların destek bütçelerinin artırılması çok önemlidir. Hatta merkezden destek

veren bazı kurum ve kuruluşların uygulama yönünden yükü bu kuruluşlara paylaştırılmalıdır.

Teşvik sürecinin doğru yönetilmesindeki bir diğer önemli husus müteşebbislere danışmanlık hizmeti veren danışman firmaların uzmanlık alanlarına göre yetkilendirilmesidir. Farklı kurumların açtığı mentörlük, danışmanlık, yetkinlik kursları ile bir danışmanın bu kadar geniş bir alanda yetkin olması sağlanamamaktadır. Bu amaçla, yatırım, ihracat, Ar-Ge vb. konularda farklı yetkinlik derecelerine göre danışman kurumlarda sınıflandırılarak güvenilirlikleri açısından belgelendirilmelidir. Halen buna benzer çalışmalar yapılmakla birlikte her kurum kendi içerisinde çalışma yaptığından standart bir kalite sağlanamamaktadır.

Hatta bazı destek veren kurumlar danışmanlar ile çalışmamayı özendirici veya yasaklayıcı hükümler koymaktadır. Bu durum karşımıza şu sorunu çıkarmaktadır; günlük hayatta finansman, üretim, personel, tedarik, satış, tahsilat vb. birçok soruna çözümler sağlama zorunluluğu olan müteşebbis bu alanlara eğilememekte ve hak ettiği destekleri kullanamamaktadır. Ayrıca müteşebbisin eğitim durumu özellikle ülkemizin %96'lık işletme payını alan KOBİ'ler baz alındığında yetersiz kaldığından mevzuatın amir hükümlerini yanlış anlamaları sonucu bu konuda hata yapmaları sonucunu doğurmaktadır. Böylece bir iki girişiminde başarısız olan müteşebbis yılmakta ve desteklere müracaat konusunda isteksiz hale gelmekte hatta desteklerin devlet tarafından kayırmacılıkla verildiği ön yargısına sahip olmaktadır.

Aynı şekilde kötü niyetli ve yetkinliği olmayan danışmanlık firmaları da müteşebbis nezdinde birkaç deneme sonrası yılgınlık oluşturmaktadır. Bu sebeple danışmanlık firmaları destekler bazında sınıflandırılarak yetkilendirilmeli ve asgari alt yapıları mevzuatla bağlanmalıdır.

Süreçteki en yaygın ve en eski düzenlemelerden birisi olan Yatırım Teşviklerinde 2009 sonrası dönemde “Yatırım İndirimi” uygulamasının terkedilerek yerine “Vergi İndirimi uygulamasının getirilmiştir. Önceki uygulamada yapılan yatırım tutarı vergi öncesi kârdan indirildikten sonra varsa kalan matrah üzerine kurumlar/gelir vergisi uygulanmakta idi. Yeni sistemde ise bu usul terk edilerek yapılan yatırım tutarı üzerine bölgeler itibarı ile belirlenen YKO

uygulanarak elde edilen YKT doğrudan hesaplanan kurumlar/gelir vergisi üzerinden indirilmektedir. Bu uygulama en başta oldukça bilgi kirliliğine yol açmıştır. Hatta yatırım indirimi uygulamasının kaldırılması Yatırım teşviklerinin kaldırıldığı şeklinde dayanaksız yorumlamalara kadar gidilmiştir. Uygulamada bir çok YMM ve SMMM beyannameleri verirken YKT üzerine kurumlar/gelir vergisi oranını uygulayarak vergi indiriminin eksik kullanılmasına sebebiyet vermişlerdir. Oysaki YKT hesaplandıktan sonra bu tutar belirlenen VİO ile çarpılarak kullanılacak vergi indirimi tutarı belirlenecektir. İlgili idarelerinde bu konu hakkında bilgi eksikliği dolayısı ile durum daha fazla karmaşık hale gelmiş ve bir çok beyannamede eksik veya fazla kullanımlar söz konusu olmuştur. Bu amaçla idarenin daha net ve hesaplaması daha kolay usuller belirlemesi faydalı olacaktır.

Teşvik sürecinde yaşanan bir diğer sorun ise ilgili yıl beyannamesinde kullanılmayan YKT üzerinden sonraki yıllara devreden YKT' nın endekslemesinin ne zaman ve ne şekilde yapılacağı konusunda mevzuatta karmaşık ifadeler kullanılmasıdır. Oysaki endekslemenin yapılabilmesi için tamamlama vizesinin yapılması gerekliliği bir mecburiyet olsa da hükümlerin yoruma açık olması uygulamacıların hata yapmasına sebebiyet verebilmektedir. Bu sebeple hem kamu hem de özel sektör açısından hak kaybı doğuracak bu durumlar için mevzuatın sadeleştirilmesi faydalı olacaktır. Hatta mevcut sistemde beyannamelerde bu hesaplamanın otomatik olarak yapılması ve mükellefin veya beyannameyi düzenleyen tarafın bu duruma özellikli durumlar haricinde (kanunla oranların yükseltilmesi ve/veya öncelikli sektör uygulamaları) müdahil olamamaları çok daha faydalı olacak ve her iki taraf içinde kayıpların ortaya çıkmasının yanında mükellef aleyhine vergi ziyai cezası benzeri cezai müeyyidelerin ortaya çıkmaması sağlanabilecektir.

Ayrıca ülkemiz genelinde üç-beş yıl aralıklarla uygulamaya konulan, matrah, stok, kasa afları, vergi borç ve cezalarının cüz-i oranlarla yapılandırılarak devletin alacaklarından oransal olarak vazgeçmesi kayıt dışılığa bir teşvik olarak yorumlanabilir. Zira yatırım ve ihracat teşviklerinin kamu tarafından amaçlarından biri de teşvik verilen sektörlerin bu teşviklerden faydalanmak için kayıt içine alınması ve bunun sonucunda elde edilen kazançlar üzerinden vergiye karşı gönüllü uyum gözetilerek vergi hasılatının artırılabilmesidir. Ancak uygulamada sıkça

başvurulan aflar mükellefin tam aksine bir tutum izlemesine yol açmakta hatta teşvikler denetim olacağı korkusu ile kullanılmayarak kayıt dışı çalışma alışkanlığı devam ettirilmektedir. Bu amaçla artık düzenli olarak çıkarılan bu af sisteminin son bulması hem teşvik mekanizmasının doğru işlemesi hem de tarafların konulan kuralları suiistimal etmemeleri açısından çok önemlidir.

Geliştirilmesi gereken ve üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir alan olan Ar-ge teşvikleri konusunda da düzelmelere ihtiyaç bulunmaktadır. Ar-ge teşvikleri konusunda karşılaşılan en önemli sorun ar-ge faaliyeti gerçekleştiren kurum ve kuruluşların bu çalışmaları bitirdikten sonra bu destekleri almak için başvuruda bulunmasıdır. Oysa ki mevzuat bu müracaatların daha fikir aşamasında projeye dökülerek yapılması gerektiği yönündedir. Ancak en başta faaliyeti için müracaatta bulunmayan kurum bu avantajları kullanma hakkını yitirmektedir. Bu amaçla özellikle kobiler özelinde müracaatlar sadeleştirilerek ön başvuru süreci aktive edilirse, hatta başlatılan harcamaların geri alınması için başlangıç tarihi proje başvuru tarihi değil de makul bir şekilde bu tarihin geriye yürütülmesi şeklinde uygulanırsa yararlanıcılar daha fazla destek kullanarak daha fazla proje üretme gayretinde olacaklardır.

Sonuç olarak devlet destekleri, enerji, savunma sanayi, makine, kimya, havacılık ve uzay sanayi, tıbbi bilimler, genetik, otomotiv, makine vb. birçok alana destek vermeye çalışmakta, ama bu destekler hep birbirine benzer şekilde konfeksiyon usulü uygulanmaya çalışıldığından tam anlamıyla sanayici ve müteşbbisin ihtiyaçları giderilememektedir.

Ancak son yıllarda yapılan hamle programı, yenilikçi ve teknolojik ürünlerin desteklenmesi vb. pozitif uygulamalar ilerisi için umut vericidir. Devlet destekleri Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana konjonktüre göre sürekli yenilenmekte ve olumlu yönde gelişmesine devam etmektedir.

Tüm yapıcı düzenlemelere ilave olarak teşviklerin bir "Devlet Destekleri Bakanlığı" bünyesine toplanması ile çok başlılığın önüne geçilebilecek benzer destekler karşısında müteşbbisin kafa karışıklığı ve çok seslilik giderilebilecektir.

KAYNAKÇA

Akdoğan Gedik, Melek. “Vergi Teşvik Araçları ve Yatırımlar: OECD Ülkeleri İçin Bir Değerlendirme”, **Ç.Ü. SBE Dergisi**, Cilt 28, Sayı 2, 2019, s. 425. ss. 421-435.

Aktan, C. Can ve İstiklal Y. Vural, “Globalleşme ve Maliye Politikasında Değişim”, **Kamu Maliyesinde Çağdaş Yaklaşımlar**, C. Can Aktan, Dilek Dileyici, İstiklal Y. Vural, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2004, s.65.

Altay, Asuman ve Şahin Karabulut, “Türkiye’de Mali Teşvik Sistemi ve Yatırımlara Sağlanan Mali Teşviklerin Değerlendirilmesi”, **Adnan Menderes Üniversitesi SBE Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 4, s. 190.

Ay, Hakan. **Kamu Maliyesi**, 5. Baskı, İzmir, 2018, s.37.

Aykın, Hasan. “Teşviklerin Sınıflandırılması”, Vergi Dosyası, **03.03.2017**, <https://vergidosyasi.com/2017/03/03/tesviklerin-siniflandirilmasi-amaclari-kapsami-verilis-asamalari-ve-niteliklerine-gore-tesvikler/>

B-Endeks Modeli: Bir ülkede veya bir coğrafi bölgede Ar-Ge’ye yönelik vergisel uygulamaların cazibesini ölçen bir politik analiz modelidir.

Benk, Serkan. “Vergisel Teşvikler ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları”, **Vergi Sorunları**, S:206, 2005, s.184. ss.183-191.

Bıyık, Recep ve Aydın Kıratlı. **Vergi Teşvikleri ve Korumaları**, 2. Baskı, Yıldız Ofset, İstanbul, 2001, s.9-10.

Bildirici, Ziyaettin. **Çeşitli Ülkelerde ve Ülkemizde Yatırımları Özendirici Vergi Teşvikleri**, Anadolu Ün.: 329, Eskişehir, 1989, s.27.

Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2014-2023), Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara, 2014, s.59.

Canbaz, Mustafa. “Türkiye’de 2000 Sonrası Ekonomide Teşvik Politikaları ve 2018 Döviz Kuru Dalgalanmasının Karşılaştırmalı Analizi”, **İ. Kâtip Çelebi Üniversitesi İİBF Dergisi**, 2019; 2(1), s. 61.

Çelebi, A. Kemal ve Hamza Kahrıman, “Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’de Ar-Ge Faaliyetlerine Yönelik Vergi Teşvikleri ve Bunların Karşılaştırmalı Analizi”, **Maliye Dergisi**, Sayı: 161, Temmuz -Aralık 2011, s.59.

Çelik, Necmettin. “Bölgelerarası Gelişmişlik Farklılıklarının Çözümünde Teşvik Politikalarının Etkinliği: Türkiye İBBS-II Örneği”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:19, Sayı: 3, s. 54.

Çelikkaya, Ali. “Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde Yenilenebilir Enerjiye Sağlanan Teşvikler Üzerine Bir İnceleme”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı:104, Ocak-Mart 2017, s.19-20.

Dal, Selman. **Dâhilde İşleme Rejimi Kapsamında Türkiye’de Dış Ticaret ve Döviz Kuru İlişkisi**, TC. Merkez Bankası Uzmanlık Yeterlik Tezi, Ankara, 2015, s. 41.

Demirli, Yunus. “Türk Vergi Sisteminde Ücret Tabanlı İstihdam Teşvikleri: Gelir Vergisi Stopajı Teşviki/Desteği ve Ücret İstisnası”, **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, Cilt 11, Sayı 25, 2015, s. 142. ss.141-162.

Duran, Mustafa S. **Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları**, Hazine Müsteşarlığı, Ankara, 2003, s.6-7; Ufuk Selen, **Maliye Politikası Aracı Olarak Teşvik Uygulamaları**, Ekin Yayıncılık, Bursa, 2011, s.24; Coşkun Can Aktan, **Kirli Devletten Temiz Devlete**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 159.

Duran, Mustafa. Türkiye’de Uygulanan Yatırım Teşvik Politikaları, Hazine Müsteşarlığı, Araştırma ve İnceleme Dizisi:19, Ankara, 1998, (1968-1998), s.145.

Eser, Emre. **Türkiye’de Uygulanan Yatırım Teşvik Sistemleri ve Mevcut Sistemin Yapısına Yönelik Öneriler**, DPT, Uzmanlık Tezi, No: 2822, 2011, s.17.

Erkan, Hüsnü. **İktisat Politikasının Temelleri**, Aydın Yayınevi, İzmir, 1990, s. 18.

Gerni, Cevat ve Selahattin Sarı, Haktan Sevinç ve Ömer Selçuk Emsen. “Bölgesel Dengesizliklerin Giderilmesinde Yatırım Teşviklerinin Rolü ve Başarı Kriteri Olarak Yakınsama Analizleri: Türkiye Örneği”, **International Conference on Eurasian Economies Bildiri Kitabı**, Kazan-Rusya, 9-11 Eylül 2015, Ed.:Selahattin Sarı, Alp H. Gencer, İlyas Sözen, 2015, s. 312.

Giray, Filiz. “Vergi Harcamaları: Harcama Vergileri Açısından Analizi”, **Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt. XXI, Sayı: 1, 2002, s.29.

Günaydın, İhsan ve Barış Yıldız. “Vergi Politikası İle Yoksulluk Azaltılabilir Mi?”, **Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 5 Sayı: 9 (90-104), 2016, s. 96.

İncekara, Ahmet. **Türkiye’de Teşvik Sistemi (Genel Değerlendirme)**, İTO Yayınları, İstanbul, 1995, s.9.

Karaman Serbest Bölgesi Projesi Fizibilite Etüdü Raporu, Türkiye Kalkınma Bankası, Mart 2017, Ankara, <https://www.mevka.org.tr/Yukleme/Uploads/Dsy-0mqcHP53201942417PM.pdf> , s.21.

Kutbay, Hüseyin ve Ersan Öz. “Ar-Ge Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye ve Seçilmiş Ülkelerde Vergi Teşvikleri Boyutuyla Ekonometrik Analiz”, **Maliye Dergisi**, Sayı: 173, Temmuz -Aralık 2017, s.339,352.

Şaşmaz, Mahmut Ünsal ve Aysun Karamıklı, “Türkiye’de İhracatı Teşvik Uygulamaları ve İhracat Potansiyelinin Artırılmasına Yönelik Değerlendirmeler”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, Cilt:7, Sayı:4, 2018, s. 2860-2861.

Topal, Mehmet H. “Teşvik Politikalarının Gerekçeleri ve Etkinliği: Kuramsal Bir Yaklaşım”, **Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi**, 2016,1(2), s. 36.

Koç, Özgür Emre. “Türkiye’de Sektörel Mali Teşvik Uygulamaları”, **Türkiye’de Mali Teşvik Sistemi ve Uygulamaları**, Editör: Mustafa Taytak ve Mahmut Ünsal Şaşmaz, Ekin Basım, Yayın, Dağıtım, Bursa, 2019, s.103.

Sağbaş, İsa ve Saffet Erdoğan ve Hüseyin Şen. “Türkiye’de Sektör Bazlı Bölgesel Teşvik Sistemi ve Ekonomik Etkileri”, **Bölgesel Kalkınma ve Kamu Politikaları**, 26. Türkiye Maliye Sempozyumu (2-5 Mayıs 2011), Tebliğler Kitabı, Harran Üniversitesi, İ.İ.B.F., Maliye Bölümü, Şanlıurfa, s. 388.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, **Kalkınmada Anahtar Verimlilik**, Sayı:362, Şubat 2019, <https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/yatirim-tesvik-istatistikleri/9808>, 26.11.2019.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. **Kalkınmada Anahtar Verimlilik**, , Sayı:362, Şubat 2019, <https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/yatirim-tesvik-istatistikleri/9808>, 29.11.2019.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. **Yatırım Teşvik İstatistikleri**, <https://tuys.sanayi.gov.tr/pa-ge.html?sayfaId=a1fb69a4-2c8d-4ce4-a8b4-fc515d7096fc&lang=tr>

Savaş, Vural. **İktisat Politikasına Giriş**, Ar Yayın, İstanbul, 1982, s.21-22.

Savaş, Vural. **Politik İktisat**, 4.Baskı, Beta Yayın, İstanbul, 2000, s. 255.

Sayılğan, Güven ve Coşkun Şenol. “Dahilde İşleme Rejimi ve Türk İşletmelerinin İhracatı Üzerine Etkileri”, **Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi**, Sayı: 35, Ocak-Temmuz 2010, s.43, ss.37-53.

Sevinç, Haktan. “Bölgesel Kalkınma Sorunsalı: Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları” **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, Sayı: 6, No: 2, 2011, s.40.

Şahin, Zeynep. **Türkiye’de Dahilde İşleme Rejimi, Etkileri: Ambalaj Sektörü Örneği**, DEÜ SBE; Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2019, s.154.

Şaylan, Gencay. **Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi**, İmge Yayıncılık, Ankara, 2003, s.97.

Şenol, Coşkun. **Dahilde İşleme Rejiminin İhracat Üzerine Etkileri ile Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü Üzerine Bir Değerlendirme**, Ankara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008, s.133.

Tanrıöven, İsmail. “Vergi Teşvikleriyle Hazinesinin Kaybına Karşılık Ekonominin Sağladığı Faydaların Mukayesesi”, **İktisat Fakültesi Mecmuası**, C:47, Sayı:1-4, İstanbul, 1998, s. 332-333. ss.331-344.

Tanzi, Vito. “Fiscal Policy: When Theory Collides with Reality, Centre for European Policy Studies”, **Ceps Working Document**, 246, June 2006, 1-18’den aktaran Hüseyin Şen ve Ayşe Kaya, “Ekonomik Krizlerin Değişmeyen İmdatçısı: Maliye Politikası”, **Sosyoekonomi**, Ocak-Mart, 2015-1, s. 61.

Tatar, Güzide Candan ve Volkan Yurdadoğ. “Türkiye’de Maliye Politikası Aracı Olarak Teşvik Politikaları”, **Pamukkale Üniversitesi SBE Dergisi**, Sayı 27, Mayıs 2017, s.168.

Tekin, Ahmet ve Özlem Sökmen Gürçam. “Vergi Harcamaları: Seçilmiş Bazı OECD Ülke Uygulamaları”, **AKÜ İİBF Dergisi**, Cilt: XVII Sayı: 2 Yıl: Aralık 2015, s.139.

Tekin, Ahmet. “Vergi Teşvikleri ve Ekonomik Etkileri”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:16, Aralık 2006, s.310.

Tosuner, Mehmet ve Zeynep Arıkan ve A. Burçin Yereli. **Türk Vergi Sistemi**, 8. Bası, İzmir, 2003, s.66.

Türk, İsmail. **Maliye Politikası**, 9. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 1992, s.21.

Türk, Murat ve F. Coşkun Ertuş. “Maliye Politikası Aracı Olarak Vergi Teşviki Ve Hızlandırılmış Amortisman Yöntemi: Bir Firma Örneği”, **Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives**, 6 (2), 2018, s. 70. ss. 67–78.

UNCTAD, **Incentives**, UNCTAD Series on Issues in International Investment Agreements, United Nations Conference on Trade and Development, 2004, https://unctad.org/en/Docs/iteiit2003-5_en.pdf, s.5.

Vergi Harcamaları Raporu 2018, Hazine ve Maliye Bakanlığı, GDGM, Ankara, 2018, s.1.

Vural, İstiklal Y. “Uluslararası Rekabet Gücünün Teşvikinde Devletin Rolü”, **Kamu Ekonomisi ve Kamu Politikası**, Ed. C. Can Aktan, Dilek Dileyici, İstiklal Y. Vural, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2006, s.262.

Yavan, Nuri. “Türkiye’de Yatırım Teşviklerinin Bölgesel Belirleyicileri: Mekânsal ve İstatistiksel Bir Analiz”, **Coğrafi Bilimler Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 1, 2012, s.16-18.

“4 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”,15/7/2018 tarih ve 30479 sayılı RG.

“Dahilde İşleme Rejimi Tebliği”, **Dış Ticaret Müsteşarlığı**, 20 Aralık 2006 Tarih ve 26382 Sayılı R.G.

İNTERNET KAYNAKLARI

Ekonomi Bakanlığı Devlet Yardımları Rehberi, <http://www.uib.org.tr/files/downloads/Devlet%20Yard%C4%B1mlar%C4%B1%20Rehberi.pdf>, (30.06.2019)

Ekonomi Bakanlığı, 6 Nisan 2012 Tarihli Sunum, <http://www.ekonomi.gov.tr>, (10.08.2013)

Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, “Yeni Teşvik Sistemi”, <http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=EE4E7DE2-D8D3-8566-4520C9A5A5C65EAD>, (13.09.2013)

KOSGEB, Ar-Ge İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı Uygulama Esasları, [https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Arge/2019.02.12_Ar-GE_UE-02_00\(13\).pdf](https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Arge/2019.02.12_Ar-GE_UE-02_00(13).pdf) (08.05.2019).

KOSGEB, Gelişen İşletmeler Pazarı Destek Programı Uygulama Esasları, https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/G%C4%B0P/02.04_GI%CC%87P_KOBI%CC%87_Destek_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar.pdf (05.05.2019).

KOSGEB, Girişimciliği Geliştirme Destek Programı İşgem/Tekmer Programı. Uygulama Esasları, https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Girisimciligi%20Gelistirme%20Destek%20Programi/%C4%B0SGEN%20TEKMER/0_I%CC%87S%CC%A7GEM_TEKMER_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar%C4%B1.pdf, (04.05.2019).

KOSGEB, Girişimcilik Destek Programı Uygulama Esasları, [https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Giri%C5%9Fimcilik/UE03_00\(18\)_GI%CC%87RI%CC%87S%CC%A7I%CC%87MCI%CC%87LI%CC%87K_DESTEK_PROGRAMI_UYGULAMA_ESASLARI.pdf](https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Giri%C5%9Fimcilik/UE03_00(18)_GI%CC%87RI%CC%87S%CC%A7I%CC%87MCI%CC%87LI%CC%87K_DESTEK_PROGRAMI_UYGULAMA_ESASLARI.pdf), (29.06.2019).

KOSGEB, İşbirliği Destekleme Programı Uygulama Esasları,
https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/%C4%B0sletme%20Gelistirme%20Destek%20Program%C4%B1/%C4%B0sBirligiDestekProgrami/I%CC%87s%CC%A7birlig%CC%86i_Destek_Program%C4%B1.pdf (07.05.2019).

KOSGEB, İşletme Geliştirme Destek Programı Uygulama Esasları,
https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/%C4%B0sletme%20Gelistirme%20Destek%20Program%C4%B1/I%CC%87s%CC%A7letme_Gelis%CC%A7tirme_Destek_Program%C4%B1.pdf (05.05.2019).

KOSGEB, KOBİ Stratejik Ürün Destek Programı Uygulama Esasları,
https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/stratejiurun/10.04.2019/Stratejik_U%CC%88ru%CC%88n_Destek_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar%C4%B1.pdf (10.05.2019).

KOSGEB, KOBİ Teknolojik Ürün Yatırım (Teknoyatırım) Destek Programı Uygulama Esasları, <https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/kobi-teknoyatirim/2019.01.30/KOBI%CC%87%20Teknoyat%C4%B1r%C4%B1m%20Destek%20Program%C4%B1%20Uygulama%20Esaslar%C4%B1%20-Copy1.pdf> (08.05.2019).

KOSGEB, KOBİGEL-KOBİ Gelişim Destek Programı Uygulama Esasları, <https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/KOB%C4%B0GEL/KOBİGELKOBİ%20Gelisim%20Destek%20Programi%20Uygulama%20Esaslari-Copy1.pdf> (07.05.2019).

KOSGEB, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Pazarlama (Teknopazar) Destek Programı Uygulama Esasları, [https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/TEKNOPAZAR/TEKNOPAZAR_UE_\(1\).pdf](https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/TEKNOPAZAR/TEKNOPAZAR_UE_(1).pdf) (07.05.2019).

KOSGEB, Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı Uygulama Esasları, [https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/UKM/UKM_UE_26_05_17_\(02\).pdf](https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/UKM/UKM_UE_26_05_17_(02).pdf) (08.05.2019).

KOSGEB, <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/1229/arge-ve-inovasyon-destek-programi> (30.06.2019)

KOSGEB, <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/6443/kobi-teknolyatirim-kobi-teknolojik-urun-yatirim-destek-programi> (30.06.2019)

KOSGEB, **KOBİGEL- KOBİ Gelişim Destek Programı**, <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/3288/kobigel-kobi-gelisim-destek-programi>, (30.06.2019).

KOSGEB, Kredi Faiz Destek Programı Uygulama Esasları”, https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/KKY%C4%B0M/Kredi_Faiz_Destek_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar%C4%B1.pdf (08.05.2019).

KOSGEB, <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/1231/girisimcilik-destek-programi>, (30.06.2019)

KOSGEB, <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/6798/isletmegelistirme-destek-programi> (30.06.2019)

KOSGEB, <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/6492/stratejik-urun-destek-programi> (30.06.2019)

KOSGEB, <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/6850/is-birligi-destek-programi>, (30.06.2019)

Sanayi Tezleri Projelerinin Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/02/20140227-10.htm> (13.05.2019)

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı “Kümelenme Destek Programı Uygulama Usul ve Esasları, <https://kumelenme.sanayi.gov.tr/icerik/usulesaslar.pdf> (15.05.2019).

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı “Rekabet Öncesi İş Birliği Projeleri Desteği Bilgi Notu, http://www.yatirimadestek.com/Dosyalar/ozetrekabet_onesi_isbirligi_projeleri_destegi.pdf (15.05.2019).

Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı “Rekabetçi Sektörler Programı Bilgi Notu, <https://rekabetcisektorler.sanayi.gov.tr/tr/cati/?bref=PROGRAM&kref=Ana&sref=anasayfa> (15.05.2019).

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı Bilgi Notu, <https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/teknolojik-urun-yatirimdestekprogrami-teknoyatirim/8355> (15.05.2019).

TÜBİTAK, 1005- Ulusal Yeni Fikirler ve Ürünler Araştırma Destek Programı Bilgi Notu, <https://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/akademik/ulusaldestek-programlari/icerik-1005-ulusal-yeni-fikirler-ve-urunler-arastirma-destek-programi> (11.05.2019).

TÜBİTAK, 1007 - Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Destekleme Programı Usul ve Esasları, https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/3654/279_bk_islenmis_hali-1007_programi_usul_ve_esaslari.pdf (13.05.2019).

TÜBİTAK, 1511- Öncelikli Alanlar Araştırma Teknoloji Geliştirme ve Yenilik Projeleri Destekleme Programı Uygulama Esasları, https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/3653/1511_uygulama_esaslari-_7_sayili_yk_islenmis_hali.pdf (11.05.2019).

TÜBİTAK, 1501-Sanayi Araştırma Teknoloji Geliştirme Ve Yenilik Projeleri Destekleme Programı Uygulama Esasları, https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/3653/1501-_7_yk_islenmis_hali-_son.pdf (10.05.2019).

TÜBİTAK, 1505- Üniversite-Sanayi İşbirliği Destek Programı Uygulama Esasları, <http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/universite-sanayi-isbirligi-destek-programi-uygulama-esaslari-1.pdf> (11.05.2019).

TÜBİTAK, 1507-KOBİ AR-GE Başlangıç Destek Programı Uygulama Esasları, https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/3653/1507_programi-7_yk_degisiklikleri_islenmis_hali-_son.pdf (10.05.2019).

TÜBİTAK, 1509-Uluslararası Sanayi Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı Uygulama Esasları, https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/3653/1509_programi_-_7_yk_islenmis_hali.doc-son_1.pdf (10.05.2019).

TÜBİTAK, 1511- Öncelikli Alanlar Araştırma Teknoloji Geliştirme Ve Yenilik Projeleri Destekleme Programı Uygulama Esasları, https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/3653/1511_uygulama_esaslari_-_7_sayili_yk_islenmis_hali.pdf (11.05.2019).

TÜBİTAK, 1515 - TÜBİTAK Öncül Ar-Ge Laboratuvarları Destekleme Programı Bilgi Notu, http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/1515_programi_bilgi_notu.pdf (11.05.2019).

TÜBİTAK, Patent Destek Programı Uygulama Esasları, https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/3654/270_bk_islenmis_hali_0.pdf (11.05.2019).

TÜBİTAK, Teknogirişim Sermayesi Desteği Programı Uygulama Esasları, http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/261_sayili_bk_islenmis_hali_0.pdf (11.05.2019).

RESMİ GAZETELER

17 Temmuz 1964 Resmi Gazete Sayı: 11756, 492 sayılı Harçlar Kanunu

11 Ağustos 1970 Resmi Gazete Sayı: 13576, 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu

29 Mayıs 1981 Resmi Gazete Sayı: 17354, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu

20 Nisan 1990 Resmi Gazete Sayı: 20498 Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun

13 Temmuz 2001 Resmi Gazete Sayı: 24461, 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun

31 Aralık 2004 Resmi Gazete Sayı: 25687, 5281 sayılı Vergi Kanunlarının Yeni Türk Lirasına Uyumunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

30 Aralık 2009 Resmi Gazete Sayı: 27448, Yurt Dışında Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2009/5)

18 Ağustos 2010 Resmi Gazete Sayı: 27676 Yurt Dışı Birim, Marka Ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2010/6)

17 Ocak 2015 Resmi Gazete Sayı: 29239 Pazar Araştırması Ve Pazara Giriş Desteği Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2011/1)'De Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2014/6)

2 Haziran 2015 Resmi Gazete Sayı: 29374 KARAR2015/9 Sayılı Döviz Kazandırıcı Hizmet Sektörleri Markalaşma Destekleri Hakkında Karar

2 Haziran 2015 Resmi Gazete Sayı: 29374 KARAR2015/8 Sayılı Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi Hakkında Karar

1 Haziran 2017 Resmi Gazete Sayı: 30083 Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi Ve Turquality®'Nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2006/4)'De Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2017/2)

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar, Karar Sayısı : 2012/3802, Tarih: 2/10/2012, (Resmi Gazete: 13 Ekim 2012, Sayı : 28440).

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin 2012/1 nolu Tebliğ (20 Haziran 2012 tarih ve 28329 Sayılı Resmi Gazete).

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar, Karar Sayısı: 2012/3305, Tarih: 15.06.2012 (Resmi Gazete: 9 Haziran 2012, Sayı: 28328).

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar, Karar Sayısı : 2012/3802, Tarih: 2/10/2012, (Resmi Gazete: 13 Ekim 2012, Sayı : 28440).

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar, 2018/11930 Sayılı BKK, (Resmi Gazete: 22.06.2018, Sayı: 30456)

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin 2012/1 No'lu Tebliğ, (Resmi Gazete: 20 Haziran 2012, Sayı: 28329).

Ek 1: 4. Bölge Desteklerinden Faydalanabilecek Orta-Yüksek Teknolojili Yatırım Konuları (İlk Yayınlanan Şekli)

2411.2.07	B.Y.S. Boyayıcı Maddeler: Luminofor Olarak Kullanılan İnorganik Ürünler
2411.3.08	Stilfit ve sülfatlar
2411.3.09	Fosfinatlar, fosfonatlar, fosfatlar ve polifosfatlar, nitratlar
2411.4	Diğer Organik Ana Kimyasal Maddelerin İmalatı
2412	Kimyasal Gübre ve Azotlu Bileşiklerin İmalatı
2413	Sentetik Kauçuk ve Plastik Hammaddeleri İmalatı
2429.2	Tutkal ve Jelatin imalatı
2429.6.07	Modellimce Macunları; Dişçi Mumu, Dişçilikte Kullanılan Alçı Esaslı Müstahzarlar; Yangın Söndürme Aletleri için Dolgu Maddeleri ve Bileşimler; Mikro-Organizmaların Geliştirilmesinde Kullanılan Müstahzar Kültür Ortamları; B.Y.S. Laboratuvarında veya Teşhiste Kullanılan Karma Reaktifler.
2429.6.08	Disk, Pıll vb. Şekillerde, Elektronikte Kullanılmak Üzere Dope Edilmiş Kimyasal Elementler
2429.6.11	Metal Satırların Temizlemesinde Kullanılan Müstahzarlar; Vülkanizasyon Çabuklaştırıcı Maddeler; B.Y.S. Kauçuk ve Plastikler için Plastifiyan ve Stabilizatör Bileşikler; B.Y.S, Reaksiyon Başlatıcılar, Hızlandırıcılar, Katalizörler; B.Y.S. Karışım Halinde Alkalibenzenler ve Alkalinaftalinler
2911	İçten Yanmalı Motor ve Türbin İmalatı; Uçak, Motorlu Taşıt ve Molosiklet Motorları Hariç
2912.1	Pompa ve Kompresör imalatı
2913	Mil Yatağı, Dişli, Dişli Takımı ve Tahrik Tertibatı İmalatı
2914	Sanayi Pırını, Ocak ve Ocak Ateşleyicilerin imalatı
2915	Kaldırma ve Taşıma Teçhizatı İmalatı
2919	Diğer Genel Amaçlı Makinelerin imalatı
2921	Tarım ve Orman Makineleri İmalatı
2922	Takım Tezgahları imalatı
2923	Metalürji Makineleri imalatı
2924	Maden, Taşocağı ve İnşaat Makineleri imalatı
2925	Gıda, içecek ve Tütün işleyen Makinelerin imalatı
2926	Tekstil, Giyim Eşyası ve Deri İşlemede Kullanılan Makinelerin İmalatı
2927	Silah ve Mühimmat İmalatı (Av Tüfekleri, Av Tüfeklerine Yönelik Fişekler ve Av Tüfeği Aksam ve Parçaları Hariç)
2929	Diğer Özel Amaçlı Makinelerin İmalatı

2930	B.Y.S. Ev Aletleri İmalatı
3110	Elektrik Motoru, Jeneratör ve Transformatörlerin imalatı
3120	Elektrik Dağıtım ve Kontrol Cihazları imalatı
3140.0.03	Starter Pistonlu Motorlar İçin Kurşun Asitli Akümülatörler
3140.0.05	Nikel-Kadmiyum, Nikel-Demir ve Diğer Elektrik Akümülatörleri
3190	B.Y.S. Elektrikli Teçhizat İmalatı
34	Motorlu Kara Taşıtları İmalatı
352	Demiryolu ve Tramvay Lokomotifleri ile Vagonlarının imalatı
3591	Motosiklet İmalatı
3592.2	Sakat Taşıyıcıları İmalatı

Kaynak: Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar (Karar Sayısı: 2016/9139)

Değişen Şekli

Bölge Desteklerinden Faydalanabilecek Orta – Yüksek Teknolojili Yatırım Konuları	
24 (2423 hariç)	Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı (ilaç/eczacılıkta ve tıpta kullanılan kimyasal ve bitkisel kaynaklı ürünlerin imalatı hariç)
29	B.Y.S. Makine ve Teçhizat İmalatı
3110	Elektrik Motoru, Jeneratör ve Transformatörlerin İmalatı
3120	Elektrik Dağıtım ve Kontrol Cihazları İmalatı
3140.0.03	Starter Pistonlu Motorlar İçin Kurşun Asitli Akümülatörler
3140.0.05	Nikel-Kadmiyum, Nikel-Demir ve Diğer Elektrik Akümülatörleri
3190	B.Y.S. Elektrikli Teçhizat İmalatı
34	Motorlu Kara Taşıtları İmalatı
352	Demiryolu ve Tramvay Lokomotifleri ile Vagonlarının İmalatı
3591	Motosiklet İmalatı
3592.2	Sakat Taşıyıcıları İmalatı

Kaynak : 2012/3305 sayılı Karara EK-6, 2018/11930 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar (RG: 22.06.2018/30456)

Ek 2: KOSGEB Ar-Ge İnovasyon Destek Programı

AR-GE, İNOVASYON VE ENDÜSTRİYEL UYGULAMA DESTEK PROGRAMI		Destek Üst Limiti (TL)	DESTEK ORANI (%)
Ar-Ge ve İnovasyon Programı			
İşlik Desteği		İşliklerden bedel alınmaz	
Kira Desteği		12.000	75
Makine-Teçhizat, Donanım, Hammadde, Yazılım ve Hizmet Alımı Giderleri Desteği *		100.000	75
Makine-Teçhizat, Donanım, Hammadde, Yazılım ve Hizmet Alımı Giderleri Desteği (Geri Ödemeli)		200.000	75
Personel Gideri Desteği		100.000	75
Başlangıç Sermayesi Desteği		20.000	100
Proje Geliştirme Desteği	Proje Danışmanlık Desteği	25.000	75
	Eğitim Desteği	5.000	
	Sınai ve Fikri Mülkiyet Hakları Desteği	25.000	
	Proje Tanıtım Desteği	5.000	
	Yurtdışı Kongre/Konferans/Fuar Ziyareti/Teknolojik İşbirliği	15.000	
	Test, Analiz, Belgelendirme Desteği	25.000	
Endüstriyel Uygulama Programı			
Kira Desteği		18.000	75
Personel Gideri Desteği		100.000	75
Makine-Teçhizat, Donanım, Sarf Malzemesi, Yazılım ve Tasarım Gid. Desteği		150.000	75
Makine-Teçhizat, Donanım, Sarf Malzemesi, Yazılım ve Tasarım Giderleri Desteği (Geri Ödemeli)		200.000	75

* Yerli malı sertifikalı alımlarda %15 ilave destek uygulanır.

Kaynak:“<https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/1229/argeveinovasyon-destek-programi>”, (30.06.2019)

Ek 3: Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı Öncelikli Ürün Listesi

Armonize Sistem Koduna (HS6) Gore Ürün Listesi	
HS6 Kodu	HS6 Tanımı
731511	Demir/çelikten makaralı zincirler
840721	Deniz taşıtları için kıvılcım ateşlemeli motorlar-dıştan takmalı
840890	Diğer amaçlar için motorlar- dizel, yarı dizel1
841231	Doğrusal hareketli (silindirler) pnömatik güç motorları
841330	İçten yanmalı pistonlu motorlar yakıt, yağ/soğutma pompaları
841370	Diğer santrifüjlü pompalar2
841410	Vakum pompaları
841430	Soğutma cihazlarında kullanılan kompresörler
841459	Diğer vantilatörler-aspiratörler3
841480	Diğer amaçlar için kullanılan kompresör, vantilatör, aspiratör4
841590	Klima cihazlarının aksam-parçaları
841869	Isı pompaları; diğer soğutucu-dondurucu tertibat olanlar5
841950	Isı değiştiriciler (eşantörler)
841960	Hava/diğer gazları sıvılaştırmaya mahsus makineler
842123	İçten yanmalı motorlar için yağ-yakıt filtreleri

842129	Diğer sıvı filtre/arıtma cihazları ⁶
842139	Diğer motorlar için hava filtreleri ⁷
842199	Filtre, arıtma cihazlarının aksam, parçaları
842230	Sise, kutu ye benzeri doldurma, kapsülleme, içecekleri gazlandırma makineleri
842710	Elektrik motorlu, kendinden hareketli forklift ye diğer yük arabalar
842720	Kendinden hareketli diğer forklift-yük arabaları
842810	Asansörler, skipli yük kaldırıcıları
842833	Sürekli hareketli bantlı tip elevatör-konveyörler
842952	Kulesi 360 derece dönebilen yükleyiciler
844110	Kağıt/karton kesme makineleri
844140	Kağıt hamuru, kağıt/kartondan kalıpla esya imaline mahsus makineler
844180	Kağıt hamuru, kağıt, karton işleyen diğer makine ve cihazlar
844316	Fleksografik baskı yapan makinalar
844520	Dokumaya elverişli lifleri eğirmeye mahsus makineler
844630	Dokuma makineleri (mekiksiz); kumaş genişliği < 30 cm.
844712	Dairesel örgü tezgahları-silindir çapı > 165 mm
844790	Diğer örgü, gipür, tül, dantela ve benzeri imali için makine ye cihazlar ⁸

844851	Örgü makinelerine ait platin, iğne, ilmik oluşturan diğer eşya ⁹
845221	Otomatik üniteli dikiş makineleri
845710	Metal işleme merkezleri
845811	Sayısal kontrollü olan yatay torna tezgahları-metal işleyen
846693	(84.56-84.61) dörtlü kırılımdaki makinelere ait aksam-parçalar ¹⁰
846721	Her türlü, elektro-mekanik, elle kullanılan matkaplar
846722	Elle kullanılan, elektro-mekanik testereler
846729	Elle kullanılan, elektro-mekanik diğer aletler
847710	Kauçuk/plastik enjeksiyon makinaları
847720	Kauçuk/plastik için ekstrüzyon makineleri
847790	Kauçuk/plastik eşya imal makinelerinin aksam-parçaları
847950	Sinai robotlar
847981	Metal işleyen makineler (elektrik tel bobin halinde sarmaya mahsus olan
	dahil)
847982	Karıştırma, yoğurma, kırma, öğütme, homojenleştirme ve benzeri makineleri
847989	Kendine özgü fonksiyonlu diğer makine ve cihazlar ¹¹

847990	Kendine özgü fonksiyonlu diğer makinelerin aksam, parçaları ¹²
848120	Yağlı hidrolik/pnömatik transmisyon valfları
848210	Bilyeli rulmanlar
848220	Konik makaralı rulmanlar (konik bilezik ve makara grupları dahil)
848240	İğneli rulmanlar
848320	Yatak kovanları (rulmanlı olanlar)
848330	Yatak kovanları (rulmansız olanlar) mil yatakları

1 Açıklama: Jeneratör ve benzeri yerlerde kullanılan motorlar

2 GTIP kodu 841370519000, 841370599000, 841370759000, 841370309000 olanlar

3 GTIP kodu 841459209000, 841459409000 olanlar

4 GTIP kodu 841480229000, 841480599000, 841480199000 841480119000 olanlar

5 GTIP kodu 8418699001000 olanlar

6 İçecek ve yağlar haricindeki sıvıların filtre edilmesi/arıtılması için cihazlar

7 İçten yanmalı motorlar haricindeki motorlar için hava filtreleri

8 GTIP kodu 844790000019, 844790000011 olanlar

9 GTIP kodu 844851900011 olanlar

10 Maddenin aşındırılarak işlenmesine mahsus makinelerle ait aksam-parçalar

11 GTIP kodu 847989979000 olanlar

12 GTIP kodu 847990809019 olanlar

Yenilikçi Teknoloji Alanına Göre Ürünler

Servo Teknolojileri

Servo motor

Lineer servo motor

Seri/paralel elastik eyleyiciler

Değişken esnekliğe sahip eyleyiciler

Akım tabanlı kuvvet kontrolüne yönelik eyleyiciler
Doğadan esinlenen (bio-inspired) eyleyiciler
Yüksek hassasiyete, yüksek verimlilikle sahip servo eyleyiciler
Robotik ve Otomasyon Sistem Bileşenleri
Veri toplama kartı
Gerçek zamanlı işletim sistemi
Harmonik dairesel ve benzeri redüktör teknolojileri
Planet screw, sonsuz dişli türü güç iletim modülü
Kablo tahrikli sistemler
Ortam şartlarına uyumlu hassas/güçlü/esnek/eksik tahrikli tutucular (pnömatik, servo, hidrolik)
Kuvvet, tork ve dokunsal sensörler
Lidar ve infrared sensörler
Üç Boyutlu Yazıcılar
Hibrit imalat sistemleri
Mikro dövme tabanlı eklemeli sistemler
Mikro-nano boyutlarda eklemeli imalat sistemleri
Elektronik devre sistemlerinin eklemeli imalatı

Ekllemeli İmalat Makineleri
Metal toz püskürtme yöntemiyle çalışan ekllemeli imalat makineleri (minimum 800 x 800 mm hacminde üretim kapasitesinde parça üretebilmesi)
Metal toz serme yöntemleriyle çalışan ekllemeli imalat makineleri (minimum 800 x 800 mm hacminde üretim kapasitesinde parça üretebilmesi)
Entegre toz püskürtme ye lazer ergitme tabanlı ekllemeli imalat sistemleri
En az 400 W'lık dinamik odaklama özellikli CW (continious wave) fiber lazer rezonatör ve optik sistemi
Elektron ışıın tabancası ve odaklama sistemi
Aynı anda birden fazla malzemeyi kullanarak serim yapabilen sistemler
10-50 mikron boyutlarında toz ve 20-40 mikron katman kalınlıklarında toz serme sistemleri
Toz serme sisteminde kullanılan dinamik odaklama özellikli galvo optik tarama sistemi
Kompozit malzeme kullanarak ekllemeli üretim yapan sistemler
Toz geri dönüşüm ve filtreleme sistemleri
İleri Döküm Teknolojileri
Mukavemeti yüksek yumru grafitli dökme demire (Compacted Graphite Iron-CG1) yönelik döküm teknolojileri
İnce döküm teknolojileri
Hassas döküm teknolojileri (Vakum hassas ve benzeri teknolojiler)

Ek 4: Yatırım Teşvik Belgesi

T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI TEŞVİK UYGULAMA VE YABANCI SERMAYE GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Belge No :
Belge Tarihi :

I) YATIRIMCI İLE İLGİLİ BİLGİLER

1) Firma Adı / Ünvanı :
2) Adresi :
Posta Kodu : Esenyurt / İSTANBUL
3) Vergi No / Daire : KURUMLAR
4) Telefon / Fax No : /
5) e-Posta Adresi : info@.com.tr
6) SGK İşyeri Sicil No :
7) Sermaye Durumu :

II) YATIRIM İLE İLGİLİ BİLGİLER

1) Sektör : İMALAT SANAYİ
2) Konusu : METAL ATIK VE HURDALARIN YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİ
3) Onsi : NAHİL / TEVSE
4) Yeri : MANİSA Turgutlu TURGUTLU 1.0 S.B. 3. Bölge
5) Elektrik Gücü (KVA) :
6) İlave İstihdam : 17 Mevcut İstihdam : 33
7) Kapasite :
Mevcut İlave Toplam Birim Satır Durumu

2710.0.01 2710.0.01 - Yeniden değerlendirilmiş metal atık ve hurdalar 5.412.000,0 10.000.000 15.412.000 KDVİL

T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI TEŞVİK UYGULAMA VE YABANCI SERMAYE GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

IV) YATIRIMIN TUTARI (TL)

1) Sabit Yatırım : 15.000.000
a) Arazi-Arazi : 0,0
b) Bina-Inşaat : 6.000.000,0
c) Makina-Teknizat : 8.000.527,0
-İthal : 230.527,0
-Yeni : 7.770.000,0
d) Diğer Harcamalar : 999.473,0
2) Gümrük Vergisi :
Toplam Yatırım : 16.000.000

6) YATIRIMIN FİNANSMANI (TL)

1) Özkaynaklar (%) : 6.000.000,0
a) Sermaye 33,33 : 0,0
b) Şirket Fonları : 0,0
2) Yabancı Kaynaklar (%) : 10.000.000
a) İç Kredi 66,67 :
-TL Kredis : 0,0
-Döviz Kredis : 10.000.000
-Döviz Endeksli Kredi : 0,0
-Bölge Kaynaklı Kredi :
b) Dış Kredi : 0,0
c) Diğer : 0,0

3) Gümrük Muafiyeti :
Toplam Finansman : 16.000.000

VI) ÖZEL ŞARTLAR

Satır Durumu

8) Başlama Tarihi : 29.11.2019
9) Bitiş Tarihi : 29.11.2022
10) İşletmeye Geçiş Tarihi :
11) İhracat Tashihü (ABD \$):
12) İthal Makina-Teknizat : 40.000,0 ABD \$
Yeni Makina : 40.000,0
Kullanılmış Makina : 0,0
Diğerleri :
ABD \$ / TL :

III) YATIRIMIN YARARLANACAĞI DESTEK UNSURLARI - BÖLGESEL - ÖNCELİKLİ YATIRIM Satır Durumu

1) Sigorta Primi İyveren Hissesi 7 Yıl
2) Vergi İndirimi %80, YKO %40
3) Gümrük Vergisi Muafiyeti
4) KDV İstisnası
5) Faiz Desteği

Ref: 1010020

İş bu belge tarih ve sayılı müracaatınızın incelenmesi sonucu Bakanlar Kurulu Kararnamesi eki Karar'a istinaden düzenlenmiştir.
15.06.2012 tarih 2012-3305 sayılı

Yatırım teşvik belgesinin düzenlenmesi ile tamamlama vizesinin yapılmasına kadar yapacağımız tüm müracaatlarda ibraz ettiğimiz ve/veya edeceğimiz bilgi ve belgelerin varlığını, muhteviyatı itibarıyla doğruluğunu, teşvik belgesi kapsamında desteklerden yararlanılan yatırım harcamaları ile ilgili olarak başka kamu kurum ve kuruluşlarının destek programları ile diğer kuruluşların kamu kaynaklı desteklerinden halihazırda yararlanmadığımızı ve yararlanmayacağımızı, yatırımın herhangi bir aşamasında aksinin tespiti halinde teşvik belgesi kapsamında sağlanan desteklerle ilgili her türlü müeyyidenin uygulanmasını beyan, kabul ve taahhüt ederiz.

BELGE YERLİ MAKİNE TEÇHİZAT LİSTESİ

SIRA NO	MAKİNE ADI	MİKTAR	BİRİM	BİRİM FİYATI	GTİP NO	AÇIKLAMA
1	FORKLİFT	4.0	ADET(UNIT)	600000.0	842710100000	ELEKTRİK MOTORLU KENDİNDEN HAREKETLİ FORKLİFT VE DİĞER YÜK ARABALARI; KALDIRMA YÜKSEKLİĞİ=1 M.
2	HURDA YÜKLEYİCİ	1.0	ADET(UNIT)	850000.0	842959009000	DİĞER MEKANİK KÜREYİCİ, EKSKAVATÖR VE KÜREYİCİ YÜKLEYİCİLER
3	GEZER VİNÇ	3.0	ADET(UNIT)	600000.0	842619000012	KÖPRÜ VİNÇLER
4	JENERATÖR	1.0	ADET(UNIT)	335000.0	850164000000	ALTERNATİF AKIM (AC) JENERATÖRLERİ; GÜÇ 750 KVA
5	HURDA BALLYAMA PRESİ	1.0	ADET(UNIT)	670000.0	846291201000	NÜMERİK KONTROLLO ,METAL TOZLARI, DÖKÜNTÜLERİNİ KALIFILAMA/BALYA YAPMAYA MAHSUS HİDROLİK PRESLER
6	FABRİKA ISITMA SOĞUTMA HAVALANDIRMA KLİMLERDİRME SİSTEMİ	1.0	SET	250000.0	841869001000	KONDENSERLERİ İSİ DEĞİŞTİRİCİSİ FONKSİYONU GÖREN KOMPRESÖRLÜ ÜNİTELER
7	YÜK ASANSÖRÜ	1.0	ADET(UNIT)	500000.0	842810209012	YÜK TAŞIMA İÇİN ELEKTRİK ASANSÖR VE SKİPLİ YÜK KALDIRICILARI
8	ASANSÖR	1.0	ADET(UNIT)	250000.0	842810209011	İNSAN TAŞIMA İÇİN ELEKTRİK ASANSÖR VE SKİPLİ YÜK KALDIRICILARI
9	HURDA KIRICI	1.0	ADET(UNIT)	800000.0	847420009000	TOPRAK, ÇEVHER, VB. KIRMAYA VEYA ÖĞÜTMENE MAHSUS MAKİNELER
10	FİLTRELEME BORULAMA SİSTEMİ	3.0	ADET(UNIT)	510000.0	842139359000	DİĞER YERLER İÇİN KATALİTİK İŞLEM ESASLI DİĞER GAZLARIN FİLTRE EDİLMESİ/ARITILMASI İÇİN MAKİNA VE CİHAZLAR
11	RAMAT (ÇÜRÜF ZEGİNLEŞTİRME) DOLABI	1.0	ADET(UNIT)	200000.0	847490901000	MADEN ÇEVHERLERİNİ TASNİF ETMEYE, AYIRMAYA, ELEMEYE VE YIKIMAYA MAHSUS MAKİNELERİN DİĞER MADDELERDEN AKSAMI, PARÇALARI
12	MANYETİK BANT	1.0	SET	135000.0	842833009000	DİĞER AMAÇLI SÜREKLİ HAREKETLİ BANTLI TİP

BELGE İTHAL MAKİNE TEÇHİZAT LİSTESİ

SIRA NO	MAKİNE ADI	MİKTAR	BİRİM	BİRİM FİYATI	GTİP NO	AÇIKLAMA	Döviz Cinsi
1	PALET DİZME ROBOTU	1.0	SET	40000.0	847950000000	SİNAİ ROBOTLAR	USD

						ELEVATÖR VE KONVEYÖRLER
13	ERGİTME OCAĞI	1.0	ADET(UNIT)	1000000.0	8417100000011	METAL, ÇEVHER ERGİTME FIRINLARI; ELEKTRİKSİZ
14	KÜLÇE KONVEYÖRÜ	1.0	ADET(UNIT)	335000.0	8428330090000	DİĞER AMAÇLI SÜREKLİ HAREKETLİ BANTLI TİP ELEVATÖR VE KONVEYÖRLER
15	PALET DİZME MAKİNASI	1.0	ADET(UNIT)	100000.0	8422400000000	DİĞER PAKETLEME VEYA AMBALAJLAMA MAKİNALARI (İSİ İLE BÜZEREK AMBALAJLAMAYA MAHSUS MAKİNALAR DAHİL)
16	ÇEMBERLEME MAKİNASI	1.0	ADET(UNIT)	35000.0	8422400000000	DİĞER PAKETLEME VEYA AMBALAJLAMA MAKİNALARI (İSİ İLE BÜZEREK AMBALAJLAMAYA MAHSUS MAKİNALAR DAHİL)
17	KÜLÇE KALIBI	20.0	ADET(UNIT)	400000.0	8454200000000	KÜLÇE KALIPLARI VE DÖKÜM POTALLERİ
18	RAMAT KAZANI	10.0	ADET(UNIT)	200000.0	8403101000000	DÖKME DEMİRDEN MERKEZİ ISITMA KAZANLARI

Ek 5: Sanayi Teknoloji Bakanlığı Görüş

Evrak bilgisine www.ekonomi.gov.tr adresinden"-wjg2B4479B5" Evrak Takip Numarası ve Evrak Kayıt Tarihi ile erişebilirsiniz.

T.C.
SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI
Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

Sayı : 78195592 - 401.99 [REDACTED] **09.08.2018**
Konu : Diğer

[REDACTED]

İlgi: 22/06/2018 tarihli ve [REDACTED] sayılı müracaatınız

[REDACTED] İlgi'de kayıtlı müracaatınızda, firmanız adına düzenlenmiş olan 27.03.2018 tarih ve [REDACTED] kapsamında finansal kiralama yoluyla temin edilecek ithal makine-teçhizatın vergi indirimi uygulaması esnasında belge kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği konusunda görüş talep edilmektedir.

Müracaatınızda bahsedilen ve finansal kiralama yoluyla temin edilecek olan makine-teçhizat firmanız adına onaylı ithal liste kapsamında olup, firmanız adına düzenlenmiş olan yatırım teşvik belgesine bağlı olduğu için belge kapsamında yer almaktadır.

Bilgilerini rica ederim.

[REDACTED]
Bakan a.
Daire Başkanı

"Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır."